

СТРАТЕГИЯИ МИЛЛИИ
СОЛИМИИ АҶОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
БАРОИ СОЛҲОИ 2010-2020

Душанбе, 2010

Пешгуфтор

1. Натиҷаҳои мунтазира дар солимии аҳоли
  - 1) Таҳкими саломатии модарон, тифлони навзод, кӯдакон ва наврасон
  - 2) Пешгирӣ ва назорати бемориҳои сироятӣ
  - 3) Паст кардани таъсири сарбории бемориҳои ғайрисироятӣ ва мунзим
  - 4) Детерминантҳои (омилҳои) саломатӣ ва ташаккули тарзи ҳаёти солим

2. Дигаргунсозҳои системавӣ дар соҳаи ҳифзи саломатӣ
  - 1) Тақвияти роҳбарии давлатии ҳифзи саломатӣ
    - а) Арзишҳои бунёдӣ ва принципҳои роҳбарикунандаи сиёсати давлатии ҳифзи саломатӣ
    - б) Сиёсати миллии саломатӣ
    - в) Таҷдиди қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ
    - г) Системаи иттилоотии тандурустӣ ва таҳлили оперативӣ
    - д) Муносибатҳои байниинститутсионалӣ ва байнисоҳавӣ ҷиҳати солимгардонии шароити зист дар кишвар
    - е) Самтгирӣ ба таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ; Ҳамоҳангсозии кӯмаки байналмилалӣ ва ҳамкориҳои техникӣ
    - ж) Тақмили системаи идоракунии оперативии соҳаи тандурустӣ
  - 2) Баланд бардоштани сифати кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ ва дастрас будани он
    - а) Тақвияти нақши кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ бо роҳи ҷорӣ намудани системаи тибби оилавӣ
    - б) Сертификатсия ва аттестатсияи кормандони тиб
    - в) Аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва таълимӣ
    - г) Системаи стандартҳои корҳои муолиҷавию профилактикӣ
    - д) Таъсири дастрасии хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ

3. Рушди заминаи захиравӣ ва молиявии соҳаи тандурустӣ
  - 1) Рушди захираҳои инсонӣ ва илми тиббӣ
  - 2) Тақмили фаъолияти фармасевтӣ ва таъминот бо доруворӣ
  - 3) Таҷдиди заминаи истеҳсолию технологӣ
  - 4) Маблағгузориҳои соҳаи тандурустӣ
    - а) Функсияи ҷамъоварии маблағҳо: зиёд намудани маблағгузориҳои тандурустӣ
    - б) Функсияи таҷаммуӣ (ҷамъшавии) маблағ: беҳбуди таҷаммуӣ захираҳо
    - в) Функсияи хариди хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ: ҷорӣ намудани як харидкунанда дар сатҳи вилоят
    - г) Функсияи харид барои соҳаи тандурустӣ; беҳбуди тақсими захираҳо
    - д) Функсияи харид барои соҳаи тандурустӣ, замина: мухторияти таъминкунандаҳо, нерӯи беҳбудёфтаи идоракунии соҳаи тандурустӣ
    - е) Кафолатҳои мизочон: тақмили Барномаи кафолатҳои давлатӣ

4. Мониторинг ва баҳодиҳӣ

Муқаррароти хотимавӣ

Замимаи №1. Механизми татбиқи Стратегия барои солҳои 2010-2020

Замимаи №2 Матритсаи мониторинг ва баҳодиҳии татбиқи СМСАТ барои солҳои
2010-2020

Руйхати ихтисорот

АИ	Академияи илмҳо
БЕТР	Бонки европоии таҷдид ва рушд
БИД	Барномаи инвеститсияҳои давлатӣ
БМБ	Барномаи миёнамӯҳлати бучетӣ
БММ	Барномаи маблағгузори мутамаказ
БМТ	Бонки Миллии Тоҷикистон
БОР	Бонки осиегии рушд
БПНМ	Бемории пайдошудани норасоии масуният
БРСММ	Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид
БУ	Бонки Умумичаҳонӣ
ВАҶТ	Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВАО	Воситаҳои ахбори омма
ВНМБ	Вируси норасоии масунияти инсон
ВМКБ	Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон
ВМТ	Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМҶТ	Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМҲИ	Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВНК	Вазорати нақлиёт ва коммуникатсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВРИС	Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВТҶТ	Вазорати тандурусти Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВЭС	Вазорати энергетика ва саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон
ДИП	Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
КАТС	Кумаки аввалияи тиббию санитарӣ
КОМ	Кумаки очили акушерӣ (момодоягӣ)
ҶТ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
МБ	Модарии бехатар
МваА	Мониторинг ва арзёбӣ
ММП	Муассисаи муолиҷавию профилактикӣ
МРҶ	Мақсадҳои рушди ҳазорсола
МСД	Маркази саломатии деҳот
МСН	Маркази саломатии ноҳияҳо
МСШ	Маркази саломатии шаҳрҳо
МТ	Муассисаҳои таълимӣ
МТНМ	Муолиҷа таҳти назорати мусақим
ҲҚ	Ҳуқуқи репродуктивӣ
ҲМҲТ	Ҳудудҳои махсусан ҳифзшавандаи табиат
ҲР	Ҳуқуқи репродуктивӣ
ҲР	Ҳамкорон оид ба рушд
ҲСПКСК	Ҳуҷҷати стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ
ОБСЕ	Созмон оид ба амният ва ҳамкорӣ дар Европа
РДА	Рӯйхати дорувории асосӣ
СИТ	Суғуртаи ихтиёрии тиббӣ
СИТ	Системаи иттилоотии тандурустӣ
СИТ	Системаи идоракунии тандурустӣ
СМваА	Системаи мониторинг ва арзёбӣ
СМР	Стратегияи миллии рушд

СМҲ	Системаи миллии ҳисоб
СПКСК	Стратегияи паст қардани сатҳи камбизоатӣ
СР	Саломатии репродуктивӣ
СТАЧИ	Сирояти тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолшаванда
ПИТ	Пажӯҳишгоҳҳои илмию тадқиқотӣ
ТБ	Ташкилотҳои байналмилалӣ
ТҒҲ	Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ
ТҲС	Тарзи ҳаёти солим
ТО	Танзими оила
ТТҲС	Ташаккули тарзи ҳаёти солим
ФГД	Фонди глобалии доруворӣ
ФОХ	Фонди Оғохон
ҲҚТ	Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
ХС	Хонаҳои саломатӣ
ХСЭ	Хадамоти санитарияю эпидемиологӣ
ИМА	Иёлоти Муттаҳидаи Америка
ШМН	Шифохонаи марказии ноҳиявӣ
ШТСТ	Шӯъбаи
ШШ	Шифохонаи шаҳрӣ
ЮНИСЕФ	Фонди кӯдакони СММ

Мафҳумҳои махсус

Адвокатсия-раванди мусалсал ва мувофиқи чамъоварии иттилоот, ташкил ва тавсияти он дар шакли далел, ки тавассути каналҳои мухталифи муоширати байни шахсиятҳо ва воситаҳои ахбори омма барои мақсадҳои сафарбарии захираҳо ё таъмини дастгирии барномаи рушд аз ҷониби сарварони сиёсӣ ё ҷамъиятӣ ирсол мегардад ва дар навбати худ барои аз ҷониби ҷамъият пазируфтани ҳамин барнома мусоидат менамояд.

АРВТ- муоличае, ки афзоиши сирояти норасоии масунияти инсонро камтар намуда, имкон медиҳад то андозае умри инсон ҳангоми мубталой ба ВИЧ дароз карда шавад, инчунин афзоиши СПИД коҳиш ёбад.

Таҷаммӯи воситаҳо- сатҳи таҷаммӯи бучети тандурустӣ (ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ, шаҳрӣ ё ноҳиявӣ).

Хизматчиҳои давлатӣ-шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки мансаби давлатии хизмати давлатии музднокро дар асоси касбӣ бо мақсади таъмини иҷроии ваколатҳои шахсонӣ мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ ва амалӣ намудани салоҳияти мақомоти давлатӣ ишғол намудааст.

Шаҳрванд-тибқи ҳуқуқи конститутсионӣ шахсе, ки дар асоси ҳуқуқӣ ба давлати дахлдор марбут аст.

Гурӯҳбандии ҳолатҳо-маҷмӯи омил ва равандҳои тақсими ҳолатҳои беморӣ ба гурӯҳҳои клиникӣ бо таснифоти шабеҳи клиникӣ ва шиддатнокии захираҳо

Фаъолияти ҷамоат оид ба ҳифзи саломатӣ-таҳти фаъолияти соҳаи тандурустӣ ҷиҳати ноил гардидан ба саломатӣ тадбирҳои муштараке фаҳмида мешаванд, ки дар сатҳи коммуналӣ андешида шуда, ба тақвияти назорати ҷамъиятии омилҳои муайянкунандаи саломатӣ равона гардидаанд ва ба ҳамин васила ба таҳкими он мусоидат менамоянд.

Детерминантҳои (омилҳои) саломатӣ-маҷмӯи омилҳои инфиродӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва экологӣ, ки вазъи саломатии одамони алоҳида ё гурӯҳи одамонро муайян менамоянд.

Ҷамоат (тоҷикӣ)-худуди маъмуриё, ки аз якҷанд деҳаҳо иборат аст ва онро раис, ки дар маҷлиси умумии намоёндагони ваколатдори деҳот интихоб мешавад, сарварӣ менамояд.

Таҷрибаи (малакаи) ҳаётӣ)-таҷриба ва малакаи шахсӣ, иҷтимоӣ, даркӣ ё ҷисмонӣ инсон, ки тавассути он одамон зиндагии худро назорат мекунанд, самт мебахшанд, инчунин қобилияти худро афзун мегардонанд ва ин имкон медиҳад намуди муҳити атрофро дигаргун созанд ва худашон ба дигаргуниҳои муҳит созгор бошанд.

Тандурустӣ-системаи чорабиниҳои ҷамъиятӣ, давлатӣ, иҷтимоӣ иқтисодӣ ва тиббӣ, ки сатҳи баланди ҳифзи саломатӣ ва беҳбудии тандурустии халқро (аҳолиро) таъмин менамояд.

Саломатӣ-ҳолати офияти комили ҷисмонӣ, маънавӣ ва иҷтимоӣ, яъне на танҳо мавҷуд набудани беморӣ ё ноқисҳои ҷисмонӣ.

Тарзи ҳаёти солим-шакл, намуд ва усулҳои фаъолияти ҳаётан муҳими инсон, ки барои ҳамин форматсияи ҷамъиятӣ иқтисодӣ маъмулӣ буда, имкониятҳои мутобиқшавии вучуди инсонро мустақкам мекунад, барои аз ҷониби ӯ ба таври матлуб анҷом додани

функсияҳои иҷтимоӣ ва ноил шудан ба дарозумрӣ мусоидат менамояд.

Коммуникатсия барои тағйир додани рафтор-раванди аз нигоҳи илмӣ асосноки машваратӣ, ки дониш, оғаҳӣ ва амалияро тавассути муайян намудан, таҳлил ва сегментикунони аудитория ва иштирокчиёни барномаҳо ва ба онҳо фароҳам овардани иттилооти дахлдор, асосноксозӣ дар чараёни татбиқи стратегияи дақиқ муайяншуда ва истифодаи ҳамбастагии дурусти муошират байни шахсон, байни гурӯҳҳо ва ВАО, аз ҷумла усули интерактивӣ фаро мегирад.

Кумитаи маҳалла (точикӣ)-ҳайати маҳалла, ки аҳли ҷамоати маҳалла интихоб намудааст

Менталитет (калимаи латинии mentalis - ақлонӣ)-тарзи тафаккур, маҷмӯи малакаи ақлонӣ, анъанаҳои маънавию фарҳангӣ, ки барои шахси алоҳида ё ҷомеаи инсонӣ хос мебошад.

Фаъолияти байнибахшӣ-фаъолияте, ки ҳангоми он ҳамкориҳои бахши тандурустӣ ва дигар бахшҳои дахлдор барои ноил гардидан ба мақсадҳои умумӣ, бо дақиқ мувофиқа намудани саҳми бахшҳои мухталиф сураат мегирад.

Ҳамкориҳои байнибахшӣ-робитаи мутақобилаи умумиэтирофшуда байни як қисм ё қисмҳои мухталифи гурӯҳ ё бахшҳои ҷомеа, ки барои андешидани тадбирҳо, анҷом додани амал оид ба ин ё он масъала ё проблемаҳо чиҳати ноил шудан ба ин ё он мақсадҳои соҳаи тандурустӣ ё натиҷаҳои фосолави вобаста ба саломатӣ тавассути усули нисбатан самарабахш, муассир ё асосноку босубот, ки метавонад нисбат ба натиҷаҳои фаъолияти соҳаи тандурустӣ дар танҳои бештар бошад, нигаронида шудааст.

Муҳочир-шахсе, ки байни маҳали сукунати ҳудудӣ барои иваз намудани маҳали доимии зист, қор, таҳсил, истироҳат ва ғайра (муҳочират), барои доимӣ ё мӯҳлати муайян (аз 1 рӯз то якчанд сол) ҳаракат мекунад.

Тарзи ҳаёт-маҷмӯи муносибатҳои мушаххаси ҳар як шахс нисбат ба истифодаи захира ва имкониятҳои, ки ба ӯ тибқи шароити иҷтимоӣ, анъана, таҳсил ва муносибатҳои бозаргонӣ фароҳам оварда мешавад.

Тандурустии ҷамъиятӣ (мардумӣ)-илм ва санъати пешгирии бемориҳо, идома додани зиндагӣ ва таъмини саломатӣ тавассути азму талоши мутташакили ҷамъият.

Ҷамоат-аҳолии маҳаллӣ, аҳли ҷомеа (Community) – гурӯҳи дахлдори одамоне, ки аксар дар маҳалҳои муайяни ҷуғрофӣ зиндагӣ мекунанд, дорои арзишҳои умумӣ, меъёр ва мушаххасоти фарҳангӣ буда, дар доираи як сохтори иҷтимоӣ вобаста ба робита ва муносибатҳо байни ҳамин гурӯҳи аҳоли, ҳамин ҷамоат дар давоми мӯҳлати муайян муттаҳид гардидаанд.

Пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа-пардохт барои ҳаҷми воқеии кӯмаки тиббии расонидашуда.

ОПВ- ваксинаи зинда зидди полиомиелит, ки бо роҳи даҳон (пероралӣ), дар шакли катра истифода мегардад.

Барномаи кафолатҳои давлатӣ-ҳуҷҷате, ки намуд, ҳаҷм ва шартҳои фароҳам овардани кӯмаки тиббӣ санитарии ройгон ё ҳампардохтро (бо иштироки аҳоли) дар муассисаҳои давлатии тандурустӣ муайян менамояд.

Кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ (КАТС)-ҷузъи асосии системаи тандурустии тамоми

кишварҳо, хадамоти муҳими расонидани кӯмаки тиббию санитарӣ, ки тибқи принсипи «аз музофот ба марказ» созмон ёфтааст. КАТС сохтори таркибии рушди иҷтимоию иқтисодии ин ё он кишвар ба ҳисоб меравад.

Харидкунандаи хизматрасониҳои тиббӣ-субъекте, ки захираҳои таҷаммуӣи тандурустиро ба таҳвилгарон ба ҳисобти пардохт барои хизматрасонӣ ба гурӯҳҳои дахлдори аҳолии мегузаронад.

Сиёсат дар соҳаи тандурустӣ (Health policy)-эълумияи расмӣ, қонунӣ ё расмиёти дохилии муассиса (махз дар муассисаҳои ҳукуматӣ), ки имкон медиҳад афзалият ва параметрҳои фаъолият бо тартиби эътино ба эҳтиёҷоти тандурустӣ муайян карда шавад ва барои ин дорои захира ва дигар фишангҳои таъсири сиёсӣ мебошад.

Фароҳамоварандагони хизматрасонии тиббӣ- субъектҳое, ки хизматрасонии тиббиро анҷом медиҳанд.

Маблаггузори сарикасӣ-ташаққули буҷет дар асоси сарикасӣ тибқи формулае, ки аз се параметр бармеояд: буҷети соҳаи тандурустии ноҳия; теъдоди аҳолии ноҳия ва коэффисиенти чинсӣ/ синну солӣ.

Профилактика-амале, ки ҷиҳати паст намудани эҳтимоли хуруҷи беморӣ ё вайроншавӣ, қатъ ё паст кардани сатҳи инкишофи беморӣ, нигоҳдории қобилияти меҳнатӣ равона шудааст.

Профилактикаи бемориҳо-чорабиниҳо, ки на танҳо ба пешгирии бемориҳо, ба монанди сироятнопазирӣ, мубориза ба муқобили ҳомилони беморӣ ё чорабинӣ зидди тамокукашӣ, балки ҷиҳати боздоштани рушди он ва паст намудани оқибати он баъди муқаррар намудани беморӣ равона шудааст.

Муҳоҷирати мавсимӣ- асосан ҷойивазкунии (тағйири маҳал) аҳолии қобили меҳнат ба ҷойҳои кори муваққатӣ (чамъоварии ҳосил, корҳои сохтмонӣ ва ғ.) ва маъмулан истиқомат ба мӯҳлати якчанд моҳ, бо нигоҳ доштани имконияти баргаштан ба ҷойҳои истиқомати доимӣ.

Бахши тандурустӣ-аз хадамоти ташаққулёфтаи давлатӣ, иҷтимоӣ ва хусусии тандурустӣ (аз ҷумла беҳдошти саломатӣ, пешгирии бемориҳо, хадамоти ташхис, табобат ва нигоҳубини бемор), курсҳои сиёсат ва фаъолияти шӯъбаҳо- раёсатҳо ва вазорати тандурустӣ, ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, ки ба соҳаи тандурустӣ, гурӯҳҳо ё сатҳҳои дорои хусусияти коммуналию чамъиятӣ алоқаманданд, инчунин ассотсиатсияҳо ва иттиҳодияҳои касбӣ иборат мебошад.

Духтури оилавӣ - мутахассис бо таҳсилоти олии тиббӣ, ки ҷиҳати расонидани кӯмаки аввалияи тиббию санитарии бисёрҷанбаи мутгасил ба аҳолии ё шахсони алоҳида ва оилаҳо, сарфи назар аз синну сол, чинс ё намуди беморӣ ҳуқуқи юридикӣ дорад.

Маркетинги иҷтимоӣ- маркетинге, ки аз таҳия, татбиқ ва назорати барномаҳои иҷтимоӣ иборат буда, ҷиҳати баланд бардоштани сатҳи дарки ғояҳои иҷтимоӣ, ҳаракат ва ё амалиёт аз ҷониби табақаҳои муайяни ҷомеа амалӣ равона шудааст. Маъмулан маркетинги иҷтимоӣ аз ҷониби ташкилотҳои давлатӣ ва чамъиятӣ истифода мешавад.

Сафарбаркунии иҷтимоӣ-раванди муттаҳид сохтани ҳамаи шарикон ва иттифокчиёни имконпазир, ки ҳам ташкилотҳои давлатӣ ва ҳам ғайридавлатиро намояндагӣ мекунанд, бо мақсади ошкор намудани талаботи назаррас барои мақсадҳои мушаххаси рушд, ба он

чалб намудани тавачҷӯҳ ба баланд бардоштани талабот ба он. Сафарбаркунии иҷтимоӣ таъмини иштироки ин шарикон, аз ҷумла ташкилотҳо, гурӯҳҳо, шабакаҳо ва ҷомеаро барои ошкор намудани захираҳои инсонӣ ва моддӣ, сафарбар ва идоракунии онҳо дар назар дорад, ки дар навбати худ дастовардҳоро таҳким бахшида, ба рушди устувори онҳо мусоидат менамояд.

Муҳочирати меҳнатӣ (муҳочирати қувваи корӣ)-ҷойивазкунии аҳолии қобили меҳнат, ки чун қоида баъди анҷом додани ҷаъолияти меҳнатӣ бармегарданд.

Таҳкими саломатӣ (Health promotion)-раванде, ки ба одамон имкон медиҳад назорати саломатии худро баланд бардошта, сифати онро беҳбуд бахшанд.

Омилҳои хатар-омилҳои муҳити берунӣ ва дохилии узвҳои бадан, хусусиятҳои рафторӣ, ки боиси афзоиши эҳтимолии рушди беморӣ, инкишофи он ва оқибатҳои номатлуб мегардад.

Маблағгузорӣ - сарчашмаи маблағҳо барои гузаронидани ҷорабиниҳои муайян.

Ташаккули тарзи ҳаёти солим-проблемаҳои маҷмӯӣ, ки нисбат ба таҳқиқи тарзи ҳаёти саломатии аҳоли, инчунин тавачҷӯҳи кормандони тиб, омӯзгорон, равшаносон муносибати маҷмӯиро тақозо намуда, ба хусусияти муҳити атрофи макроиҷтимоии инсон, ҷаъолияти меҳнатӣ, ҷамъиятӣ ва профилактикии он алоқаманд мебошад.

Пешгуфтор

Стратегияи миллии солимии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2020 (минбаъд-Стратегия) мақсадҳои дарозмӯҳлати кишвар дар соҳаи ҳифзи саломатии аҳоли ва роҳҳои ноил шудан ба ин мақсадҳо, аз ҷумла стратегияҳо, барномаҳо ва захираҳои навсозии соҳаи ҳифзи солимиро фаро мегирад.(1)

Стратегия ирода ва манфиатҳои Тоҷикистони соҳибистиклодро дар соҳаи ҳифзи саломатӣ ифода менамояд. Он ҳуҷҷати маҷмӯӣ ва бунёдии банақшагирии дурнамо буда, самтҳои минбаъдаи барномавии роҳбарияти сиёсии кишварро ифода менамояд, ки барои банақшагирии маҷмӯӣ нигаронида шуда, дар асоси муносибати асоснокшуда татбиқ мегардад. Стратегия афқору дурнамои вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, фароҳамоварандагони хизматрасониҳои тиббӣ ва доираи васеи аҳли ҷомеаи кишварро ифода менамоянд.(2)

Стратегия солҳои 2010-2020-ро фаро мегирад. Он воситаи дастгирии давомат ва ҳамоҳангсозӣ буда, қисми таркибии сиёсати миллии рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар ба ҳисоб меравад. Стратегияи мазкур давоми «Стратегияи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳифзи саломатии аҳоли то соли 2010» буда, самтҳои дар дигар ҳуҷҷатҳои стратегӣ, аз ҷумла дар Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ зикршударо дар бар мегирад. Он ҳамчунин самтҳои стратегиро махсусан дар соҳаи ҳадамоти алоҳидаи бахши тандурустӣ муайян менамояд.(3)

Стратегия дар ҷараёни ҳамкориҳои яқсолаи мутахассисони пешбари Ҷумҳурии Тоҷикистон бо экспертҳои хориҷӣ, ки дорои таҷрибаи пешқадами байналмилалӣ банақшагирии системавӣ дар соҳаи тандурустӣ мебошанд, таҳия гардидааст. Стратегия ба ҳамоҳангсозии барнома ва нақшаҳои миллий ва байналмилалӣ дастгирии рушди соҳаи тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат хоҳад кард. Афзалиятҳои миллии кишварро ба инобат гирифта, он ба вазифаҳои глобалии тандурустӣ ва усулҳои дар ҷаҳон санҷидашудаи муносибатҳо ҷиҳати ҳалли онҳо нигаронида шудааст.(4)

Дар даҳсолаи гузашта соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба навсозии заминаҳои захиравуи клиникӣ, инчунин таҷдиди системаи маблағгузорӣ ва ташкили кӯмаки муолиҷавуи профилактикӣ самт гирифт. Ба инкишофи соҳа афзоиши суръати иқтисодӣ, тавачҷӯҳи ҳамҷонибаи роҳбарияти кишвар нисбат ба вазифаҳои афзалиятноки рушди иҷтимоӣ, инчунин саҳми самарабахши ҷомеаи байналмилалӣ донорҳо дар амри ҳифзи саломатии аҳолии кишвар шароити мусоид фароҳам овард. (5)

Дар натиҷаи азму талоши даҳсолаи охир сатҳи ғавти модарону кӯдакон таназзул ёфт. Протоколҳои клиникӣ замонавӣ ва дигар стандартҳои кӯмаки тиббӣ таҳия ва татбиқ мегарданд. Беш аз нисфи таваллудхонаҳо вобаста ба «муносибати хайрхоҳона нисбат ба кӯдакон» сертификатсия карда шуданд. Дар солҳои 2009-2010 дар тибби амалия як қатор амалҳои нав, ҷунончи типкунонии имунолоҷии хун, ҷарроҳӣ ҳангоми нуқсонҳои модарзодии дил, амалиёти пайвандзодии гурда, иваз намудани буғуми рону кос ва зонаи беморон ба буғуми сунъӣ, тавассути ҳуҷайраҳои бунёдӣ ба роҳ мондани муолиҷаи дилу рағҳо, усулҳои нави ҷарроҳӣ дар чашм, чоғу рӯй, ҳангоми саратони сурхной, табобати кистаҳои ҷигар ва ғадуди зерӣ меъда бе истифодаи ҷарроҳӣ бо сӯзани махсус ва назорати ултрасадо ҷорӣ карда шуд.(6)

Дар рушди системаи фароҳам овардани хизматрасониҳои тиббӣ марҳилаи гузариши стратегӣ соҳаи тандурустӣ ба муносибатҳои кӯмаки ҳамгирошудаи аввалияи тиббӣ санитарӣ оғоз гардид, ки ба тибби оилавӣ асос ёфтааст. Омодасозии Табибон ва ҳамшираҳои шафқати тибби оилавӣ ба самти афзалиятноки барномаҳои таҳсилоти тодипломӣ, баъдидипломӣ ва таҳсили бефосилаи (муттасили) кадрҳои тиббӣ табдил ёфт. Барои аз нигоҳи сохторӣ муносибгардонии шабакаҳои муолиҷавуи профилактикӣ, аз

чумла аз ҳисоби аз муомилот баровардани фонди катҳои холие, ки сарборӣ надоранд, қадами устувор гузошта шуд. Назорати фаъолияти тиббӣ ва фармасевтӣ тақвият ёфт. (7)

Маблағгузори соҳаи тандурустӣ нуқтаи пасттарини вазъи ногувори 20 соли охириро рафъ намуда, ба рушди устувор тамоил дорад. Муттасил баланд бардоштани музди меҳнати кормандони соҳа аз он гувоҳӣ медиҳад, ки дар се соли охир давлат барои барқарорсозии суботи моддӣ, инчунин тақвияти мақоми касбӣ ва ҷамъиятии онҳо талош меварад. Афзоиши музди меҳнат бо озмоишҳои қобили таваҷҷӯҳ оид ба таҷдиди усули маблағгузорӣ тақмил дода шуд. Дарки муҳимии он, ки барои баланд бардоштани сифат ва хароҷоти самарабахши кӯмаки тиббӣ зарурати таҳлили пардохти музди меҳнат ва дигар намуди ҳавасмандсозии кормандони тиб ба миён омадааст, ба мушоҳида мерасад. Самтгирии маблағгузори соҳаи тандурустӣ нисбат ба талаботи адолати иҷтимоӣ тақвия ёфт: ҳарчанд Барномаи кафолатҳои давлатӣ дар шароити нокифоягии захираҳо таъбиқ мегардид, дастрасии хизматрасониҳои роӣгон ва имтиёзноки муолиҷавию профилактикиро барои аксар оилаҳои камбизоат ва шахсоне, ки ба кӯмаки махсусан гаронарзиши тиббӣ эҳтиёҷ доранд, афзун намуд.(8)

Қорҳои ҷиҳати навсозии заминаи қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳаи тандурустӣ барои идома додани ислоҳот шароити мусоид фароҳам меорад. Бо вучуди дастовардҳои назарраси даҳсолаи охири соҳаи тандурустӣ ҳанӯз ҳам проблемаҳои, ки аз собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ ва давраи гузариш боқӣ мондаанд, эҳсос мегардад.(9)

Проблемаҳои мубрам аз инҳо иборатанд:

- идома ёфтани раванди соҳаи тандурустиро тарк намудани кадрҳои вобаста ба муҳочират берун аз ҳудуди Тоҷикистон ва пеш аз муҳлат рафтан аз амалияи тиббӣ;
- то ба охир нарасонидани ислоҳот дар системаи таҳсилоти Табибон ва ҳамшираҳои тиббӣ;
- заминаи кӯҳнаю фарсудаи моддию техникаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва нокифоягии воситаҳои инвестиционӣ ҷиҳати таҷдиди саривақтии онҳо;
- таназзули стандартҳои давлатӣ дар соҳаи таъминот бо доруворӣ;
- ақибмонии афзоианда ҷиҳати ворид намудани амалияи пешқадами байналмилалӣ дар усулҳои ташхис ва муолиҷаи бемориҳои паҳнгардида;
- мавҷуд набудани системаи муосири стандартҳо ва назорати сифати кӯмаки тиббӣ.(10)

Иқтисодиёти соҳаи тандурустӣ дар сатҳи на қадар баланд қарор дорад. Соли 2009 сатҳи хароҷоти умумии бахши тандурустӣ аз маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ 1.9 Ҷоизро ташкил дод, ки нисбат ба соли 1991 (4.5 Ҷоиз) ниҳоят кам аст. Сатҳи мавҷудаи маблағгузорӣ наметавонад проблемаҳои, ки дар 20 соли охир зам шудаанд, ҳал наояд. Мутобиқи арзёбиҳо беш аз 70 Ҷоизи ҳаҷми умумии маблағгузориҳо аз пардохти шахсии аҳоли иборат буда, танҳо 16 Ҷоиз аз буҷет ва 14 Ҷоиз аз саҳми донорҳои ҳиссагузорӣ мешавад. Пардохти аҳоли асосан дорои хусусияти ғайрирасмӣ буда, аз ин рӯ назорати он ниҳоят мураккаб аст. Аҳолии камбизоати Тоҷикистон ҳангоми беморӣ таҳти сарбории вазнини молиявӣ қарор мегиранд. Сатҳи пардохт ба сифати хизматрасонӣ мувофиқат наменамояд. Пардохтҳои ғайрирасмии мурочиин танҳо даромади табибонро афзун намуда, вале дигар моддаҳои маблағгузори чорӣ ва хароҷоти асосии сармояро дар бар намегиранд. Номутаносибии сохтори хароҷоти давлатӣ дар тақсимои нобаробари он вобаста ба минтақаҳои кишвар ва сатҳи хизматрасонӣ зоҳир мегардад. Дар кормандони соҳаи тандурустӣ ҳисси ҳавасмандии зарурии моддию касбӣ нисбат ба истеҳсолот ва сифати қор, ки ба манфиатҳои мурочиин нигаронида шуда бошад, эҳсос қарда намешавад.

Натиҷабахшии фаъолияти муолиҷавию профилактикии мутахассисони тибби оилавӣ вобаста ба бартарияти кӯмаке, ки мутахассисони системаи махсусгардонида-шудаи дармонгоҳӣ ва бистарикунонӣ мерасонанд, камтар мегардад.

Норасо будани як қатор намуди муассисаҳои муҳиме, ки қодиранд сарбории мурочиати беморонро барои бистарикунонӣ камтар кунанд ва миқдори кат/рӯзро коҳиш диҳанд, аз ҷумла: (11)

- статсионарҳои рӯзона;
- марказҳои ҷарроҳии дармонгоҳӣ;
- хонаҳои нигоҳубини ҳамшираи шафқат;
- хадамоти кӯмаки **патронажӣ** ва дигар хадамоти дастгирии иҷтимоӣ тиббӣ ва барқарорсозӣ. (12)

Амнияти санитарӣ эпидемиологии аҳолии кишвар амалан пурра ба фаъолияти хадамот ва муассисаҳои тандурустӣ вобаста мебошад. Ҳамзамон, ҳамкориҳои байнисоҳавӣ, ки барои паст кардани хатарҳои экологӣ ва иҷтимоӣ беморӣ ҳаётан муҳиманд, вучуд надорад. (13)

Ҷамоат (аз ҷумла оилаҳои алоҳида) ба сифати захираҳои мустақили профилактикӣ, ташхиси барвақтӣ ва муолиҷаи беморӣ баррасӣ карда намешаванд. (14)

Эҳёгарӣ ва барқарорсозии беморони мубталои касалиҳои мунзим ва маъҷубон, ки омили муҳими паст кардани зиёни беморӣ дар кишвар мебошад, ҳанӯз ҳам ба қисми ҷудонопазири қорҳои муолиҷавию профилактикӣ табдил наёфтааст. (15)

Ҳал нагардидани проблемаҳои дар боло зикршуда дар якҷоягӣ бо сатҳи рушди кишвар, ки дар он қисми зиёди аҳоли ба мушкилоти иҷтимоӣ иқтисодӣ рӯ ба рӯ мебошанд, барои рушди устувор монеа эҷод мекунад. Ин боиси паст шудани як қатор нишондиҳандаҳои муҳими саломатӣ, аз ҷумла давомнокии ҳисоби миёнаи умр, ғавти модарону кӯдакон ва тифлони навзод, мубталоӣ ба бемории сил ва ВИЧ/СПИД мегардад.

Бо дарназардошти ҳамин Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фароҳам овардани хизматрасониҳои иҷтимоӣ муассир ва самарабахш ба аҳолии камбизоат, харочоти оқилона ба бахши иҷтимоӣ ҷиҳати таъмини дастрасии одилона ба хизматрасониҳои тандурустӣ тавачҷӯҳи махсус зоҳир менамояд. Дар ин самт Эълومияи СММ «Мақсадҳои рушд дар остонаи ҳазорсола то соли 2015» қабул гардид. Аз ҷумла, мақсади тандурустӣ инҳоро дар бар мегирад:

- то 2/3 паст кардани сатҳи ғавт байни кӯдакони то 5-сола;
- то 3/4 паст кардани сатҳи ғавти модарон;
- боздоштани сатҳи паҳншавии ВИЧ/СПИД ва давом додани раванди коҳиш додани миқёси фарогирии он;
- боздоштани сатҳи паҳншавии малярия вадигар бемориҳои асосӣ ва давом додани раванди коҳиш додани миқёси фарогирии он.

Гояе, ки дар ҳуччатҳои сиёсии дар боло зикргардида мавҷуданд, асоси бахши тандурустиро дар доираи Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ ташкил медиҳанд.

Моделҳои ислоҳот вобаста ба фароҳам овардани хизматрасониҳои тандурустӣ беҳбуди дастрасиро тавассути таҷдиди сохтор ва ҳамгирии системаи фароҳам овардани кӯмаки тиббӣ, беҳбуди менеҷменти ҳарду сатҳи фароҳам овардани хизматрасониҳои тиббӣ санитарӣ (КАТС, тандурустии бистарикунонӣ ва ҷамъиятӣ), рушди сифати кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ, ки ба тибби оилавӣ асос ёфтааст, муносибгардонии фонди кат ва сохтори муассисаҳои бистарикунонӣ, тақвияти нерӯи кадрӣ муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ, хадамоти бистарикунонӣ ва тандурустии ҷамъиятӣ, беҳбуди инфрасохтор, тақмили таъминот бо доруворӣ, тағйир додани системаи пардохти фароҳамоварандагони хизматрасонии тиббӣ бо тафриқа дар сатҳи КАТС мутобиқи принсипи сарикасӣ ва дар сатҳи бистарикунонӣ-барои ҳар як ҳолати муолиҷа; ҷорӣ намудани дастовардҳои илмӣ ва усулҳои нави профилактика, ташхис ва муолиҷа бо истифода аз технологияҳои муосир, иштироки аҳоли дар ҳалли масъалаҳои тандурустӣ; барқарорсозии беморон ва маъҷубон, ташкили кӯмаки паллиативӣ, тақмили заминаи иттилоотӣ идоракунӣ ва дигар тадбирҳо дар назар дорад.

Стратегияи миллии солимӣ барои даҳ соли минбаъда комилан ба дастовардҳои давраи гузашта таъя намуда, ба ҳалли самарабахши проблемаҳои муҳим нигаронида шудааст. (16)

Мақсади асосии Стратегия аз таҳкими саломатии аҳолии кишвар ва фароҳам овардани муҳити солими зист иборат мебошад. (17)

Барои муваффақона ноил гардидан ба мақсадҳои гузашташуда дар доираи Стратегия афзалиятҳои зил муайян шудаанд: (18)

- дигаргунсозии системавӣ дар соҳаи тандурустӣ ва таҷдиди идоракунии соҳа барои таъсиси системаи ҳифзи саломатии аз нигоҳи иҷтимоӣ қобили қабул, босубот амалкунанд ва шаффоф дар Тоҷикистон; (19)
- беҳбуди дастрасӣ, сифат ва самарабахши хизматрасониҳои тиббии санитарӣ; (20)
- рушди захираҳои соҳаи тандурустӣ. (21)

Мӯҳтавои Стратегия ба муносибатҳои маҷмӯии идоракунии захираҳо, системаҳо ва натиҷаи корҳои соҳаи тандурустӣ алоқаманд мебошад. Мантқиқии идоракунии аз он иборат аст, ки захираҳо фаъолияти системаро таъмин менамоянд ва системаҳо ба натиҷаҳои нигаронида шудаанд. Аз нигоҳи банақшагирии стратегӣ ҳам системаҳо ва ҳам захираҳо ба натиҷаҳо тобеъ мебошанд. Маҳз пешбини натиҷаҳо асоси андешаҳои стратегӣ ва заминаи ҳуҷҷати мақдурро ташкил медиҳад. Мутобиқи ҳамин нақшаи мантқиқӣ вазъи ниҳонии соҳаи тандурустӣ дар Тоҷикистон ва роҳҳои ноил гардидан ба он дар се сатҳ зоҳир мегардад: (22)

- 1) натиҷаҳо: паст кардани сатҳи хатар ва нишондиҳандаҳои беморӣ вобаста ба ҳолатҳои алоҳида, силсилаи (сикли) ҳаёт, гурӯҳҳои аҳоли; (23)
- 2) системаҳо:
  - а) тақмили роҳбарии давлатӣ ва идоракунии оперативии соҳа;
  - б) ҷорӣ намудани моделҳои пешрафтаи ташкил ва усули расонидани кӯмаки тиббӣ;
  - в) тақмили назорати сифат ва ҳавасмандгардонии беҳбуди сифати корҳои муолиҷавию профилактикӣ;
  - г) иҷозатномадиҳӣ ва аттестатсияи кормандони тиб;
  - д) акредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, тиббӣ (фармасевтӣ) ва муассисаҳои таълимӣ;
  - е) таъмини ба тамоми аҳолии кишвар баробар дастрас будани захираҳои ҳифзи саломатӣ;
- 3) захираҳо: (24)
  - а) таҷдиди заминаи моддию техникаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва системаҳо;
  - б) таъминоти кишвар бо вакцинаҳои замонавӣ, маводҳои доруворӣ ва молу маҳсулоти тиббӣ;
  - в) баланд бардоштани натиҷабахшии фаъолияти кадрҳои тиббӣ тавассути ҷорӣ намудани барномаҳои муосири омодакунӣ дар самти таҳсилоти тиббии заминавӣ ва бетанаффус ва ҷорӣ намудани муносибатҳои аз нигоҳи илмӣ асоснок;
  - г) ҷалби босуботи воситаҳои молиявӣ ба соҳаи ҳифзи саломатӣ ва хароҷоти самарабахши онҳо. (25)

Ҳамаи ин се сатҳ ва унсурҳои таркибии онҳо дар доираи ҳамин Стратегия ба таври баробар муҳим ва афзалиятнок мебошанд. Ба ҳамин маънӣ, муайян намудани афзалият ин на танҳо муносибати миқдорӣ нисбат ба таҷдид, балки муносибати сифатӣ ба ҳисоб меравад. Ин муносибатҳо зина ба зина дар нақшаи ҷорабиниҳо инъикос карда мешаванд. (26)

Афзалияти фарогир дар даҳсолаи оянда аз таъмини муносибатҳои системавӣ ва маҷмӯӣ ҷиҳати баланд бардоштани самарабахшии ҳифзи саломатии аҳоли иборат мебошад. Ба он тавассути таҷдиди мувофиқашудаи системаи идоракунии соҳаи тандурустӣ ноил шудан мумкин аст, ки ба истифодаи нисбатан судманди захираҳо ва тақвияти

таъминоти захиравӣ асос ёфтааст. Дар доираи чунин муносибат самараи татбиқи Стратегия аз соҳаи ҳифзи солимии судманд, аз нигоҳи системавӣ хотимаёфта ва аз нигоҳи захиравӣ таъмингардида иборат хоҳад буд.(27)

1. Натиҷаҳои мунтазира дар солимии аҳоли

Баланд бардоштани самарабахшии системаи ҳифзи солимии аҳоли дар паст кардани сарбории бемориҳо (талафоти иҷтимоию иқтисодӣ вобаста ба таваллуди барвақтӣ ва маъҷубӣ) барои иқтисодиёт ва ҷамъияти Тоҷикистон зоҳир мегардад. Вазъи бемории аҳоли маҳз дар он ҷое беҳбуд меёбад, ки дар он талафот вобаста ба беморӣ нисбатан назаррас буда, метавонад дар доираи имконоти иқтисодии кишвар пасттар карда шавад.(28)

Натиҷаҳои ҷамъбастии ҷорӣ намудани Стратегия аз паст кардани талафоти вобаста ба беморӣ то 30 фоиз иборат хоҳад буд, ки ба туфайли он Тоҷикистон метавонад ба сатҳи миёнаи нишондиҳандаҳои муосир дар минтақаи «Евро Б» дар таснифоти ҷуғрофии ТУТ ноил гардад. Ба нишондиҳандаҳои ҳисоби миёнаи омории минтақа мувофиқ гардонидани натиҷаҳои мунтазираи татбиқи Стратегия вобаста ба саломатӣ ҷиҳати паст кардани сатҳи беморӣ дар Тоҷикистон барои 10-15 соли минбаъда омили ҳавасмандсоз хоҳад буд.(29)

1) Таҳкими саломатии модарон, тифлони навзод, кӯдакон ва наврасон

Таҳкими саломатии модарон, тифлони навзод, кӯдакон ва наврасон дар коҳиш додани талафоти вобаста ба беморӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми арзанда хоҳад гузошт.(30)

Дар натиҷаи татбиқи Стратегия кӯмаки кафолатноки роғони (заминавии) таҳассусии тиббӣ ҳангоми ҳамл, таваллуд ва баъди таваллуд, инчунин пешгириӣ ва муолиҷаи бемориҳои ниҳоят паҳнгардидаи кӯдакон барои ҳамаи занон ва кӯдакони навзод, сарфи назар аз сатҳи дороии оилавӣ ва маҳали зист таъмин карда мешавад. Он дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ сурат мегирад.(31)

Натиҷаи дастовардҳо аз инҳо иборат хоҳанд буд:

- а) муайян намудани гурӯҳҳои аҳоли, ки ба гирифтани хизматрасониҳои роғон ҳуқуқ доранд;
- б) тақвияти салоҳият ва ҳавасмандгардонии Табибони оилавӣ ва ҳамшираҳои тиббӣ;
- в) беҳбуди шабакаи нақлиёт барои хизматрасониҳои тиббӣ дар деҳот;
- г) беҳбуди иқтидорҳои ташхисӣ ва муолиҷавии муассисаҳои муолиҷавию профилактикии сатҳи ноҳия;
- д) таъмини ҳамаи шахру ноҳияҳо бо катҳои навкардашудаи (модернизатсияшудаи) акушерии гинекологӣ ва неонаталӣ. (32)

Мутобиқи Ҳадафҳои рушди ҳазорсола ҳиссаи занони солими ҳомиладорӣ бе сирояти бо роҳи алоқаи ҷинсӣ интиқолшаванда, бе камхунии норасоии оҳан, бо риоя намудани фосолаи сесолаи байни таваллуд афзоиш хоҳад ёфт. Дар соли 2015 дар муқоиса бо ҳамин давраи соли 2010 фавти модарон то 30 ҳолат ба 100.000 навзод ва дар соли 2020 то 25 ҳолат коҳиш хоҳад ёфт. (33)

Ҳиссаи кӯдаконе, ки бо вазни ками бадан таваллуд шудаанд (камтар аз 2.500 г) то соли 2015 то 8 фоиз ва дар соли 2020 аз теъдоди умумии кӯдакони навзод то 5 фоиз паст мегардад. Фавти неонаталӣ (фавти кӯдакони навзод дар давоми 28 рӯзи аввал) 50 фоиз – аз 52 ҳолат то 26 ҳолат ба ҳар 1000 нафар навзод паст карда мешавад. (34)

Дастгирии маҷмӯии саломатии занон то давраи ҳамл ва таваллуд ва дар давраи ҳамл ва таваллуд ба маъракаи миқёсан васеи баҳши тандурустии Тоҷикистон ҷиҳати паст кардани сатҳи беморӣ ва фавт дар давраи перинаталӣ таъдил меёбад. Асоси модели мазкурро муносибати маҷмӯӣ ба саломатии оила ва ҳамсарон, ба солимии репродуктивии занон ва духтарон аз синну соли наврасӣ то охири давраи синну соли репродуктивӣ ташкил медиҳад. (35)

Муттасил омӯзонидани наврасон, оилаҳои ҷавон ва волидайн оид ба масъалаҳои солимии репродуктивӣ, аз ҷумла танзими оила, модарии солим, тарзи ҳаёти солим, оид ба ВИЧ/СПИД ҷанбаи асосии корҳои санитарӣ маърифатиро дар макотиб, ҷомеаҳо, муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ ташкил хоҳад дод.(36)

Дар даҳсолаи наздик ба пешгирии сироятшавӣ бо вируси норасоии маъсунияти одам (ВИЧ) байни гурӯҳҳои таҳти хатари баланд ва аҳолии осебпазир, бо роҳи гузаронидани маърақаҳои оммавии ҷамъиятӣ, тести ВИЧ, машварат ба мардони дорои ВИЧ-и мусбӣ, машварат ба занон оид ба масъалаҳои рафтори репродуктивӣ, машварат бо шахсони бо ВИЧ зиндагикунанда, инчунин профилактикаи сироятшавии кӯдак аз модар тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. (38)

Фарогирии занони ҳомила ба ташхисҳои профилактикӣ дар сатҳи якуми тандурустӣ мутобиқи тавсияҳои ТУТ афзоиш хоҳад ёфт. (39)

Назорати то таваллуд махсусан дар ноҳияҳои дурдаст бояд нақши муҳимро ба ҷо орад, зеро он имкон медиҳад, ки ташрифи мустақим ба муассисаҳои муолиҷавӣ қисман иваз карда шавад.

Самарабахшии кӯмаки то таваллуд тавассути назорати мунтазами ҳолати модари оянда ва инкишофи ҷанин; арзёбии амиқи омилҳои хатар; ташхиси дақиқи клиникӣ ва лабораторӣ; ҷорӣ намудани мониторинги пешқадами назорати системаи дилу рағҳои хунгузар, роҳҳои нафас ва мақоми алиментарии модар ва ҷанин афзоиш хоҳад ёфт. Ба таври назаррас баланд бардоштани таҳассуси кормандони тиб ҳангоми расонидани кӯмаки антенаталӣ ва беҳбуди таъмини амалияи оилавӣ бо вакцинаҳо, доруворӣ, иловагиҳои ғизоӣ муносибати маҷмӯии такмилёфтаи хизматрасонӣ ва дастгирии самарабахши занони ҳомиларо таъмин менамояд.(41)

Таҳкими кӯмаки неонаталӣ, аз ҷумла зиёд кардани миқдор ва тақсими нисбатан баробари катҳои неонаталӣ ба минтақаҳо, ки барои расонидани кӯмак вобаста ба нишондиҳандаҳои ҳаётан муҳими кӯдакони навзод дар ҳафтаи якуми зиндагӣ бо ҳамаи таҷҳизоти зарурӣ ҷиҳозонида шудаанд, вазифаи аз нигоҳи давлатӣ муҳим хоҳад буд.(42)

Татбиқи самарабахши чораҳои мувофиқашудаи дар боло зикргардида боиси он мегардад, ки на камтар аз ҷор се ҳиссаи занони ҳомила дар соли 2020 аз ҷунин кӯмаки то таваллуд бархурдор хоҳанд шуд. Ҳамзамон бо маҷмӯи асосии хизматрасониҳои клиникӣ кӯмаки антенаталӣ тавсеа ёфта, инҳоро фаро мегирад: машварат вобаста ба масъалаҳои рӯҳию иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ; назорати доимии нишондиҳандаҳои ҷисмонӣ; ташхиси ихтиёрӣ ва муолиҷаи зиддиретровирусии ВИЧ/СПИД; ташхис ва муолиҷаи дигар бемориҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолёбанда; назорати инкишофи ҷанин, эмкунӣ зидди кузози модар, таъини табобати дахлдор ҳангоми гелминтоз, маводи дорои оҳан, иловагиҳои мултинутриентӣ ва ҳангоми нокифоягии ғизо (ҳангоми индекси вазни бадан камтар аз 18.5) - инчунин дастгирӣ бо маводи аз нигоҳи сафедаро бой.(43)

Вазифаи барномавии Стратегия аз фарогирии занони таваллуд кардаистода бо кӯмаки акушерии таҳассусӣ дар таваллудхонаҳо иборат мебошад, ки мутобиқи стандартҳои давлатии мучаҳҳазии моддию техникӣ ва мукаммалии кадрҳо аттестатсия шудаанд. Дар соли 2020 ба онҳо на камтар аз 90 фоизи таваллуд дар кишвар рост меояд, ки он соли 2009 ба 75 фоиз баробар буд. (44)

Соҳаи тандурустии Тоҷикистон системаи сесатҳаи кӯмаки тиббии таваллудро дар муассисаҳои муолиҷавӣ таҳким мебахшад:

- қабули таваллуди бенуқсонии физиологӣ дар марказҳои саломатии деҳот ва шӯъбаҳои (таваллудхонаҳои) шифохонаҳои маҳаллӣ;
- қабули таваллуди начандон мураккаб дар катҳои таваллуди шифохонаҳои марказии шаҳру ноҳияҳо (таваллудхонаҳо);
- бистарикунонии нақшавӣ ё фаврии занони ҳомила дар катҳои махсусгардонидашудаи акушерӣ гинекологии статсионарҳо ё таваллудхонаҳои сатҳи дуюм вобаста ба хусусияти хатар барои саломатии модарон ё патологияи

модарзоди кӯдак ё вазъи таъхирнопазир ҳангоми таваллуд анҷом дода мешавад. Дастрасӣ ба ҳамаи се сатҳ тавассути системаи фиристодани бемор ба таваллудхона танзим мегардад (он дар давраи то соли 2015 таҳия хоҳад шуд). Стандартҳои таъмини кӯмаки акушерии генекологӣ бо таҷҳизот, доруворӣ ва дигар воситаҳои таъиноти тиббӣ барои ҳар кадом сатҳи кӯмак муқаррар карда мешавад.(45)

Аз сабаби он, ки қисми зиёди аҳолии кишвар дар ноҳияҳои дурдаст ва камнуфус зиндагӣ мекунанд, ҳангоми мавҷуд набудани хатар ва нуқсон то 10 фоизи таваллуд дар шароити хона, бо иштироки ҳатмии корманди соҳибхтисоси тиббӣ сурат мегирад. Ҳамзамон, кӯмаки то таваллуд дар нимаи дуҷуми ҳомиладорӣ дар шакли нигоҳубин дар хона анҷом дода мешавад.(46)

Ба идома додани оғози синамакони барвақтӣ ва парвариши кӯдакони навзод танҳо тавассути синнамакони дар шаш моҳи аввали зиндагӣ аҳамияти аввалиндарача дода мешавад. Синамакони ҳамчун ғизои иловагӣ то 2-солагии кӯдак ҳавасманд гардонидани мешавад. Ба кӯдаконе, ки аз модарони мубталои сирояти ВИЧ таваллуд шудаанд, барои гирифтани ғизои сунъӣ имконият фароҳам мегардад.(47)

Сарфи назар аз шароити зист ё маҳали қабули таваллуд (дар хона ё муассисаи тиббӣ) оила, ҷамоат ва мақомоти маҳаллии ҳомикият ҳангоми банақшагириӣ, омодагӣ ба таваллуд ва дастгирии баъди таваллуд ҷалб карда мешаванд. Мушкилоти фосолаи чуғрофӣ ва шароити маҳдуди зиндагиро метавон тавассути маблағгузори азму талоши оқилона ба нақша гирифташуда ва самараноки одамон ва ташкилотҳои, ки барои мақсадҳои ягона муттаҳид шудаанд, ҳал кард, яъне ҳар як ҳомиладорӣ бояд натиҷаи матлуб дошта бошад, минбаъд модар аз нигоҳи ҷисмонӣ ва рӯҳию эҳсосотӣ барқарор карда шавад, навзод зинда монад ва инкишофи мӯътадили ӯ идома ёбад.(48)

Стратегияи мазкур ӯҳдадорихоӣ маъмурияти маҳаллиро чиҳати маблағгузори талони маҳсулот ба модарон барои бақайдгирии барвақтии тиббӣ вобаста ба ҳомиладорӣ, барои ҳар як ташрифи такрорӣ чиҳати қабули то таваллуд ба тибби оилавӣ (мутобиқи шумораи муайяни ташриф) ва худмурочиат вобаста ба таваллуд ба муассисаи муолиҷавии тавсияшуда муқаррар менамояд. Мутахассисони тибби оилавӣ барои нишондиҳандаҳои матлуби ҳаёти модар ва тифлони навзод мукофотонида мешаванд. Фаъолин (волонтёрон) дар ҷомеа ҳамчун ихтиёриён эътироф гардида, иштироки онҳо барои фароҳам овардани иттилоот дар бораи ҳомиладорон ва ҳамли матлуб васеъ истифода бурда мешавад.(49)

Дар даҳсолаи наздик мутобиқи «Стратегияи миллии саломатии кӯдакон ва наврасон то соли 2014» самти стратегияи ҳифзи саломатии кӯдакон ба муносибати байнибахшӣ ва ҳамкориҳои байнисоҳавӣ нигаронида мешавад.(50)

Профилактикаи самарабахши бемориҳои синну соли барвақтии кӯдакон қабл аз ҳама ба волидайн вобаста буда, тавассути ғизои мӯътадили кӯдакон; нигоҳубини ғамхорона; ошкор намудани аломатҳои беморӣ; мурочиати саривақтии волидайн чиҳати гирифтани кӯмаки тиббӣ муайян карда мешавад. Худхизматрасонӣ ва кӯмаки байниҳамдигарии хешу ақрабо ва ҷамоат ҳамчун захираи мувоқиқат ва дастгирии саломатии кӯдакон баррасӣ мегардад. Гузаронидани фаъолияти муттасили иттилоотӣ оид ба таҷрибаҳои амалӣ ва дастгирии психологӣ тақвияти шахсият ва масъулияти дастаҷамъӣ нисбат ба саломатӣ ва офияти кӯдакон дар ҳақиқат ҳам вазифаи аз нигоҳи стратегӣ муҳим ба ҳисоб меравад. Дастгирии захираҳои оилавӣ ва ҷамоат оид ба ҳифзи саломатии кӯдакон махсусан барои оилаҳои, ки дорои имкониятҳои маҳдуд мебошанд ва дар деҳоти дурдаст зиндагӣ мекунанд, инчунин барои онҳое, ки даромади начандон зиёд доранд, ниҳоят муҳим мебошад, зеро даромади кам, сатҳи таҳсилоти волидайн, аз нигоҳи чуғрофӣ дар масофаи дур сукунат доштани онҳо боиси осебпазирӣ иҷтимоӣ иқтисодӣ, аз даст додани саломатӣ ва ҳаёти кӯдакон мегардад. Ҳангоми кор бо занон ва аҳли оилаи онҳо ба моҳияти омилҳои нобаробарии гендерӣ таваҷҷӯҳи махсус зоҳир карда мешавад.(51)

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло Стратегия «саломатии ҷамоатӣ»-ро аз мафҳуми маҳдуди марҳилаи таҷрибавӣ то сатҳи сиёсати давлатӣ баланд мебардоранд, ки дар сатҳи

миллӣ амалӣ карда мешавад. Таквияти ҷамоат ҳамчун захираи саломатии ҷамъиятӣ ва шахсӣ «бунёди (платформаи) идеологӣ» - и гуногунҷабҳае мебошад, ки Стратегияи мазкур ба он асос ёфтааст. Ҳамзамон, маҳз саломатии кӯдакон дар доираи саломатии ҷомеавӣ ғояи муттаҳидкунанда ва афзалиятнок хоҳад буд. (52)

Нақши муҳими соҳаи тандурустии давлатӣ ҳамчун манбаи таквияти хонаводаҳо ва ҷамоат дар самтҳои зайл зоҳир мегардад: (53)

- аввалан, фаъолгардонии корҳои санитариро маърифатӣ ҷиҳати ба волидайн омӯзонидани малакаи муайян намудани аломатҳои бемориҳои нисбатан паҳншудаи синну соли барвақтии кӯдакона ва анҷом додани амалҳои ҷавобии самарабахш, инчунин баланд бардоштани қобилияти волидайн ҷиҳати ҳавасмандгардонии рушди психологию иҷтимоӣ ва нигоҳ доштани саломатии равонии (менталии) фарзандон. Дар натиҷаи маърифатнокии волидайн то соли 2015 дар заминаи тиббии оилавӣ 50 фоизи оилаҳо ва дар соли 2020 на камтар аз 75 фоизи оилаҳо метавонанд аломатҳои бемориро фарқ карда, барои кӯмаки тиббӣ муроҷиат намоянд, дар ҳона нигоҳубини дурусти кӯдакони беморро ташкил диҳанд ва силсилаи муолиҷа бо дорувориро то охир ба анҷом расонанд. Қобилияти волидайн ҷиҳати гузаронидани табobati регидрататсионии даҳонӣ дар шароитҳои ҳона омили асосии пешгирии ғавти кӯдакон аз бемории диарея хоҳад буд. Аз теъдоди умумии оилаҳои дорои кӯдакони то синни 5 дар соли 2015 на камтар аз 75 фоиз ва дар соли 2020 то 90 фоиз оид ба муолиҷаи бемориҳои диарея дар шароити ҳона таълим гирифта, бо намакҳои регидрататсионии даҳони таъмин хоҳанд шуд; (54)
- дуюм, иштироки фаъолнаи волидайн ва аҳли ҷомеаи маҳаллӣ дар маърақаҳои пешгирии бемориҳои кӯдакона. Бояд масъулияти волидайн, ҳешу ақрабо ва аҳли ҷомеа барои эмкунии саривақтӣ ва пурраи кӯдакон мутобиқи Таквими миллии эмкунии профилактикӣ баланд бардошта шавад. Табибони оилавӣ ва ҳамшираҳои тиббӣ ҷиҳати паҳн намудани маърифати санитариро гигиенӣ корхоро байни аҳоли, дар мактабҳо, ташкилот ва ҷамоатҳои маҳаллӣ бо мақсади мусоидати ҳатталимкони муассисаю ташкилотҳои нисбат ба саъю талоши кормандони соҳаи тиб оид ба ҳифзи кӯдакон аз сирроятҳои тавассути вакцина идорашаванда фаъолна ба роҳ мемонанд; (55)
- сеюм, корҳо бо хонаводаҳо ҷиҳати баланд бардоштани сатҳи маърифати санитариро гигиенӣ, дар маҷмӯъ дар сатҳи оила ва қабл аз ҳама оид ба масъалаҳои нигоҳубини кӯдакон ва риояи меъёрҳои санитариро гигиенӣ. Худомӯзии волидайн ва талабот нисбат ба худ оид ба масъалаҳои солимгардонии шароити маишӣ заминаи муҳими профилактикаи бемории кӯдакон буда, самти афзалиятноки тавачҷӯҳи соҳаи кӯмаки аввалияи тиббӣ дар доираи Стратегияи мазкур ба ҳисоб меравад; (56)
- чорум, кор бо оилаҳо, дар мактаб, бо аҳли ҷамоат ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба таъмини офияти рӯҳию эҳсосоти кӯдакон ва наврасон, ҳифзи кӯдакон аз зӯрварӣ ва истисмор, тарбияи муносибатҳои эҳтиромона нисбат ба кӯдак ҳамчун шахсият, тағйир додани рафтори ношоам, кӯмак ба наврасон ҷиҳати пешбурди ҳаёти мустақилона, тарбияи онҳо ҳамчун сарвар, инчунин боло бурдани малакаи коммуникатсионӣ; (57)
- панҷум, фаъолияти касбии кормандони кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ дар амри ҳифзи саломатии кӯдакон ва офияти онҳо, беҳбуди сифати оби нӯшокӣ, таҷдиди ҳадамоти санитариро гигиенӣ, поксозии санитарии шаҳрҳо, нобуд соختани манбаъҳои хатарноки ифлосшавии муҳити зист, назорати сифати вакцинаю доруворӣ ва риояи меъёрҳои касбию этикӣ ҳангоми хизматрасониҳои муолиҷавию профилкатии модару кӯдак. (58)

Табдил додани оила ва ҷамоат ба институтҳои муҳими ҳифзи саломатии кӯдакон аз муносибати муолиҷавию профилактикии кормандони аз нигоҳи касбӣ омодаи тиббиро ҷандин мартаба тақвият бахшида, вале онҳоро иваз карда наметавонад. Таквияти пешбурди ҳамгиرويшудаи бемориҳои синну соли кӯдакона ҳамчун асоси методӣ ва ташкилии ноил шудан ба дастовардҳои нав дар самти ҳифзи саломатӣ боқӣ мемонад. Муносибатҳои маҷмӯӣ бо фарогирии офияти рӯҳию эҳсосотӣ ва саломатии ҷисмонии (соматикии)

кӯдакон ба пешгирии самарабахши беморӣ ва муолиҷаи бемориҳои синну соли кӯдакона, ҳалли проблемаҳои рушди ҷисмонӣ ва ташаккули кӯдак ҳамчун шахсият мусоидат хоҳад кард. Дар доираи Стратегияи мазкур пешбурди маҷмӯии бемориҳои синну соли кӯдакона ба кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ҳамгирой хоҳад шуд, ки асоси онро тиббӣ оилавӣ ташкил медиҳад. (59)

Муносибатҳои стратегияи дар боло зикргардида нисбат ба ҳифзи саломатии кӯдакон асоси азназаргузаронии профилактикӣ, рафъи норасоии ғизо, ҳимоя аз сироят, муолиҷа, нигоҳубин ва дастгирии иҷтимоӣ психологӣ кӯдаконро дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ташкил медиҳад. Аз мушоҳидаҳои худро бо оила ва атрофиёни аз нигоҳи иҷтимоӣ наздик ҳамроҳанг сохта, кормандони соҳа ба даст кардани сатҳи фаъли кӯдакон то 25 ҳолат ба 1000 нафар навод то соли 2015 ва то 20 ҳолат дар соли 2020 ноил мегарданд. Фаъли байни кӯдакони то 5 - сола дар соли 2015 то 38 ҳолат ва дар соли 2020 то 20 ҳолат ба ҳар 1000 нафар наводи зинда таввалудшуда кам карда мешавад. (60)

Ба тақмили малака ва дониши Табибони оилавӣ ва ҳамшираҳои тиббӣ, ҷорӣ намудани протоколҳои клиникӣ, таъмин бо воситаҳои доруворӣ, таҷҳизоти диагностикаӣ, нақлиёт, силсилаи сардӣ барои муттамакҷӯгардонии фаъолият оид ба пешбурди бемориҳои ба таври васеъ паҳнгардидаи кӯдакон, ба монанди норасоии алиментарӣ, деария, бемориҳои шадиди роҳи нафас ва сироятҳои идорашаванда тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. Омӯзонидани кормандони соҳаи тиб ба онҳо имкон медиҳад дарк намоянд, ки то кадом андоза нобаробарии иҷтимоӣ ва гендерӣ ба дастрасии хизматрасонии тиббӣ барои модарон ва кӯдакон таъсир мерасонад. (61)

Вазифаи аввалиндараҷа ва ниҳоят муҳим аз он иборат аст, ки ҳамаи тифлони навод ва кӯдакони то 3-сола бо ғизои мӯътадил, хусусан микроэлементҳо – витамин ва минералҳо таъмин карда шаванд. Синамакони, ба таври истисноӣ, стратегияи асосӣ ва умумӣ ғизои мӯътадили кӯдакон боқӣ мемонад, ки бояд аз рӯзи таваллуд то 6-моҳагӣ идома ёбад. Ҳангоми мавҷудияти табиоти тиббӣ модарон барои профилактикаи камхунӣ норасоии оҳани кӯдакони ширхор бо маводи дорои оҳан таъмин карда мешаванд. Ба кӯдакони аз 6 -моҳа то 5- солаи мубталои камхунӣ ошкоро ферротерапия таъин гардида, барояшон намакҳои йоддоршуда истифода бурда мешавад. Қисми муҳими барномаи профилактикаи нокифоягии шадиди алиментарӣ аз он иборат аст, ки модарони таваллудкарда ва кӯдакони то 5- сола тавассути витамини А дастгирӣ карда шаванд. (62)

Пешгири ва муолиҷаи бемориҳои норасоӣҳои йод байни кӯдакон, ба монанди норасоии дигар микронутриентҳо, вазифаи асосӣ даҳсолаи наздик боқӣ мемонад. Бояд гузаронидани мониторинги татбиқи қонун дар бораи фортификатсияи намак бо йод давом дода шавад. (63)

Дар натиҷаи амалӣ намудани тадбирҳои дар боло зикргардида зухуроти даст будани сатҳи инкишофи кӯдакони хурдтар аз 3-сола аз 34 фоиз дар соли 2007 то 26 фоиз дар соли 2015 ва то 20 фоиз то соли 2020 кам гардида, паҳншавии нимгурӯснагӣ (камхунӣ) дар кӯдакони то 2-сола мутаносибан 40 фоиз дар соли 2015 ва 25 фоиз то соли 2020 коҳиш хоҳад ёфт. То давраи ба охир расидани татбиқи Стратегия паҳншавии нимгурӯснагии шадид байни кӯдакони то 5-сола – 4 фоиз ва паҳншавии нимгурӯснагии мунзим то 30 фоиз камтар мегардад. (64)

Тақрибан 15 фоизи ҳамаи талафоти Тоҷикистон вобаста ба бемории аҳоли ба сироятҳои шадиди роҳи нафас (респираторӣ), бемориҳои диарея ва сироятҳои паразитарӣ рост меояд. Пешгири ва муолиҷаи ин бемориҳо мавзӯи қабули педиатрӣ ва патронаж дар оилаҳои дорои кӯдакони аз 5- сола хурдтар мебошад. (65)

Дар доираи роҳбарии клиникӣ пешбурди ҳамгироӣшудаи бемориҳои синну соли кӯдакона Табибони оилавӣ ва ҳамшираҳои тиббӣ оилавӣ барои ташҳиси нисбатан дақиқи сироятҳои шадиди респираторӣ кӯшиш намуда, муносибатҳои тафриқавӣ (муайяншудаи) муолиҷаи онро аз худ хоҳанд кард. (66)

Барои беҳбуди идоракунии бемориҳои диарея фароҳамоварандагони хизматрасонӣҳои тиббӣ ба қисми таркибии барнома табдил хоҳанд ёфт, ки назорати

беморӣ, омӯзонидани ҷамоатҳои маҳаллӣ ва хонаводаҳоро оид ба масъалаҳои саломатӣ дар бар мегирад. Ба «унсури оилавии» ташхис ва муолиҷаи диарея, аз ҷумла омӯзонидани аъзои калонсоли оила ҷиҳати таҳия ва истифодаи маҳлули намакҳои регидрататсионии даҳонӣ тавачҷӯхи махсус зоҳир мегардад. Дар натиҷаи тадбирҳои пешбининамудаи Стратегия мубталой ба бемории диарея байни кӯдакони то 5- сола дар соли 2015 то 25 фоиз ва дар соли 2020 то 50 фоиз коҳиш хоҳад ёфт. (67)

Профилактика ва муолиҷаи бемориҳои гелминтозӣ ба мисли дигар сироятҳо ҳамзамон бо андешидани ҷорабиниҳои санитарии гигиенӣ анҷом дода мешавад. Фарогирии кӯдакони синну соли мактабӣ бо дегелминтизатсия дар соли 2015 то 70 фоиз ва дар соли 2020 то 90 фоиз хоҳад буд. (68)

Тадбирҳои зикргардида оид ба профилактика ва муолиҷаи бемориҳои нисбатан паҳнгардидаи синну соли кӯдакони бо азму талоши махсус ҷиҳати пешгирӣ ва муолиҷаи вирусӣ норасоии масунияти одам ва бемории пайдошудаи норасоии масуният (ВИЧ/СПИД) мукамал мегардад. Ҳамзамон бо иттилооти кӯдакон ва ҷавонон дар мавриди хатар ва механизми сироятшавӣ онҳо имконият пайдо мекунад, ки бо мақсади пешгирӣ ё сари вақт ошкор намудани сироят аз кӯмаки машваратӣ ташхисӣ бархурдор бошанд. Мактаб ва дигар муассисаҳои кӯдакони методикаи ҳамгироии кӯдакони бо ВИЧ/СПИД сироятшударо ба раванди таълим ва барномаҳои корҳои берунамактабӣ бо кӯдакон аз худ хоҳанд кард. Корҳои оид ба фарогирии ҳамаи кӯдакони гурӯҳҳои таҳти хатари ҳадди ақали иҷтимоӣ тиббӣ бо кӯмаки ихтиёрии машваратӣ ташхисӣ оид ба пешгирии сироят бо ВИЧ ва ошкор намудани сироят идома дода мешавад. Дар соли аввали татбиқи Стратегия муайянсозӣ ва теъдоди гурӯҳҳои мақсаднокӣ кӯдакон барои пешгирӣ ва назорати ВИЧ/СПИД дақиқ карда мешавад. (69)

Ҳангоми ошкоро мавҷуд набудани аломати манъи тиббӣ ва бо мувофиқаи волидайн эмкунӣ дар ҳафтаи аввали зиндагӣ барои ҳамаи тифлони навзод ҳам бо вакцинаҳои маъмулӣ (ОПВ, Гепатити Б, БСЖ), инчунин вакцинаҳои нав ва наварин, вобаста ба ворида намудани онҳо ба Тақвими миллии эмкунӣҳои профилактикӣ, таъмин хоҳанд шуд. (70)

Ҳамзамон бо эмкунӣ саривактӣ ва бехатар кӯмаки неонаталӣ ва саломатии тифлони навзод чунин дастгирӣ карда мешавад:

- нигоҳ доштани низоми зарурии ҳарорат ва гардиши ҳаво дар ҳуҷраҳои (палатаҳои) таваллудхонаҳо;
- ҷорабиниҳои махсус барои профилактикаи ҳарорати пасти бадан (гипотермия) ҳангоми таваллуди барвақтӣ;
- корҳои фаъоли тавзеҳотӣ аз ҷониби Табибон ва ҳамшираҳои шафқат оид ба таблиғи муҳимии гигиенаи шахсӣ ва истиқоматӣ барои занон ва аъзои оилаи онҳо.

Ба тифлони навзоди мубталой сирояти ВИЧ ҳамзамон вояи доруворӣ АРВ дода мешавад. Тифлони навзоди аз модарони мубталой сирояти ВИЧ таваллудшуда бо курси якмоҳаи муолиҷаи АРВ дар ҷараёни ду соли татбиқи Стратегия фаро гирифта мешаванд. (71)

Тавсеаи доираи бемориҳои тавассути вакцина идорашаванда ҳамзамон бо таҳкими ҳамаи силсилаи захиравӣ ва технологияи эмкунӣ бехатар ва аз нигоҳи хароҷот самарабахш анҷом дода мешавад. Эмкунӣ бояд аз нигоҳи арзиш судманд бошад ва ин мақсади дарозмӯҳлат бо роҳи ноил шудан ба худмаблағгузори барномаи эмкунӣ, аз ҷумла хариди вакцина, маводи хароҷотӣ ва силсилаи сардӣ ба даст меояд.

Бехбуди системавӣ ба инҳо мусоидат менамояд:

- интиҳоби судманди вакцина;
- харид бо нархи қобили қабул;
- назорати сифат;
- сари вақт расонидани он;
- мавҷудияти миқдори зарурӣ;
- истифодаи саривактӣ бо риояи силсилаи сард;

- мутобиқати нуқтаҳои эмкунӣ ба стандартҳои вакцинопрофилактикаи бехатар;
- омодагии кормандони тиб вобаста ба қоидаҳои ташкил ва техникаи гузаронидани эмкунӣ, инчунин усулҳои кӯмаки бетаъхир ҳангоми ба миён омадани нуқсонҳои баъди эмкунӣ;
- нобуд сохтани сӯзандорӯхо, бақайдгирии саҳеҳ ва дурусти эмкунӣҳои профилактикӣ. (72)

Фарогирии ҳадди аксари кӯдакон бо иммунопрофилактика тавассути муносибатҳои фасеҳ ва эҷодкорона созон додани он дар доираи муассисаҳои муолиҷавӣ бо даъвати махсус ва дар раванди қабули маъмулии педиатрӣ; ҳангоми гузаронидани рӯзҳои саломатӣ дар макотиб ва дигар муассисаҳои кӯдакона; тавассути бригадаҳои сайёри эмкунанда; дар чараёни нигоҳубин дар хона аз ҷониби кормандони амалияи оилавӣ ба даст меояд. (73)

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориҳои стратегиро бо Иттиҳоди глобалии ваксина ва эмкуни (ГВАЭ), дигар ташаббусҳои байналмилалӣ дар соҳаи маблағгузорӣ ва фароҳам овардани ваксинаҳои нав ва наватарин идома хоҳад дод. Мақомот ва мутахассисони пешбари соҳаи тандурусти кишвар аз коркардҳои наватарин дар соҳаи технологияи ҷорӣ намудани ваксина ва ваксинаҳои ба гармӣ устувор воқиф хоҳанд буд. Таҷрибаи қобили қабули байналмилалӣ ба Барномаи миллии эмкунии Тоҷикистон ҳамгирой хоҳад шуд. (74).

2) Пешгири ва назорати бемориҳои сироятӣ

Дигаргуниҳои азими иҷтимоӣ иқтисодӣ ва сиёсӣ, ки солҳои охир дар ҷумҳурӣ ба миён омаданд, ҷиҳати ҳалли масъалаҳои офияти санитарӣ эпидемиологии аҳоли муносибатҳои усулан навро тақозо намуд, ки мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи таъмини амнияти санитарӣ эпидемиологии аҳоли" муайян гардида, раванди муосири танзимро дар муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи таъмини амнияти санитарӣ эпидемиологии аҳоли аз ҷониби қонунгузор инъикос менамояд. Ба онҳо марбутанд: талаботи санитарӣ эпидемиологии таъмини бехатарии муҳити зист барои саломатии инсон, мониторинги иҷтимоӣ гигиенӣ, бамеъёргирии давлатии санитарӣ эпидемиологӣ, аккредитатсияи лабораторияҳои (марказҳои) озмоишӣ, экспертизаи санитарӣ эпидемиологӣ, баҳодихии токсикологӣ, радиологӣ ва гигиенӣ. (75)

Принсипҳои заминавӣ аз самти профилактикӣ ва ҳимоя аз беморӣ, табиғи саломатӣ тавассути самтгирӣ ба даҳолати профилактикӣ ва хизматрасонӣ дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ, рушд ва истифодаи амалии шаклҳои пешқадами хизматрасониҳои тиббӣ, аз ҷумла назорати санитарӣ эпидемиологӣ, мониторинги саломатӣ ва муҳити зисти инсон иборат буд ва минбаъд низ боқӣ мемонад. (76)

Ба вазифаҳои афзалиятноки стратегияи таъмини амнияти санитарӣ эпидемиологии аҳоли инҳо марбутанд: паст кардани сатҳи беморӣ бо гепатити сироятӣ, сироятҳои тавассути об интиқолёбанда, ВИЧ/СПИД, сил, гелминтоз, вараҷа ва дигар бемориҳои паразитологӣ, сироятҳои тавассути алоқаи чинсӣ интиқолёбанда; паст кардани сатҳи фавт ва маъҷубият аз ҷунин бемориҳо; тақмили назорати эпидемиологии бемориҳои ниҳоят хатарнок ва карантинӣ; тақвияти чорабиниҳо оид ба пешгирии вуруд ва паҳн шудани ҷунин бемориҳо дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъмини бехатарии хуни донорҳо, тавсеаи донории ройгон, тақвияти назорати эпидемиологии сироятҳои дохилишифоҳонавӣ. (77)

Тадбирҳои дар боби саломатии модару кӯдак оид ба назорати ВИЧ/СПИД зикргардида низ байни аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд. «Барномаи мубориза бо сирояти ВИЧ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи солҳои 2007-2010» қабл аз ҳама нисбат ба гурӯҳҳои таҳти хатар ва осебпазири аҳоли, аз ҷумла истеъмолкунандагони тазриқии нашъа, кормандони секси тичоратӣ, мардон бо мардон алоқадоршта, одамони бо ВИЧ/СПИД сироятшуда, маҳбусон, ҷавонон, аз ҷумла кӯдакони бехонаву ҷой ва наврасони то 17- сола, хизматчиёни ҳарбӣ, муҳочирон, аъзои оилаи онҳо ва нисбат ба занон нигаронида шудааст. Барномаи минбаъда – «Барномаи миллии ҳифзи саломатии аҳоли аз бемории сил дар солҳои 2010-2015» ба принсипҳои дастрасии универсалии пешгирӣ,

муолича, нигоҳубин ва дастгирӣ асос ёфта, на танҳо нисбат ба гурӯҳҳои таҳти хатари баланд, инчунин дар маҷмӯъ нисбат ба аҳоли, аз ҷумла кӯдакон татбиқ мегардад.(78)

Дар даҳсолаи оянда ба пешгирии бемориҳои ВИЧ/СПИД, сирояти тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолшаванда, сил, вараҷа ва дигар бемориҳо, ки ба нерӯи демографӣ ва меҳнати кишвар таъсир мерасонад, тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. Самарабахшии идоракунии стратегия ва ҳамгирии саривактии воситаҳои клиникӣ ва иҷтимоии татбиқ ба паст кардани стигмаи вобаста ба бемориҳои зикргардида мусоидат хоҳад кард. (79)

Миқёс ва муттасилии азму талош оид ба профилактикаи ВИЧ/СПИД бояд суботи то соли 2015 дар сатҳи 6.800 нафар нигоҳ доштани теъдоди шахсони мубталогардидаро таъмин намояд ва то соли 2020 миқдори паҳншавии он аз теъдоди умумии аҳолии кишвар аз 1 фоиз зиёд набошад. (80).

Дар шахсони мубталои ВИЧ хатари афзоиши бемории сили аз нигоҳи клиникӣ зоҳиршуда нисбат ба онҳое, ки мубталои ВИЧ намебошанд, 10 маротиба бештар аст. Барои ташкили дурусти фаъолияти муолиҷавию профилактикӣ ва тиббию иҷтимоӣ оид ба ВИЧ/сил бояд корҳои зайл анҷом дода шавад: беҳбуди ҷамоҳангсозӣ ва механизмҳои ҳамкориҳои муштараки марказҳои бемориҳои сил, СПИД ва кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ дар сатҳи миллӣ, вилоятӣ ва ноҳиявӣ; сари вақт ошкор намудан ва ташхиси бемории сил дар шахсони ЛЖВ, ВИЧ ва шахсони мубталои бемории сил.(81)

Тоҷикистон дар марҳилаи таҷаммуи инкишофи ВИЧ/СПИД қарор дорад, ки нерӯи афзояндаи он нашъамандони тазриқӣ мебошанд. Дар доираи Стратегияи мазкур давом додани ҷорабиниҳо оид ба таъмини дастрасии умумии аҳоли ба профилактика, муолиҷа, нигоҳубин ва дастгирӣ ҳангоми ВИЧ/СПИД ба нақша гирифта шудааст. Фарогирӣ бо барномаҳои профилактикӣ, машваратҳои ихтиёрӣ ва тест вобаста ба ВИЧ (ПИН, РКС, МСМ, маҳбусон), дигар гурӯҳҳои осебпазири аҳоли (муҳочирони меҳнатӣ, аъзои оилаи онҳо, ҷавонон) дар мубориза алайҳи ВИЧ ҷорабиниҳои асосӣ хоҳанд буд. Муолиҷаи зиддиретровирусии мурочиини дорои мақоми ВИЧ-и мусбӣ дар тамоми ҳудуди кишвар роӣгон анҷом дода мешавад. Гузаронидани АРВТ ва муолиҷаи бемориҳои опортунистӣ тавассути ҳамкориҳои зичи муассисаҳои махсусгардонидашуда бо кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ, дар доираи ислоҳоти системаи тандурустӣ сурат мегирад. Аз соли 2018 шурӯъ намуда, муолиҷаи беморони мубталои ВИЧ/СПИД дар тибби умумии оилавӣ низ ҷорӣ карда мешавад.(82)

Барномаи оmodасозӣ ва сертификатсияи раvоншиносони тиббӣ аз ҳисоби донишҷӯёни Донишгоҳи давлатии тиббӣ ва Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон то соли 2012 таҳия ва татбиқ мегардад. Раvоншиносон – машваратчиён мутобиқи барномаи мазкур бо мақсади расонидани кӯмаки самарабахш ба шахсони мубталои ВИЧ, аъзои оилаи онҳо, инчунин одамони мубталои проблемаҳо вобаста ба саломатии рӯҳӣ ва ҷавононе, ки ба рафтори хатарнок моиланд, оmoda ва сертификатсия карда мешаванд. Ихтисоси раvоншинос – машваратчиӣ тиббӣ ба фехристи касбҳо ворид мегардад.(83)

Дастури усулӣ барои даҳсолаи оянда аз ҳамгирии муттасилии тандурустии кишвар ба Стратегияи глобалии пешгирӣ ва назорати бемориҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолшаванда иборат хоҳад буд. Таблиғи гигиенаи ҳаёти оилавӣ ва алоқаи ҷинсӣ унсури доимии рекламаи иҷтимоӣ тавассути воситаҳои ахбори омма қарор гирифта, ба барномаҳои таълимии таҳсилоти умумии кормандони тибби оилавӣ бо волидайн ва ҷавонон дохил карда мешавад. Аксари сироятҳои пӯсту олоти таносул (венерикӣ) бе аломатҳои ошкоро хуруҷ мекунанд ва аз ин рӯ ташхиси саривакти онҳо ниҳоят муҳим мебошад.(84)

То соли 2015 мутахассисони тибби оилавӣ муносибатҳои зайли муолиҷавию профилактикӣ ва ташкилиро меомӯзанд: таъмини маҳфияти қабул беморон ва иттилоот дар хусуси мурочиин; гузаронидани скрининг ва муолиҷаи синдроми сироятҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолёбанда; ҷалби аҳоли ҷиҳати таблиғи тарзи ҳаёти солим ва риояи гигиенаи ҳаёти оилавӣ; маърифатнокӣ ва машваратдиҳӣ ба наврасон вобаста ба усулҳои пешгирии хатари бемориҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолёбанда. Корҳои муолиҷавию

профилактикӣ дар самти бемориҳои тавассути алоқаи чинсӣ интиқолёбанда ҳатталимкон ба таваккалҳои касбӣ, оилавӣ ва инфиродӣ, бо дарназардошти раванди муҳоҷират мутобиқ гардонида мешаванд. (85)

ТУТ вируси папилломаи дорои намудҳои онкогеннии инсонро ҳамчун таҳдиди нав ба соҳаи тандурустии ҷамъиятии сайёра эътироф намуд. Ҷомеаҳои илмӣ ва амалии қормандони соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҷрибаи ҷаҳонии аз худ намудани истифодаи ваксинаро алайҳи вируси мазкур таҳти назорати дақиқ қарор хоҳанд дод. Даъвати ТУТ-ро ба инобат гирифта, Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити маҳдуди захираҳои имконияти истифодаи ваксинаи зидди сирояти папилломавируси барои эҷудии қанон, қўдақон ва наврасон мавриди таҳлил қарор медиҳад. (86)

Дар тӯли даҳ соли оянда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷорабиниҳо дар доираи стратегияи «Боздоштани бемории сил» (Stop-TB) идома хоҳад ёфт, ки ба беҳбудии сифати ҷорӣ намудани ДОТ-стратегия, менеҷменти беморони мубталои сирояти ВИЧ/сил, ҳамгирӣ бо қўмаки аввалияи тиббии санитарӣ, татбиқи амалия оид ба муносибатҳои стандартии пешбурд ва муолиҷаи шахсони мубталои бемории шуш, ҷалби ҳамаи гурӯҳҳои ҷомеа (фаъолони маҳаллӣ, ходимони дин, ихтиёриён, ҷалби шахсоне, ки бемории силро аз сар гузаронидаанд, сарварони шӯроҳои маҳалла ва ғайра, бо гузаронидани адвокатсия, ҷалби бахши хусусии тандурустӣ, тавсеаи ҷорабиниҳо ҷиҳати ошкор намудан ва муолиҷаи беморони мубталои намуди резистинтии сил ва иҷрои қорҳои илмию таҳқиқотӣ барои муайян намудани усулҳои самарабахши даҳолат ва мониторинги минбаъдаи таъсири даҳолат нигаронида шудааст.

Таҷбирҳои зикргардида барои ноил шудан ба индикаторҳои асосӣ равона гардидаанд: то соли 2015 нишондиҳандаҳои муолиҷа бояд байни ҳолатҳои нави беморӣ бо намунаи мусбии сил на камтар аз 85 фоиз ва ошкор намудани ҳолатҳои нави бемории сил бо намунаи мусбӣ на камтар аз 70 фоизро ташкил диҳад.

Рушди иқтисодии кишвар боиси афзоиши даромади оилаҳо ва беҳбудии шароити зист, маишат ва таъминоти озуқаворӣ оила мегардад, ки ба рафъи камбизоатӣ ва мушкilotи зиндагӣ мусоидат карда, ба паст намудани осебпазирии аҳоли ба бемории сил таъсир мерасонад. Барои табобати самарабахши шахсони мубталои бемории сил бояд муносибати маҷмӯӣ, бо дастгирии моддию рӯҳӣ анҷом дода шавад.

Чанд соли аввали татбиқи Стратегияи воқифона барои андешидани таҷбирҳои омодагӣ ҷиҳати таҷдиди сохтори мубориза бо бемории сил бахшида шудааст. Ба таҳкими тибби оилавӣ ҳамчун заминаи муолиҷавию профилактикӣ тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегардад, ки модели нави пешгирӣ, таҳхис ва муолиҷаи бемории сил ба он асос ёфтааст. Айни замон дар назар дошта шудааст, ки на камтар аз 80 фоизи беморони мубталои шаклҳои мутобиқгаштаи мултирезистентии сил (MDR) ба муолиҷа фаро гирифта шуда, барои беморони мубталои шаклҳои резистентии васеи сил (XDR) муассисаҳои қўмаки паллиативӣ таъсис дода шавад. (87)

То соли 2015 ҷорабиниҳо оид ба мубориза алайҳи вараҷа дар минтақаҳои сироятёфта муваффақона анҷом ёфта, кишвар мақоми аз сирояти вараҷа озодро ба даст меорад. (88)

То соли 2020 ҷорабиниҳо ҷиҳати дастгирии натиҷаҳои ноилгардида идома хоҳад ёфт. Барои муваффақ гардидан ба мақсадҳои гузошташуда таҳкими минбаъдаи нерӯ, беҳбудии системаи миллии назорат, аз ҷумла пешбинӣ, барвақт ошкор намудан ва таассур ба эпидемия, афзоиши фарогирӣ, беҳбудии сифати таҳхис ва муолиҷаи саривақтӣ, таъмини таҷбирҳои ҳамгироишудаи мубориза бо интиқолдиҳандагони беморӣ, гузаронидани таҳқиқотҳои илмӣ ва боло бурдани сатҳи иттилоотии аҳоли зарур мебошад. (89)

Бо мақсади пешгирии бемориҳои тавассути об интиқолёбанда дар давраи то соли 2020 дар назар дошта шудааст: паст кардани сатҳи ифлосшавии обанборҳои барои таъминот бо оби нӯшокӣ ва рекреатсия истифодашаванда то ҳадди меъёрҳои муқарраргардидаи гигиенӣ; ҳамоҳангсозии фаъолияти ҳадамот ва идораҳои манфиатдоре,

ки истифода ва назорати техникаи объектҳои таъминоти об ва обпартоҳоро анҷом медиҳанд, аз ҷумла фароҳам овардани таҷҳизот ба нуқтаҳои аҳолинишини деҳот; тақмили технологияи поксозии оби нӯшоқӣ дар хатҳои интиқоли об аз манбаъҳои обҳои рӯизаминӣ, таҷдиди иншооти поксозӣ, ки ба беҳбудӣ сифати коркарди об мусоидат менамояд; таъмини баланд бардоштани сатҳи касбӣ ва масъулиятшиносии кормандони хизматрасони системаи таъминоти об ва обпартоҳо; ҷиҳозонии озмоишгоҳҳои истехсолӣ бо таҷҳизоти муосир; татбиқи дигар чорабиниҳое, ки меъёр ва қоидаҳои санитарии гигиенӣ нисбат ба сифати об пешбинӣ намудаанд. (90)

Пандемияи зуком бо сатҳи баланди беморӣ, ғавти назаррас ва изтиробӣ зиёди иҷтимоӣ иқтисодӣ тавсиф мегардад. Бо мақсади пешгирии вуруд ва паҳншавии вируси штамми патогенӣ баланди зукоми пандемияи H1N1, дигар намуд ва зернамудҳои ин беморӣ, ки метавонад боиси пандемия гардад, ба таъсиси нерӯ оид ба аксуламал ба пандемия тавассути таҳкими заминаҳои моддию техникаи ҷумҳурӣ, захираҳои кадрӣ ва ҳамоҳангсозии байнибахшӣ, ки ба гузаронидани мониторинги ҷунин беморӣ, инҷунин ба маҳдудгардонӣ ва барҳамдиҳии беморӣ ҳангоми рух додани он мусоидат менамояд, тавачҷӯҳӣ махсус зоҳир мегардад. Ба лабораторияҳои вирусологӣ ва шӯъбаҳои инфекционӣ фароҳам таҷҳизоти иловагӣ ва вакцинаҳои профилактикӣ муолиҷавӣ оварда шуда, ҳамзамон таълими кормандон сурат мегирад. Дар доираи Стратегияи ҳамкорӣҳои мутақобила ҳам дар дохили кишвар ва ҳам дар сатҳи байналмилалӣ бо ҷалби ҳадамоти назоратӣ байторӣ ва Кумитаи ҳолатҳои ғавқулӯда ва мудофияи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ мегардад. Барои беҳбудӣ натиҷаҳои хушсифат стратегияҳои мухталиф оид ба иттилоотонии аҳоли истифода бурда мешаванд. (91)

3) Паст кардани сатҳи сарбории бемориҳои ғайрисироятӣ ва мунзим

Вазиғаҳои асосии даҳсолаи оянда ҷиҳати беҳбудӣ дастрасии хизматрасониҳои тиббӣ санитарӣ ба шахсони мубталои бемориҳои ғайрисироятӣ ва мунзим аз инҳо иборатанд: (92)

- а) ба охир расонидани таҳлили амудии ҳар кадом ҳадамоти соҳаи тандурустӣ, бо мақсади беҳбудӣ дастрасии аҳоли ба хизматрасониҳои махсусгардонидашуда ҳамгирой бо сохторҳои байниноҳиявӣ пешбинӣ шудааст; (93)
- б) таҷдиди назари фондҳои кати воҳидҳои шифохонаҳо, ҳамзамон ташкил додани статсионарҳои рӯзона; (94)
- в) таҷдиди назари меъёрҳои штати Табибон ва кормандони миёнаи тиб дар муассисаҳои системаи тандурустӣ ва муайян намудани функсияҳои нав; (95)
- г) таҳияи меъёру стандартҳои нав ва тақмили меъёрҳои амалкунанда (то имрӯз беш аз 500 санадҳои меъерии ҳуқуқӣ, ки ин ё он соҳаи фаъолиятро танзим менамояд, таҳия ва тасдиқ шудаанд); (96)
- д) тақвияти захираҳои муассисаҳои барқарорсозӣ (кардиологӣ, барои шахсони нашъаманд, самти кӯдакона ва ғайра); (97)
- е) тақмил ва рушди минбаъдаи системаи хизматрасониҳои **паллиативӣ** барои калонсолон ва кӯдакон (ташаққули системаи таълим оид ба кӯмаки паллиативӣ, ташкили шӯъбаҳои паллиативӣ ва хосписҳо дар заминаи клиникӣ ва кӯмак дар хона, таҳия ва мутобиқгардонии ҳуҷҷатҳои меъерӣ танзимӣ ва ғайра. (98)
- ж) минбаъд низ татбиқ намудани барномаҳои нав ва қабулгардидаи миллӣ ва соҳавӣ (оид ба профилактика ва мубориза бо диабет қанд, бемории ишемиявӣ дил, бемории сил, нашъамандӣ, бемориҳои саратон, рушди донорӣ, профилактикаи чарроҳатбардорӣ, беморҳои касбӣ ва ғайра); (99)
- з) ҷалби инвеститсияҳои иловагӣ барои беҳбудӣ инфрасохтори муассисаҳо; (100)
- и) дар доираи амали Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тибби халқӣ" пешбурди истифодаи тибби анъанавӣ, бо роҳи муолиҷаи дахлдоре, ки ба стандартҳо, дастурҳо ва методологияҳои байналмилалӣ мувофиқ аст; (101)

к) дар даҳсолаи оянда бо мақсади расонидани кӯмаки саривактии тиббии тодухтурӣ дар маҳали ҳодиса механизми тарбияи парамедикҳо аз ҳисоби ронандагон, кормандони БДА, сохторҳои Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофияи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ғайра пешбинӣ мегардад; (102)

Бемориҳои системаи дилу рағҳои хунгузар (бемориҳои гипертоникӣ, бемории ишимиявии дил); бемориҳои роҳи нафас (бемории обструктивии шуш, астмаи (зиққи нафаси) бронхиалӣ); бемориҳои узвҳои таносул ва пешоб (нефрит, невроз); бемориҳои системаи эндокринӣ (диабети қанд) ва бемориҳои рӯҳию неврологӣ зиёд ба мушоҳида расида, нишондиҳандҳои талафот вобаста ба давомнокии умр ва сифати ҳаёт дар Тоҷикистон нисбат ба кишварҳои муқоисашавандаи ЕВРО ТУТ ниҳоят баланд аст. (103)

Дар даҳсолаи оянда ташкили расонидани кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ ба беморони мунзим ба таври бунёдӣ тағйир хоҳад ёфт. Тафаккури касбии кормандони тиб нисбат ба идоракунии бемориҳои мунзим, яъне профилактикаи бемориҳо нигаронида мешавад. Ин мақсад тавассути рушди тибби оилавӣ ба даст меояд. Ташрифҳои ғайримунтазами мурочиин тавассути таҳияи нақшаи чорӣ намудани мувоқиқати шахсони мубталои бемории мунзим, аз ҷумла муқаррар намудани нақшаи давра ба давра қабул намудани онҳо аз ҷониби табиб ва корманди миёнаи тиббӣ ва ҳангоми зарурат - аз ҷониби мутахассиси самти маҳдуд иваз карда мешавад. Ба худназоратии мутгасили мурочиин, аз ҷониби онҳо анҷом додани амалҳои андешидашуда ҳангоми руҳ додан ё фарорасии бӯҳрон таваҷҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. Корҳои мақсадноки иттилоотию тавзеҳотӣ чихати «ҳамзистии осоишта» бо мушкilotи худ мавқеи муҳим пайдо мекунад. Дастгирии асосноки мутадовим самти асосии кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ хоҳад буд. Он таҳти назорати духтури тибби оилавӣ, бо таъя ба муҳити оилавӣ маишӣ ва муҳити маҳаллии иҷтимоии шахсони мубталои бемории мунзим ба роҳ монда мешавад. Дар ин самт шӯроҳои саломатии ҷомеавӣ дар назди ҷамоатҳо, худташкилии дастаҷамъии одамони дорой проблема ва манфиатҳои шабех, мисол, мактабҳои беморони мубталои зиққи нафас, клубҳои беморони мубталои касалии қанд ва гипертония, клубҳои тарзи ҳаёти солим дар мактабҳо, клубҳои худбарқарорсозии шахсони мубталои майпарастӣ ва нашъамандӣ, клуби нафақаҳӯрон метавонанд нақши муҳим дошта бошанд. (104)

Бо дарназардошти он, ки бемориҳои роҳи нафас дар сохтори бемориҳо мавқеи аввалро ишғол мекунад, аз ин рӯ маркази илмии пульмонологӣ таъсис дода мешавад, ки он сабабҳои беморӣ, омилҳои хатар ва ҷорабиниҳои профилактикии бемориҳои нисбатан паҳнгардидаи ҳассосӣ (аллергӣ) ва омосии узвҳои роҳи нафасро меомӯзад. (105)

Пешбурди бемориҳои мунзим бо таъя бо худназоратӣ аз ҷониби бемор нақши назорати тахассусии тиббиро вобаста ба барномаи қаблан ба нақша гирифташуда, инчунин дар асоси дастурҳои муосири клиникӣ ва воситаҳои ташхис баланд мебардорад. Аз ҷониби мурочиин дарк намудани бемории худ ва малакаи «худидоракунӣ» тавассути муолиҷа бо доруворӣ (мисол, ҳангоми касалии қанд ва гипертония) ва воситаҳои зарурии таъиноти тиббӣ барои истифодаи шахсии бемор ва аъзои оилаи ӯ (ҳангоми зиққи нафас, касалии қанд ва гипертония) самарабахш дастгирӣ карда мешавад. (106)

Ба ихтиёри амалияи оилавӣ вогузор намудани кӯмаки ҳамарӯза ҳангоми бемориҳои мунзим давраи тӯлоии гузаришро дар назар дорад, ки дар ҷараёни он табибони оилавӣ ва ҳамшираҳои тибби оилавӣ бо мутахассисон шарикона ҳамкорӣ менамоянд. Ҳамкориҳои онҳо дар шаклҳои мухталиф, аз ҷумла таҳияи нақшаи ҳамоҳангсозии кӯмак, қабули муштараки тиббӣ ва муҳокимаи ҳолатҳо, инчунин гузаронидани машғулиятҳои муштараки иттилоотию тавзеҳотӣ сурат мегирад. (107)

Бақайдгирии афзоиши бемориҳо (аз ҷумла такрорёбии бӯҳрон ва ифқат (ремиссияҳо) ҳам дар доираи тибби оилавӣ ва ҳам дар доираи оилаи бемор захираи аввалиндараҷаи стратегияи нави пешбурди ҳолатҳои мунзимро ташкил хоҳад дод. (108)

4) Детерминантҳои (омилҳои) саломатӣ ва ташаккули тарзи ҳаёти солим

Вазъи мавҷудаи баланд будани сатҳи ифлосии ҳавои атмосфера ва ҳалли ғайриқаноатбахши масъалаҳои солимгардонии он ба саломатии аҳоли таъсири манфӣ мерасонад ва чорабиниҳои, ки ба солимгардонии ҳавои атмосфера ва фароҳам овардани шароити мусоиди зист барои аҳоли нигаронида шудаанд, бояд дар самтҳои зайл дорои афзалият бошанд: ба дигар ҷой кӯчонидани аҳолие, ки дар минтақаҳои санитарии муҳофозатии корхонаҳо зиндагӣ мекунад; эъмори иншооти самарабахши поксозии партовҳо ба атмосфера ва назорати фаъолияти муассиру самарабахши онҳо; тарҳрезӣ ва сохтмони иншооти нави саноатӣ бояд бо назардошти регламенти нави технологӣ анҷом дода шавад, ки ифлосшавии ҳавои атмосфераро пурра ё ба таври назаррас истисно менамояд; тақвияти назорати иҷроӣ санадҳои амалкунандаи қонунгузорӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист. (109)

Бо мақсади паст кардани сатҳи ифлосшавии обанборҳои барои таъминот бо оби нӯшокӣ ва рекреатсия истифодашаванда то дараҷаи меъёрҳои муқарраргардидаи гигиенӣ бояд ҷиҳати кам кардани партови обҳои равони тозакарданашуда (ифлос) ва нокифоя тозакарданашуда ба дарё ва обанборҳо чораҳо андешида шавад, аз ҷумла: (i) азнавтаҷҳизонии (таҷдиди) техникий объектҳо; (ii) ба истифода додани иншооти замонавии самарабахш оид ба поксозии обҳои равон; (iii) зоҳир намудани таваҷҷӯҳи махсус ба иншооти поксозии биологӣ; (iv) манъи партови обҳои равон бидуни поксозӣ ба минтақаҳои наздизоҳилии дарёҳо, ки барои рекреатсия ва ғайра истифода бурда мешаванд. Ҳамзамон бояд ҷиҳати риояи меъёрҳои сохтмони объектҳои санитарии гигиенӣ тадбирҳои зарурӣ андешида шавад. (110)

Дар самти ифлосшавии хок бо партовҳои истехсолӣ ва истеъмолий: таҳияи санадҳои қонунгузорӣ ва механизмҳои ҳавасмандгардонии иқтисодии субъектҳои хоҷагидорӣ оид ба татбиқи чорабиниҳои пешбинишуда, аз ҷумла ҳавасмандгардонии маблағгузорӣ барои сохтмони заводҳои хурди коркарди партовҳо ва сӯзонидани партовҳо, обод намудани партовгоҳҳои маишӣ ва саноатӣ, таъмини назорати корхонаю муассисаҳо вобаста ба масъалаҳои ташкил, ҷамъоварӣ, ниғаҳдошти муваққатӣ ва бароварда партофтани партовҳои дорои симоб ва дигар партовҳои тиббӣ. (111)

Дар самти назорати сифат ва бехатарии ашёи хом ва маҳсулоти озуқаворӣ: муайян намудани самтҳои асосии профилактикаи бемориҳои вобастаи алиментарӣ ва ҳолатҳо, бо назардошти таҳлили чорабиниҳои таҳиягардида ва татбиқшаванда ҷиҳати рафъи норасоии витаминҳо, микро ва макроэлементҳо; минбаъд низ омӯзиши таъсири маҳсулоти озуқаворӣ аз нигоҳи генетикӣ тағйирдодашуда (модификатсияшуда) ба саломатии аҳоли, бо дарназардошти далелҳои илмӣ ва ҳуҷҷатҳои амри мақомоти идоракунанда; пешбурди мониторинги иҷтимоию гигиенӣ олудашавии маҳсулот ва озуқаворӣ бо ифлоскунандаҳои хатарноки мухталиф; таҳияи усули арзёбии хатари сатҳҳои мухталифи ифлосшавии маҳсулоти озуқаворӣ, баҳодихии хатари он ба саломатии инсон; муайян намудани ифлоскунандаҳои нисбатан назарраси муҳити зист ва маҳсулоти озуқаворӣ, бо баҳодихии экспозитсия ва вобастагии самарабахшии воягии он ба саломатии аҳоли ва ғайра. (112)

Дар самти бехбуди вазъи санитарии эпидемиологӣ дар муассисаҳои кӯдакона ва наврасон: тасдиқ ва дар амал ҷорӣ намудани «Нақшаи миллии амал оид ба пешгирии таъсири зиёновари омилҳои муҳити зист ба саломатии кӯдакон ва наврасон» ҳамчун нақшаи алоҳида ё бахши «Нақшаи миллии амал оид ба ҳифзи муҳити зист»; таҳия ва ҷорӣ намудани барномаҳои маърифатӣ ва таълимӣ барои хонандагон ва волидайн оид ба тарзи ҳаёти солим, пешгирии истифодаи тамоку, нашъамандӣ ва майзадагӣ, гигиена, асосҳои самарабахши истифодаи ғизо, профилактикаи бемориҳои вобастаи алименталӣ; таъмини ташкили ғизои мукамал дар муассисаҳои таҳсилотӣ ва солимгардонӣ; истифодаи маҳсулоти озуқаворӣ дорои арзиши баланди ғизоӣ ва биологӣ, маҳсулоти бо витамин ғанигардонидашуда. (113)

Дар самти таъмини шароити солими меҳнат: таҳияи механизми самарабахши иқтисодие, ки корфармоёнро водор менамояд шароити солим ва бехатарӣ меҳнатро фароҳам оранд, андозбандии имтиёзнок барои корхонаҳое, ки фаъолиятро бидуни

захмбардорӣ ва садама таъмин менамоянд, автоматиконӣ, таҷдиди истехсолот ва равандҳои технологиро анҷом медиҳанд. (114)

Дар самти таъмини амнияти аҳоли ва назорати манбаъҳои омилҳои физикӣ: фароҳам овардани шароит барои иваз намудани таҷҳизоти фарсудаи технологӣ дар корхонаҳои саноатӣ ва кишоварзӣ, банақшагири ва гузаронидани чорабиниҳо оид ба ҳифзи аҳоли аз таъсири зиёда аз меъёри садои нақлиёт (садои нақлиёти автомобилӣ ва авиатсионӣ). (115)

Дар соҳаи таъмини амнияти радиатсионӣ: барои баҳодихии пурраи вазъи радиатсионӣ бояд шиносномадиҳии корхона ва ҳудудҳо давом дода шуда, ҳамаи объектҳои муҳити атроф таҳти назорати радиатсионӣ қарор гиранд. (116)

Бо мақсади тақмили назорати эпидемиологии бемориҳои ғайрисироятӣ ошкор намудани мушаххасоти сабабию оқибатии паҳншавии бемориҳои мунзим ва ғайрисироятӣ, инчунин бемориҳои дорой хусусиятҳои касбӣ. Он барои ошкор намудани омилҳои асосие, ки ба хуруҷ ва паҳншавии бемориҳои мунзим боис мегардад, инчунин муайян кардани сатҳ ва хусусияти ҷуғрофии паҳншавии бемориҳо, сабабҳои захмбардорӣ ва маъюбияти беморон мусоидат менамояд. (117)

Аксари бемориҳои мунзими паҳнгардида ҳамзамон бо манбаъҳои генетикӣ ва биологӣ, инчунин ба манбаъҳои иҷтимоию иқтисодӣ, рафтору кирдор ва хусусиятҳои экологӣ алоқаманд мебошанд. Детерминантҳои иҷтимоию иқтисодии рафтор ва детерминантҳои муҳити зист дар навбати худ таҳти таъсири меъёр ва нақшҳои гендерӣ ва таъбиз қарор доранд. Истифодаи тамоку, нӯшоқиҳои спиртӣ, ғизои номукамал, нокифоягии сарбории ҷисмонӣ ва камқувватии ҷисмонӣ, стресс, ифлосии муҳити зист ва номусоидии муҳити корӣ шароити зистро тавсиф менамоянд, ки хангоми онҳо ҳассосият нисбат ба бемориҳои мунзим баланд гардида, профилактика ва назорат мушкилоти зиёдро пеш меорад. Паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва бесомонӣ вазифаи дарзмӯҳлат мебошад. Рафъи одатҳои худвайронкунанда ва муносибати оқилона нисбат ба ташкили маишати ҳамарӯза вазифаи ҷорие мебошад, ки метавонад зуд ҳал гардад ва баъзе аз унсурҳои он дар даҳсолаи наздик ба даст меояд. Азму талоши муштараки аҳли оила ва ихотаи микроиҷтимоии он, ҷамъият ва давлат дар ин самт муҳаррики пешбарандаи татбиқи Стратегияи мазкур хоҳад буд. Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои мақсадҳои ҳалли чунин проблемаҳои сатҳи мултибахшӣ дар ҳамроҳангсозии ин фаъолият нақши муҳим хоҳад дошт. (118)

Бо мақсади тақмили системаи тарбияи гигиенӣ ва маърифати шаҳрвандон, баланд бардоштани сатҳи маданияти санитарӣ, паҳн намудани дониш дар хусуси тарзи ҳаёти солим ва таҳкими саломатии аҳоли таъсиси системаи таъминоти иттилоотии аҳоли, ҳамроҳангсозии фаъолияти мақомоти мухталифи давлатӣ, муассиса ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ, тавсеаи истифодаи воситаҳои ахбори омма дар таълиқи тарзи ҳаёти солим ва профилактикаи бемориҳо пешбинӣ карда шудааст. (119)

Бо мақсади таъминоти тиббии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда ҳамзамон ҷорӣ намудани «Нақшаи амали системаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таасур нисбат ба ҳолатҳои фавқулодда» дар назар дошта шудааст. (120)

2. Дигаргунсозии системавӣ дар соҳаи тандурустӣ

Системаи тандурустӣ аз механизме иборат аст, ки тавассути он вазифаҳои таҳкими саломатии одамон муайян гардида, ҷиҳати ноил шудан ба он фаъолият анҷом дода мешавад. Стратегияи мазкур барои таҷдиди маҷмӯи системаи саломатии шахсӣ ва ҷамъиятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нигаронида шуда, инчунин дар назар аст, ки системаҳои нав таъсис ёбад, таҳкими системаи мавҷуда ва ҳамгироии он бо дигар системаҳо ба маҷмӯи ягона табдил дода шавад, ки метавонад ҳамчун соҳаи тандурустии самарабахш, аз нигоҳи иҷтимоӣ қобили қабул ва босубот амалкунанда арзёбӣ гардад. (121)

Стратегияи мазкур механизми ҳамкориҳои мутақобилаи синергетикиро дар мадди аввал гузошта, ҷонибдори системае мебошад, ки дар он манфиатҳои шахсӣ ва коллективӣ бо таъя бо иттилоот ва манбаъҳои ҳавасмандгардонӣ (моддӣ, касбӣ ва дигар манфиатҳо) ташаккул меёбад. (122)

Системаҳои дар боло зикргардида ҷиҳати ноил шудан ба вазифаҳои зайл дар соҳаи тандурустии Тоҷикистон нигаронида шудаанд: (а) тақвияти роҳбарии давлатии ҳифзи саломатии аҳоли; (б) баланд бардоштани сифат дастрасии кӯмаки муолиҷавию профилактикии универсалӣ ва ғайритабъӣизӣ; (в) рушди заминаи захиравӣ ва молиявӣ соҳаи тандурустӣ. (123)

1) Тақвияти роҳбарии давлатии ҳифзи саломатӣ

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ функцияҳои зайли роҳбарии давлатии тандурустиро ба зимма гирифтаанд: таҳияи арзишҳои бунёдӣ, принципҳои роҳбарикунанда ва сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи саломатии аҳоли; таъсиси заминаи муосири иттилоотӣ таҳлилӣ ва дар асоси он гузаронидани таҳқиқоти оперативӣ стратегӣ дар соҳаи тандурустӣ; навсозии заминаи қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, инчунин назорати иҷроӣ онҳо; ташаккули муносибатҳои байнисоҳавӣ ва байниинститутсионалӣ ҷиҳати солимгардонии шароити зист дар кишвар; тақвияти самтгирӣ ба таҷрибаи пешқадами байналмилалӣ; ҳамоҳангсозии кӯмаки байналмилалӣ ва ҳамкориҳои техникӣ; тақмили системаи идоракунии оперативӣ соҳаи тандурустӣ. (124)

а) Арзишҳои бунёдӣ ва принципҳои роҳбарикунандаи сиёсати давлатии соҳаи тандурустӣ

Асоси сиёсати давлатии ҳифзи саломатии аҳолиро муқаррароти зайли принципиалӣ ташкил медиҳад: (125)

- таваҷҷӯҳи мақомоти ҳокимият нисбат ба эҳтиётот ва проблемаҳои соҳаи тандурустӣ;

- модели ба иҷтимоӣёт нигаронидашудаи рушди иқтисодӣ.

Дастгирии давлатии меҳнати кормандони соҳаи тиб ва назорати давлатии салоҳиятнокии ва этикии онҳо дар муносибат оид ба фаъолияти худ.

Дар даҳсолаи оянда асоси сиёсати давлатиро прогматизм оид ба ғамхорӣ нисбат ба саломатии одамон, инчунин нисбат ба онҳое ташкил хоҳад дод, ки чунин саломатиро ҳифз менамоянд - ҳам оила, ҳам ҷамоат ё ҷомеаи касбии тиббӣ.(126)

Ҳуқуқи мурочиин – аз моҳияти ҳуқуқи инсон дар шароити осебпазирии ҷисмонӣ, рӯҳӣ ва молиявӣ дар назди беморӣ иборат мебошад.(127)

Фасеҳӣ ва воқеъбинӣ дар сиёсати ҳифзи саломатии аҳоли гузариши давра ба давраро ҷиҳати татбиқи амалии ғояҳои хайрхоҳона ва адолат дар назар дорад.(128)

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ақидаи кишварҳои Минтақаи европоии ТУТ-ро дар хусуси «роҳ надодан ба кашшоқшавии одамон дар натиҷаи беморӣ» комилан ҷонибдорӣ менамояд.

Аммо, яқин аст, ки Стратегияи мазкур ҳанӯз наметавонад зухуроти камбизоатиро дар кишвар пурра паси сар намояд аз ин рӯ дар назди ҳадамоти миллии ҳифзи саломатӣ чунин вазифаи глобалро нагузоштааст. Вазифаи воқеии сиёсати давлатӣ дар даҳсолаи наздик аз ҷимояи оила ҳангоми ниҳоят коҳиш ёфтани таъминоти тиббӣ вобаста ба мурочиат барои гирифтани кӯмаки тиббӣ иборат мебошад.(129)

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Қонун "Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо" (соли 2005)-ро амалӣ мекунад. Меъёр ва арзишҳои гендерӣ барои дастрасии воқеии занон ба хизматрасониҳои тиббӣ ва иттилоотӣ нигаронида шудааст, ки мустақиман ба саломатии репродуктивӣ модарон ва саломатии кӯдакон таъсир мерасонад. Ин меъёрҳои афзалиятнок инчунин дар баъзе ҳолатҳо мардонро аз дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ

маҳдуд намуда, боиси тақвияти тарзи ҳаёти ғайрисолим мегардад. Аз ин рӯ бахши тандурустӣ бояд нисбат ба омилҳои гендерӣ таасур зоҳир намояд ва чунин нобаробарию дар ҷомеа фаъолона мавриди муҳокима қарор диҳад.(130)

Дар доираи сиёсати татбиқшавандаи давлатӣ барои даҳсолаи наздик системаи маблағгузорию мустақими давлатӣ барои кӯмаки заминавии тиббӣ аҳолии камбизоатро аз пулакӣ будани он ҳифз менамояд ва маблағгузорию афзоюндаи бучетӣ барои соҳаи тандурустӣ аз ҳисоби андозҳои прогрессивии мавҷудаи қобили қабул иштироки молиявии шаҳрвандони бобизоатро тақвият мебахшад.(131)

Ташаккули арзишҳо ва принципҳои сиёсати миллий дар соҳаи ҳифзи саломатӣ мутаносибии дақиқи муносибати кишварро бо таҷрибаи ҷомеаи байналмилалӣ дар назар дорад. Мутобиқгардонии принципҳои баробарӣ, адолати иҷтимоӣ ва ҳамбастагии дар боло пешниҳодшуда нисбат ба шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон бори дигар дар хусуси ҷонибдорӣ кишвар аз принципҳои мазкур гувоҳӣ медиҳад.(132)

Ҳуҷҷатҳои барномавии ТУТ ва қабл аз ҳама «Эълонияи умумичаҳонии тандурустӣ» (соли 1998), «Тандурустӣ – 21: асосҳои сиёсати ноил шудан ба саломатӣ барои ҳамагон дар Минтақаи Европаи ТУТ» (соли 2005), маърузаҳои ҳамасола дар бораи вазъи саломатӣ дар ҷаҳон ва «Хартияи Таллин: Системаи тандурустӣ барои саломатӣ ва осудаҳолӣ» (соли 2008), инчунин «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015» (соли 2007) доираи манбаъҳои дастгирии иттилоотию методологиро ҳангоми таҳияи сиёсати ҳифзи саломатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои даҳ соли оянда инъикос менамояд. (133)

б) Сиёсати миллии саломатӣ

Мақомоти қонунгузор, Ҳукумат ва системаи судӣ се шоҳаи ҳокимиятро ташкил медиҳанд, ки ҳар кадоми онҳо бояд дар ташаккул ва татбиқи сиёсати ҳифзи саломатии аҳоли дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши мустақилро анҷом диҳанд. Ташаббускор ва маркази таҷдиди сиёсати тандурустӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки дар симои Вазорати тандурустӣ фаъолият менамояд. Ҳамзамон бо Вазорати тандурустӣ масъулияти татбиқи Стратегияи мазкур ба зиммаи дигар вазорату идораҳои ҷалбгардида гузошта мешавад. Шакли функционалии Вазорати тандурустӣ бо фароҳам овардани ваколатҳои нав ва таҷдиди як қатор функсияҳои амалкунанда тағйир меёбад. Вазифаи муҳими Вазорати тандурустӣ аз ташаккули сиёсати ҳифзи саломатӣ, яъне муайян намудани самти стратегияи рушди соҳаи тандурустӣ вобаста ба эҳтиёҷоти ҷорӣ ва дурнамои кишвар иборат хоҳад буд.(134)

Сиёсати тандурустӣ дар асоси консепсияи таҳлил, раванди машварат ва мувофиқа ҷиҳати дарёфти усули ҳалли масъалаҳо ва мувофиқаи ҳамаҷониба байни шарикон оид ба ҳифзи саломатӣ муайян мегардад. Дар даҳсолаи оянда ба чунин фаъолияти шарикона ҳамзамон бо се шоҳаи ҳокимияти давлатӣ инчунин муассисаҳои давлатӣ ва шахсии муолиҷавию профилактикӣ, ташкилотҳои ғайритижоратии самтҳои муолиҷавию профилактикӣ, тиббӣ ва тиббию иҷтимоӣ; ташкилотҳои касбии кормандони тиб, таъминкунандаҳои таъиноти тиббӣ ва хизматрасониҳои тиббӣ; муассиса ва ташкилотҳои маблағгузори соҳа, корхонаҳо (ба сифати корфармоён ва манбаи хатарҳои бемориҳои касбӣ ва умумӣ); иттифоқҳои касаба; ташкилотҳои, ки манфиати истифодабарандагони хизматрасониҳои муолиҷавию профилактикиро намоёндагӣ мекунад; муассисаҳои таълимӣ; фондҳои хайрия, шарикони байналмилалӣ оид ба рушд; нашркунандагони адабиёти касбӣ ва воситаҳои ахбори омма иштирок хоҳанд кард.(135)

Ба шумули фаслҳои муҳими сиёсати соҳаи тандурустӣ инҳо ворид карда мешаванд: ташаккули «моделҳои институтсионалии тандурустӣ», аз ҷумла ташаккули муносибати принципаӣ оид ба таносуби маблағгузорию давлатӣ ва шахсӣ ва расонидани кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ, инчунин хизматрасониҳои пулакӣ ва ройгон; сатҳи рақобати озод байни истехсолкунандагони кӯмаки тиббӣ; принципи ташаккули нарх; мустақилияти

хоҷагидории муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ; муайян намудани тадбир ва механизмҳои муттамарказӣ ва ғайримуттамарказии роҳбарии давлатии соҳаи тандурустӣ ва маблағгузории он; муайян намудани вазифаҳо ва воситаи ҳамкориҳои муштараки байниидоравӣ; ташаққули иттиҳоди ташкилотҳои давлатӣ, касбӣ ва ҷамъиятӣ; ғаёол сохтани нақши оила ва ҷомеа дар ҳифзи саломатӣ; муносибатҳои принсипиалӣ чиҳати муайян намудани афзалиятҳои санитарӣю эпидемиологӣ; моделҳои корҳои муолиҷавию профилактикӣ ва стандартҳои кӯмаки тиббӣ; муносибати принсипиалӣ чиҳати муносибгардонии сохтори шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ; омилҳои баҳодихии натиҷабахшии ҳифзи саломатӣ; принципҳои рушди заминаи кадрӣ, технологӣ ва фармасевтии соҳаи тандурустӣ; ҷамоҳангсозии системаи идоракунии оперативии соҳаи тандурустӣ барои таъмини синергизми Стратегия бо афзалиятҳои миллии саломатӣ. (136)

Ҳангоми ташаққули сиёсат маҷмӯи проблемаҳои зикргардида дар сатҳи усулӣ ҳал карда мешаванд, ки ба арзишҳои бунёдӣ ва принципҳои роҳбарикунанда мувофиқанд; аз қонунҳои қаблан қабулгардида бармеоянд, қонунҳои минбаъда ва санадҳои зерқонунинро ба танзим мебароранд. Ба ҳамин маънӣ, сиёсати соҳаи тандурустӣ барои рушди санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ҳамчун замина хизмат хоҳад кард. Заминаи меъёрии ҳуқуқӣ барои то сатҳи функсияҳои мушаххаси роҳбарии давлатӣ ва технологияи идоракунии оперативии системаи ҳифзи саломатӣ баланд бардоштани чунин принципҳои сиёсат истифода бурда мешавад. (137)

Стратегияи мазкур чунин тарзи пешбурди сиёсати давлатии тандурустиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд: (138)

- дар даҳсолаи наздик сиёсати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти афзалиятҳои стратегияи ҳифзи саломатӣ, манфиатҳои таъмини дастрасии баробари аҳолии кишвар ба кӯмаки хушсифати муолиҷавию профилактикӣ ва вазифаҳои навсозии заминаи молиявӣ ва захиравии соҳаи тандурустӣ муайян карда мешавад;
- субъектҳои сиёсати ҳифзи саломатӣ аз институтҳои миллии ҷомеа иборат буда, Ҳукумат дар симои Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон маркази ҷамоҳангсозии он ба ҳисоб меравад. Муқолаҳои давлату ҷомеа ба воситаи ғаёолгардонии сиёсати тандурустӣ, бо дарназардошти эҳтиётот ва имконоти кишвар, инчунин назорати иҷроӣ ҳамин сиёсат табдил меёбад. Раванд ва натиҷаҳои чунин муқолама дар «Саммити милли оид ба ҳифзи саломатӣ» ҷамъбаст мегардад, ки дар он ақидаи ҳамаи тарафҳои манфиатдор оид ба вазъии системаи ҳифзи саломатӣ, вазифаҳои дурнамо ва татбиқи Стратегия ба инобат гирифта мешавад. Ба ҳамин маънӣ, сиёсати ҳифзи саломатӣ ба объекти муҳокимаи муттасил ва тасҳеҳоти давра ба давра табдил меёбад; (140)
- унсурҳои ҷудонопазири ҳамкориҳои васеи ҷамъиятӣ дар ҳифзи саломатии аҳоли аз ҳамкориҳои мутақобилаи байниидоравӣ дар доираи бахши давлатӣ ва ташаққули ҳамкориҳои шарикӣ стратегӣ байни бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ иборат мебошад. Муқаррароти принсипиалӣ барои дурнамои минбаъда аз худкифоягии ҳар як соҳаи иқтисодӣ ва ҳар қадом субъекти хоҷагидорӣ дар амри ҳадди ақал кам кардани хатарҳои санитарӣю эпидемиологӣ иборат хоҳад буд. Дар даҳсолаи оянда сиёсати ҳифзи саломатӣ дар доираи принсипи нисбатан маҳдуд амалӣ мегардад: риояи қотейонаи стандартҳои беҳатарии муҳити зист ва ҷойҳои корӣ дар иқтидорҳои истеҳсолии навтаъсис, системаи оқилонаи дастгирии давлатӣ чиҳати солимгардонии муҳити санитарӣю эпидемиологӣ дар корхонаҳои амалкунанда ва атрофи он. Таъсиси харитаи экологӣ ва мониторинги вазъии экологӣ вобаста ба идораҳо ва объектҳо дар ҳамкориҳои зикргардидаи байниидоравӣ ва шарикӣ давлату бахши хусусӣ иқдоми нахустин хоҳад буд. (141)

Сиёсати ташкили корҳои муолиҷавию профилактикӣ ба таҳлили раванди беморӣ ва хатарҳо барои саломатӣ; муносибатҳои асоснок нисбат ба профилактика ва муолиҷаи беморӣ; инчунин баинобатгирии афзалиятҳои муайяннамудаи аҳоли ва мурочиин таъа хоҳад кард. (142)

Ҳамгирии хизматрасонии тиббӣ дар асоси ҳамкориҳои мутақобилаи ҳадамот ва сатҳҳои кӯмаки тиббӣ дар соҳаи тандурустӣ афзалияти сиёсати ташкилӣ ба ҳисоб меравад.(143)

Сиёсати иҷтимоӣ дар соҳаи тандурустӣ ба ҳифзи гурӯҳҳои камдаромади аҳолии хизматрасонии ройгон оид ба намудҳои заминавии кӯмаки тиббӣ барои тамоми аҳолии ҷумҳурӣ нигаронида шудааст. Дар дурнамои миёнамӯҳлат сатҳи умумии пулакӣ будани кӯмак вобаста ба афзоиши маблағгузориҳои бучетӣ паст карда мешавад. То замони пулакӣ будани кӯмак сатҳи он дар асоси арзёбии даромади оилавӣ тафриқабандӣ мегардад. Бо мурури замон соҳаи тандурустӣ аз муҳолиҳои худро бо дигар барномаҳои иҷтимоӣ ҷиҳати таъсиси системаи ягонаи омӯзиши эҳтиётот дар кишвар ва баҳисобгирии ҳамгириишудаи (маҳзани маълумоти) сатҳи таъминоти моддии оилаҳо муттаҳид хоҳад кард.(144)

Сиёсати институтсионалии соҳаи тандурустии Тоҷикистон бо хусусиятҳои асосии зайл муайян мегардад: афзалияти моликияти давлатӣ, вале бе монеа ба рушди шабакаҳои таъминкунандаҳои хусусӣ, дар асоси стандартҳои ягонаи кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ ва иҷрои бечунуҷарои талаботи меъёрии ҳуқуқӣ аз ҷониби муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, сарфи назар аз шакли моликият ва тобеияти идоравӣ.(145)

Сиёсати молиявӣ иқтисодӣ ба муносибатҳои зайли стратегӣ таъсия менамояд: маблағгузориҳои давлатӣ давра ба давра мавқеи манбаи асосии маблағгузориҳои соҳаи тандурустиро ишғол хоҳад кард. Тақсими воситаҳои бучетӣ ба манфиати ҳавасмандгардонии ислоҳоти соҳа, яъне тибқи тартиби дастгирии аввалиндараҷаи моделҳои прогрессивии корҳои муолиҷавию профилактикӣ ва самарабахшии хароҷот анҷом дода мешавад. Қарордодҳои давлатӣ самарабахшӣ ва мустақилияти оперативӣю хоҷагидорӣю муассисаҳои муолиҷавию профилактикиро ҳавасманд хоҳанд кард.(146)

Сиёсати кадрӣ ба барқарорсозии шаъну эътибори касбӣ ва ҷамъиятии кормандони тиб нигаронида мешавад. Давра ба давра баланд бардоштани сатҳи пардохти музди меҳнат дар давраи татбиқи Стратегия ҳамзамон бо тақвияти масъулияти ҳуқуқӣ, этикӣ ва молиявӣ барои сифат ва натиҷаҳои фаъолияти муолиҷавию профилактикӣ анҷом дода мешавад. Омилҳои ҳавасмандгардонии иқтисодӣ ва имконоти пешрафти касбӣ ба нишондиҳандаҳои санитарю гигиенӣ ва клиникаи кӯмаки тиббӣ, дараҷаи қонё будани муруҷиин, ҳосилнокии меҳнат ва риояи меъёрҳои этикаи касбӣ алоқаманд карда мешаванд. Барномаҳои таҳсилоти тиббии ҳамаи сатҳҳо бо моделҳои нави расонидани кӯмак ва тиббии собитшаванда (далелнок) алоқаманд мегардад. Хизматрасонии соҳаи тиббӣ дар доираи таҳсилоти тиббӣ супервизиҳои дастгирикунанда ва таълимро таъмин менамоянд (аз ҷумла барои табибони оилавӣ нав таълимгирифта).. Ба омодагӣ ҷиҳати иҷрои корҳо ва расмиёти рӯзмарра бо мақсади беҳбуди ҳисоботдиҳӣ тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. Кафолати салоҳиятнокии кормандони тиб нисбат ба кафолатҳои бо қор таъмин будани онҳо бартарият пайдо мекунад. Фаъолияти кормандони соҳаи тиб ва минбаъд техникаҳо, лаборантҳо ва муҳандисони соҳаи тиб ба касбе табдил меёбад, ки танҳо хангоми мавҷудияти иҷозатномаи навшаванда ба он машғул шудан имконпазир мегардад. Системаи иҷозатдиҳӣ барои амалияи касбӣ дар асоси имтиҳони ягонаи таҳассусӣ то соли 2015 ҷорӣ гардида, то соли 2020 нисбат ба ҳамаи кормандони тиббии амалкунанда татбиқ карда мешавад. Ҳифзи кормандони бахши тандурустӣ дар ҷойҳои қорӣ ва механизми имтиёзот хангоми робита бо бемориҳои махсусан хатарнок низ ба инобат гирифта мешавад.(147)

Сиёсати сохторӣю инвеститсионӣ бо дарназардошти омилҳои сегонаи стратегӣ амалӣ мегардад: пайванди соҳаи тандурустии кишвар бо технологияҳои тиббии асри 21; аз нигоҳи сохторӣ муносибгардонии шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ; осонгардонидани дастрасӣ ба сармоя барои кормандони амалияи тиббии мустақил ва лоиҳаҳои инноватсионӣ дар соҳаи тандурустӣ. Технологияҳои нав танҳо вобаста ба самарабахшии тиббӣ, судмандии хароҷот ва бо дарки он, ки ҳамзамон бо хароҷоти якдафъаина барои сармоягузориҳои асосӣ хароҷоти қорӣ «доманадор» зарур аст, қорӣ карда мешавад. Банақшагирии хароҷоти қорӣ қисми ҷудонопазири асосноксозии техникаю иқтисодии лоиҳаҳои инвеститсионӣ хоҳад буд.(148)

Тачдиди сохтори шабакаҳои муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ бо таъя ба мастер-нақша оид ба тачдиди сохтор моделҳои наvero ифода менамояд, ки охирҳои соли 2010 дар назар дошта шудааст. Интизор меравад, ки ҳаҷми асосии сармоягузорӣ ба сохтмон ва таъмири асосии бунгоҳҳо ва марказҳои саломатии деҳот равона карда мешавад, ки барои аксарияти аҳолии кишвар асоси ташкилии тиббии оилавӣ ба ҳисоб меравад. Бо дарназардошти сарбории ками иқтидорҳои шифохонаҳои махсусгардонидашуда ва диспансерҳо мумкин аст миқдори фондҳои кат ихтисор карда шавад. Мутобиқи нақшаи генералӣ вобаста ба масъалаҳои рушди захираҳои инсонӣ ва нақшаи татбиқ тақсими захираҳои инсонӣ дар бахши тандурустӣ ҷиҳати пешгирии ҳама гуна тақсимоти нодуруст танзим гардида, дараҷаи қаноатбахши дастрасии кормандони касбӣ дар ҳар кадом сатҳи расонидани кӯмаки тиббӣ дар миқёси кишвар таъмин карда мешавад. (149)

Сиёсати дорувории даҳсолаи наздик ба таъмини соҳаи тандурустӣ бо воситаҳои самарабахши дорувории дорои сифати кафолатдодашуда ва истифодаи судманди он нигаронида мешавад. Зарурати ҳифзи бозори фармасевтӣ аз муомилоти дорувории қалбакӣ, бесифат ва ба қайд гирифтанишуда, инчунин аз полипрагмазия бармеояд. (150)

Сиёсати таъминоти моддию техникӣ ба таъмини соҳаи тандурустии кишвар бо дорувории бехатар, аз нигоҳи клиникӣ ва хароҷот самарабахш, воситаҳои таъиноти тиббӣ ва техникаи тиббӣ, инчунин инфрасохтори тачдидгардида муттамарказ хоҳад шуд. (151)

Сиёсати иттилоотӣ ба самти зайл нигаронида мешавад: таъмини саҳеҳӣ ва ҳаҷми дахлдори иттилоот дар хусуси офияти санитарию эпидемиологии аҳоли ва натиҷаҳои фаъолият оид ба ҳифзи саломатии аҳоли; баланд бардоштани маърифати санитарию гигиени аҳоли оид ба масъалаҳои тарзи ҳаёти солим ва профилактикаи бемориҳои мушаххас; иттилоотии мурочиин дар хусуси имконоти муолиҷаи бемории онҳо ва оқибатҳои нуқсонҳои имконпазири таъиноти мушаххаси тиббӣ; дастрасии устувори ташкилотчиёни соҳаи тандурустӣ, кормандони амалияи тиббӣ, кормандони илмӣ ва омӯзгорон ба иттилооти навин дар бораи усулҳои аз нигоҳи эмпирий тасдиқгардидаи корҳои муолиҷавию профилактикӣ. (152)

Дар ҳар кадом ҷабҳаҳои дар боло зикргардидаи сиёсати ҳифзи саломатӣ манфиатҳои соҳаи тандурустӣ дар деҳот бо тартиби афзалиятнок ба инobat гирифта мешаванд. (153)

в) Тачдиди қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ

Дар ҷараёни татбиқи ҳамина Стратегияи корҳои эҷоди қонунҳо ба таъсиси системаи аз нигоҳи дохилӣ мувофиқашуда ва тибқи низоми созмонёфтаи таҳияи қонунҳо ва санадҳои зерқонунӣ дар соҳаи тандурустӣ нигаронида мешавад. Қуллаи низоми созмонёфта аз Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон сарчашма мегирад. Қонуни заминавӣ дар соҳаи тандурустӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар таҳрири нав ба ҳисоб рафта, қонуни мазкур пешбурди системаи тандурустӣ, аз ҷумла арзишҳои бунёдӣ, принципҳои роҳбарикунанда, афзалиятҳои дарозмӯҳлат, кафолатҳои муҳими давлатӣ; ҳуқуқ ва масъулияти мақомоти ҳокимият, кироягирандагони қувваи қарорӣ, аҳоли ва кормандони тиббӣ; инчунин унсурҳои сохтории асосии заминаи меъёрию ҳуқуқӣ, истинод ба қонунҳои амалкунанда ва ташаббусҳои минбаъдаи қонунэҷодкуниро муайян менамояд. Асосҳои қонунгузорӣ моддаҳои алоҳидаро дар хусуси ворид намудани тағйиру иловаҳо ба кодексҳои граждани, оила, меҳнат ва кодекси ҷиноятӣ, инчунин дигар қонунҳои заминавӣ, мисол, қонун дар бораи суғуртаи иҷтимоӣ ва қонуни андоз дар бар мегирад. Асосҳои қонунгузорӣ бо меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ ва ўҳдадорихи байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда мешаванд. (154)

Ҷиҳати иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар таҳрири нав қонунҳои нав қабул карда шуда, қонунҳои амалкунанда вобаста ба фаслҳои зайл, ба монанди ҳифзи саломатӣ, ҳифзи муҳити зист,

офияти санитарӣ, пешгирии бемории сироятӣ, бехатарии меҳнат, амнияти озуқаворӣ ва дорувории бехатар, ҳифзи ҳуқуқ ва масъулияти кормандони тиб ва мурочиин дар самти ҳифзи саломатӣ таҷдиди назар мегарданд.(155)

Унсури муҳими корҳои қонунгузорӣ дар доираи Стратегияи мазкур аз ҷаҳолгардонии меъёрҳои «қонунҳои байнисоҳавӣ» иборат буда, муҳимтарин вазифаи он ворид намудани тағйири иловаҳо ба Кодекси гумрук оид ба масъалаҳои аксиз ҳамчун воситаи пешгирикунандаи боздоштани истифодаи тамоку ва нӯшокиҳои спиртӣ, равона кардани воситаҳо ба таҳкими саломатии аҳоли мебошад.(156)

Силсилаи минбаъдаи иерархияи меъёрии ҳуқуқӣ - санадҳои зерқонунии сатҳи аввал мебошад, ки он қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегирад. (157)

Объектҳои нав ҷе таҷдиди назаршудаи қарорҳои Ҳукумат инҳо хоҳанд буд: системаи ҳамкориҳои мутақобилаи байниидоравӣ оид ба масъалаҳои ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон; механизми маблағгузориҳои соҳаи тандурустии кишвар; омодагӣ, иҷозатномадихӣ, ҳуқуқ ва масъулияти кормандони тиб; таъмини соҳаи тандурустӣ ва аҳолии кишвар бо дорувории хушсифат ва бехатар, воситаҳои иммунобиологӣ ва дигар воситаҳои табиноти тиббӣ; маҷмӯи қафолатҳои давлатии кӯмаки тиббии ройгон ва имтиёзнок: мунтазам таҷдиди назар намудани гурӯҳҳои мақсадноки аҳоли, рӯйхати хизматрасониҳо, параметрҳои ҳаҷмӣ ва арзишии онҳо, инчунин механизмҳои масъулият ва назорат; тақмили назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ.(159)

Ҳангоми таҷдиди ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқии дар боло номбар шуда, Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон усулҳои нави ташкил ва гузаронидани корҳои таълимӣ ва пешгирии бемориҳо ба роҳ мемонад. Аз ҷумла: ташкили фаъолият бо тарзи тиббии оилавӣ; шарт ва тартиби иҷозатномадихӣ ба кормандони тиб; шарт ва тартиби аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва муассисаҳои тиббии таҳсилотӣ; стратегияи идоракунии таваккалҳои муҳими санитарияу эпидемиологӣ, нақшаҳои стандартии пешбурди беморӣ ва ҳолатҳо, нақшаҳои стандартҳои муолиҷа (протоколҳои клиникӣ) оид ба расонидани кӯмаки тиббӣ ба занони ҳомила, тифлони навзод, кӯдакон, шахсони мубталои бемориҳои сироятӣ, сироятҳои махсусан хатарнок, инчунин шахсони мубталои бемориҳои паҳншудаи мунзим; усулҳои назорати ҷорӣ сифати кӯмаки тиббӣ; усулҳои банақшагириӣ ва шартномабандӣ оиди хизматрасониҳои тиббӣ ва ҳамроҳикунанда дар бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ; механизми маблағгузориҳои муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, инчунин пардохти музди меҳнат ва ҳавасмандгардонии кормандони соҳаи тиб; стандартҳои омодакунии кормандони соҳаи тандурустӣ; тартиб ва шартҳои аккредитатсияи муассисаҳои таълимӣ ва барномаҳо; баҳисобгириӣ, ҳисоботдихӣ ва таҳқиқоти таҳлилӣ дар соҳаи тандурустӣ, аз ҷумла сохтор ва захираҳои Системаи идоракунии тандурустӣ (СИТ), дақиқ намудани муқаррарот дар бораи мақомоти роҳбарикунандаи давлатии ҳифзи саломатӣ ва ғайра.(160)

Заминаи меъёрии ҳуқуқии дар боло зикргардида тавассути инвентаризатсияи (шарҳи таҳлилии) қонунҳои амалкунанда ва санадҳои зерқонунӣ ҷиҳати ошкор намудани номукамалӣ, такрор ва муҳолифат байни онҳо; таҷдиди назари заминаи меъёрии ҳуқуқии амалкунанда бо роҳи бекор кардани санадҳои меъёрии ҳуқуқии қўхнашуда, муттаҳид кардани якҷанд санадҳо ва ҳамзамон бартараф намудани такрор ва муҳолифат байни онҳо, аз як сатҳи ташаккулдиҳандаи меъёр ба дигар сатҳ гузаронидани ин ҷе он меъёр ва ворид намудани тасҳеҳот ба санадҳои боқимондаи меъёрии ҳуқуқӣ, бо тартиби нав намудан ва мувофиқаи онҳо вобаста ба тағйироте, ки ба дигар сандаҳои меъёрии ҳуқуқӣ ворид карда шудааст, қабули қонунҳои нав ва санадҳои зерқонунӣ барои инъикоси вазифа ва равандҳои таҷдиди соҳаи тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин карда мешавад.(161)

Таҳияи заминаи меъёрии ҳуқуқӣ ва механизми назорати давлатии рушди муассисаҳои хусусии тиббӣ идома дода мешавад. (162)

г) Системаи иттилоотии тандурустӣ ва таҳлили оперативӣ

Системаи иттилоотии соҳаи тандурустӣ барои минбаъд пешниҳод намудани маълумоти саҳеҳ ва саривақтӣ, ки барои ноил шудан ба мақсадҳои тандурустӣ заруранд, таҳким хоҳад ёфт. Сохтор ва мӯҳтавои СИТ ба чунин вазифаҳои бахши тандурустӣ мутобиқат хоҳад кард:

- иттилоотони пешакӣ дар хусуси хуруҷи эпидемия ва дигар ҳодисаҳои муҳим;
- ҳисоби ҳаҷми хизматрасонӣ ва банақшагирии захираҳои бахши тандурустӣ дар асоси иттилоот оид ба экология, детерминантҳои демографӣ ва иҷтимоию иқтисодии тандурустӣ, харочот барои соҳаи тандурустӣ; раванди беморӣ;
- назорати вазъи саломатии аҳоли, сифати хизматрасониҳои тиббӣ, натиҷаҳои саломатӣ ва боадолатии индикаторҳои саломатӣ; (
- кӯмаки ҳамарӯза ба хизматрасонҳои соҳаи тиб чихати пешбурди дафтарҳои тиббӣ ва дигар шакли ҳисоботдиҳии клиникӣ;
- дастрасии аҳоли ба иттилоот дар мавриди тарзи ҳаёти солим, кафолатҳои системаи тандурустӣ, ҳуқуқи мурочиин, дар бораи таъсири терапевтӣ ва таъсири номатлуби доруворӣ; дар бораи идоракунии бемориҳои мунзим ва нигоҳубин дар хона;
- ҳамгирии кормандони тиб ба чараёни глобалии иттилоот ва дониш.(164)

Барои таҳияи Системаи иттилоотии маҷмӯӣ бояд шаш унсурҳои стандартӣ таҳким ёбад:

- захираҳо;
- индикаторҳо;
- ҷамъовариҳои иттилоот;
- идоракунии иттилоот;
- таҳлили иттилоот;
- паҳн намудан ва истифодаи иттилоот.(165)

Захираҳои СИТ аз сохторҳои меъёрии ҳуқуқӣ танзимкунанда ва банақшагирандаи захираҳои инсонӣ, молиявӣ ва инфрасохтори СИТ иборат мебошад, ки фаъолияти нисбатан самарабахшро таъмин менамояд. (166)

Сохтори меъёрии ҳуқуқии СИТ қонун ва оинномаҳои фаро мегирад, ки ҷамъоварӣ, коркард, ниғаҳдошт, паҳн ва истифодаи иттилоотро бо мақсади ҳифзи ҳуқуқи мурочиин ва ҳуқуқи аҳоли ба иттилооти дастраси тиббӣ танзим менамояд. Сохтори меъёрии ҳуқуқӣ Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи омили давлатӣ", Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ"-ро дар бар мегирад. (167)

Ба сохтори ташкилии СИТ инҳо шомиланд:

- Маркази ҷумҳуриявӣ омор ва иттилооти тиббӣ;
- марказҳои вилоятӣ омор ва иттилооти тиббӣ;
- Маркази шаҳрии омор ва иттилооти тиббии шаҳри Душанбе;
- шӯъбаҳо ва ҳуҷраҳои ташкилию методӣ дар назди муассисаҳои тандурустии шаҳру ноҳияҳо.

Сохтори мазкур барои ҷамъоварӣ, коркард ва ба истифодабарандагон пешниҳод намудани иттилоот дар бораи вазъи саломатии аҳоли, захираҳои соҳаи тандурустӣ ва муассисаҳои соҳаи тандурустӣ масъул мебошад. Дигар иттилооти муҳиме, ки барои таҳлили вазъи саломатии аҳоли зарур аст, аз маълумоте иборат мебошад, ки Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои сабти ҳолати шаҳрвандии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (маълумоти иҷтимоию иқтисодӣ ва демографӣ), Кумитаи ҳолатҳои фавқуллода ва мудофияи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (маълумот дар бораи ҳолати муҳити зист) ҷамъоварӣ намуданд. (168)

Чорабиниҳои афзалиятнок:

- нақшаи стратегии СИТ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2015 чихати банақшагири, муайян намудани афзалиятҳо ва маблағгузори бучетии чорабиниҳои зарурӣ барои рушди минбаъдаи СИТ таҳия карда мешавад; (169)

- захираҳои инсонии СИТ кормандонро дар бар мегиранд, ки дар ҷамъоварӣ, таҳлил, паҳш ва истифодаи иттилоот иштирок мекунанд. Ҳамаи онҳо аз тарбия ва бозомӯзи мегузаранд; (170)
- захираҳои молиявии СИТ мутобиқи афзалиятҳои муқаррарнамудаи Нақшаи стратегияи СИТ-и Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2015 ҷудо карда мешавад. (171)

Индикаторҳои асосии саломатӣ се соҳаро фаро мегирад: вазъи саломатӣ, детерминантҳои саломатӣ ва системаи тандурустӣ.

Дар панҷ соли наздик мутобиқгардонӣ ва таҷдиди сохтори системаи бақайдгирӣ, ҷамъоварӣ, коркард ва пешниҳоди иттилоот самти афзалиятнок хоҳад буд. То охири соли 2011 қадам ба қадам индикаторҳои саломатии аҳоли ва фаъолияти муассисаҳои тандурустӣ, шаклҳои ҳуҷҷатгузорию ибтидоии тиббӣ ва ҳисоботдиҳӣ таҷдиди назар гардида, такмил дода мешаванд. Омори нав ва тағйирёфта ҳамаи хатарҳои барои саломатӣ нисбатан муҳим, ба мисли беморӣ ва раванди ғавт, сифати хизматрасонии тиббӣ ва истифодаи онҳо, самаранокии хароҷот ва дастрасии хизматрасонии тиббиро фаро мегирад. Миқёси маълумоти оморӣ, ки ба бахши тандурустӣ марбут намебошад, тавсеа хоҳад ёфт. (172)

Таҷдиди ҷамъоварию маълумот бо усули таҳкими равандҳои мавҷудаи ихтисор намудани ҳисоботдиҳии ҳатмии ибтидоӣ, таъсиси шаклҳои автоматиконидашуда ва электронии ҳуҷҷатгузорию ибтидоии тиббӣ, таъминоти барномавии системаи ҷамъоварӣ, коркард ва истифодаи иттилоот анҷом дода мешавад. (173)

Дар даҳсолаи оянда кормандони тиб дорои системаи нисбатан муқаммалӣ ташхис, бақайдгирии дақиқи ҳолати мурочиш ва нишондиҳандаҳои тиббӣ хоҳанд буд. Раванди гузариш ба ТББ-10 ва ҷорӣ намудани ТББ-10.2 хотима меёбад. Рӯйхатҳои стандартии амали тиббӣ ва ҷарроҳӣ таҳия мегардад. (174).

Идоракунии иттилоот коркард, таҳия, ниғаҳдошт, ҳифз ва пешниҳоди иттилооти хушсифатро фаро мегирад. (175)

Маҳзани маълумоти «МЕДСТАТ» ҳуҷҷатҳоро дар DHIS2 ҷойгир менамояд. DHIS2 (барномаи компютерию таъминот барои ҷамъоварию иттилоот вобаста ба саломатӣ дар сатҳи ноҳия – 2) барномаи фасеҳ ва кушодаи компютерӣ буда, дар сатҳи байналмилалӣ татбиқ ва дастгирӣ карда мешавад. Интиқоли мустақими маълумот ба сервери DHIS2 (DHIS2 модели мобилӣ) аз дастгоҳи портативӣ дар муассисаҳои дурдасти соҳаи тандурустӣ (муассисаҳои таҷрибавӣ) аз санҷиш мегузаранд. Бо мақсади таъминот бо иттилооти ғаврӣ барои қабули қарорҳои тактиқӣ ва клиникӣ системаи фосолавии машваратӣ ташхисӣ бо истифодаи системаи телематикӣ ва телетиббӣ ҷорӣ карда мешавад. (177)

Гузариши таҳлили иттилоот беҳбуд меёбад; маълумоти ҷамъоваришуда ба далели бозғайимод табдил меёбад, ки барои қабули қарор дар сатҳи маҳаллӣ асос шуда метавонад. Омили асосӣ аз ҳамгирӣ, ҷамъбасти, таҳлил ва тафсири иттилоот оид ба соҳаи тандурустӣ аз манбаъҳои мухталиф, баррасии фарқият, ошкор намудан ва баҳисобгирии ғаразу рӯихотир, баҳодихии вазъ ва равандҳо дар соҳаи тандурустӣ иборат хоҳад буд. Чунин таҳлил имкон медиҳад, ки моделҳои рафтори хатарнок, фарогирии хизматрасонии тиббӣ, раванди индикаторҳо ва фаъолияти системаи тандурустӣ баҳо дода шавад. Ин таҳлилҳо тавассути интишор дар овезаҳои иттилоотӣ ва бюллетенҳои озоди иттилоотӣ барои аҳли ҷомеа дастрас хоҳанд буд. (178)

Самти нави таҳлилҳои амалиётӣ инҳоро дар бар мегирад:

- назорати сифати хизматрасонӣ дар сатҳи таъминкунандаҳо, ки ба санҷиши берунӣ ва дохилӣ асос ёфтааст;
- равандҳо дар таъминоти фармасевтӣ, аз ҷумла нокифоягии доруворӣ дар муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва дорухонаҳо; нархҳои ноустувори доруворӣ дар дорухонаҳои давлатӣ ва шахсӣ;

- чудо кардани беморон вобаста ба сатҳи кӯмак, вобаста ба ташхис ва ҳолатҳои паҳнгардида, инчунин вобаста ба гурӯҳҳои клиникаию харочотӣ;
- равандҳои пулакӣ будани хизматрасонии тиббӣ, аз ҷумла харочоти аҳоли барои кӯмаки тиббӣ ба ҳисоби дар як сол, бистарикунонӣ, қабули амбулатории тақсимоии сарбории молиявӣ вобаста ба намуди кӯмак, шаклҳои муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва категорияҳои гирандагони даромад;
- раванди ташкил ва фаъолияти амалияти оилавӣ, аз ҷумла шумораи қабули амбулаторӣ ва ташрифоти патронажӣ ба ҳисоби миёна нисбат ба сокини бақайдгирифта ва вобаста ба гурӯҳҳои мақсадноки аҳоли (мисол, занони ҳомила, тифлони навзод, кӯдакони то синни 5);
- индикаторҳо оид ба маърифат дар соҳаи саломатӣ – оид ба пешгирии бемориҳо ва идоракунии бемориҳо;
- сатҳи хатар ба саломатӣ вобаста ба нишондиҳандаҳои дастрасӣ ба оби тозаи нӯшокӣ ва риояи қоидаҳои гигиенаи шахсӣ ва гигиенаи манзил. (179)

Малакаи таҳлилий дар муассисҳои асосӣ рушд ва такмил меёбад. Дар назди Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Шӯъбаи таҳлил ва сиёсати соҳаи тандурустӣ таъсис ёфтааст, ки чиҳати таҳкими сиёсати соҳаи тандурустӣ корхоро идома медиҳад ва иқтидори Вазорати тандурустиро чиҳати таҳлил тақвият мебахшад ва он то дараҷаи ноил гардидан ба баҳодихии мунтазира, таҳлил ва собитсозӣ таҳким хоҳад ёфт. (180)

То оғози соли 2013 таҳқиқи стратегияи баҳши тандурустии Тоҷикистон гузаронида мешавад, ки самтҳои нави зайро фаро мегирад:

Якум, таҳлили маҷмӯии сарбориҳои беморӣ дар Тоҷикистон – баҳодихии талафоти демографӣ ва иқтисодӣ вобаста ба ғавти беаҳал, маъюбият вобаста ба беморӣ ва дар маҷмӯъ: баҳодихи қаблан гузаронидашудаи индикаторҳои сарбории беморӣ дар асоси бемориҳои глобалӣ ва эҳтимолияти ҳамшабеҳ оид ба паст гардидани сифати зиндагӣ ва даромад дар натиҷаи ғавти беаҳал ва маъюбият муайян гардида буд. Ин модели «космополитикии» таҳлили сарбории беморӣ ба омори демографӣ, эпидемиологӣ ва иҷтимоию иқтисодии Тоҷикистон мутобик гардонида мешавад. Аз соли 2011-2012 сар карда, таҳқиқот оид ба сарбории вобаста ба беморӣ гузаронида мешавад, ки барои тасхеҳи Стратегияи миллии саломатии барои соли 2015 ба нақша гирифта шуда, манбаи асосии иттилоотӣ хоҳад буд. (182)

Дуюм, таҳия ва мунтазам нав кардани системаи Ҳисобҳои миллии тандурустӣ дар сатҳи миллий ва минтақавӣ: истифодаи модели ҲМТ барои гузаронидани таҳлили молиявӣ соҳаи тандурустӣ аз манбаъҳо ва истифодаи онҳо метавонад бо дарназардошти зайл арзишнок бошад:

- манбаъҳои расмӣ ва ғайрирасмӣ маблағгузори тандурустӣ;
- назорати дақиқи харочоти хонаводаҳо барои тандурустӣ ва аз ҷониби дигар – даромади хизматрасонҳои соҳаи тандурустӣ;
- ҳарчанд таҳияи концептуалӣ ва методологии ҲМТ метавонад бевосита оғоз гардад, вале барои муқаррар намудани усули ҷамъоварии маълумот ва ҳосил намудани таҷриба татбиқи ҲМТ бояд давра ба давра гузаронида шавад;
- минбаъд ҲМТ на ҳамчун воситаи банақшагирии ҳарсолаи буҷетӣ, балки ба сифати воситаи иловагии гузаронидани таҳлил баррасӣ мегардад. (183)

Сеюм, баҳодихии саломатӣ ва натиҷаҳои клиникӣ дар асоси исботсозӣ (далелҳо): дастур оид ба амалия барои ҳар қадом ҳолати муолиҷаи бемор, бо роҳи мутобикгардонии начандон назарраси амалияи шабеҳи байналмилалӣ барои ташкилотҳо ва ташаккули захираҳои баҳши тандурустии Тоҷикистон. Интиҳоб ва минбаъд қабул кардани дастури нисбатан амиқ оид ба идоракунӣ ба самарабахшии / натиҷаи клиникаи дақиқ таҳиягардидаи таҳқиқоти илмӣ асос меёбад. Таҳқиқи мушаххасот вобаста ба кишвар метавонад афзалиятҳои соҳавии миллиро ошкор намояд, ки дар он мутобикгардонии нигоҳубин ба собитсозӣ (далел) асос ёфта, амалияи мавҷударо иваз хоҳад кард. (184)

Чорум, таҳқиқи сиёсати тандурустӣ: баҳодихии вазъи саломатӣ ҳамчун натиҷаи дастрас будани хизматрасонӣ; пурсиши афкори омма нисбат ба арзишҳои бунёдӣ, принципҳои роҳбарикунанда, ташкили соҳаи тандурустӣ ва воситаҳои молиявӣ. Модели сиёсати тандурустии Тоҷикистон ба арзишҳо ва принципҳои байналмилалӣ таъя намуда, афкори мурочиин, таъминкунандаҳо, аҳли ҷомеа ва дар маҷмӯъ ҷамъиятро ба инобат мегирад.(185)

Принципҳои асосии таҳлили мазкур ва таҳқиқоти стратегӣ аз ҷониби гурӯҳи экспертҳо ва машваратчиён такмил дода мешавад. Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо бастанӣ қарордодҳои давлатӣ, ки ба муайян намудани муносибатҳои пешқадами идоракунӣ бахши тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нигаронида шудаанд, ташаббускори чунин таҳқиқотҳо хоҳад буд.(186)

(6) Фаъолияти паҳш ва истифодаи маълумот тақвият меёбад.(187)

Маълумот бо ҳамон усулҳои мавҷуда (мисол, маҷмӯаҳо ва веб-саҳифаҳо, ба монанди www.medstat.tj, www.tojikinfo.tj), («МЕДСТАТ», «ТОҶИКИНФО»), системаи DHIS2, маҷмӯаҳои ҳарсолаи оморӣ, маълумотномаҳои таҳлилӣ) паҳн гардида, мунтазам такмил дода мешавад.(188)

Иттилоот қисми асосии идоракунӣ ҳамарӯзаи банақшаگیرӣ ва расонидани кӯмакро аз ҷониби системаи тандурустӣ дар бар мегирад. Механизм ва омилҳои ҳавасмандгардонии институтсионалӣ барои заминагузори маданияти қабули қарор вобаста ба ҳар як ҳолати муолиҷа минбаъд инкишоф ёфта, дар асоси он истифодабарандагони мухталиф ҳамаи иттилооти муҳимро оид ба системаи тандурустии кишвар бо дарназардошти эҳтиётот ва талаботи худ ба даст меоранд.(189)

Барои гузаронидани тренинг оид ба идоракунӣ, ки ба натиҷаҳо ва собитсозӣ (далел) асос ёфтааст, муҳити солим фароҳам оварда мешавад.(190)

Истифодаи иттилоот ва талабот ба иттилооти тиббӣю санитарӣ индикаторҳои ҳуҷҷатҳои стратегиро ба роҳбарӣ мегирад (аз ҷумла, Ҳадафҳои рушди ҳазорсола, Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ, муносибатҳои гуногунҷабҳаи бахшӣ), стратегияҳои, ки ҳамбастагии иттилоотро бо тақсимои воқеии захираҳо пешбинӣ менамояд, баланд бардоштани сифати иттилоот (дастгирии СИТ), инчунин истеҳсоли ҳамин иттилоот. (191)

д) Муносибатҳои байниинститутсионалӣ ва байнисоҳавӣ ҷиҳати солимгардонии шароити зист дар кишвар.

Дар даҳсолаи наздик мақомоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатҳои ҳокимиятии худро ба он равона месозанд, ки ба ҳифзи саломатӣ кумитаҳои парламент, вазорату идораҳо, мақомоти маҳаллӣ ва минтақавӣю ҳокимияти иҷроия, бахшҳои соҳибкорӣю хусусӣ, созмонҳои ҷамъиятӣ ва мустақиман шаҳрвандон ҷалб карда шаванд.(192)

Ба ҳамин маънӣ, суҳан дар мавриди он меравад, ки дар кишвар шарикӣю гуногунҷабҳа байни институтҳои давлатӣ, иқтисодӣю ҷамъият ба манфиати зиндагии солим созмон дода шавад.(193)

Тадбирҳои ибтидоӣю Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати созмон додани ҳаракати умумихалқӣ барои дастгирии саломатӣ аз тақмили Шӯрои милли оид ба тандурустӣ иборат хоҳад буд, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29.12. 2003 № 579 тасдиқ шудааст. Шӯрои милли тандурустӣ ҳамчун мақоми мустақили ҷамъиятӣ, касбӣ ва маъмурии назорати офияти санитарӣю эпидемиологӣ дар кишвар, инчунин фаъолияти мақомоти давлатии тандурустӣ, субъектҳои хоҷагидорӣ, муассисаҳои тиббӣ, созмонҳои ҷамъиятӣ ва сокинони ҷумҳурӣ баррасӣ мегардад.(194)

Тақмили Шӯрои милли тандурустӣ ва ба мақоми корӣю идоракунӣ байниидоравӣю ҳифзи саломатӣ табдил додани он имкон медиҳад, ки захираҳо, ваколат ва масъулияти бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ муттаҳид гардида, инчунин ташаббуси ҷамъиятӣ

чихати ҳалли масъалаҳои солимгардонии шароити зисти наслҳои имрӯзаю ояндаи Тоҷикистон бехбуд баҳшида шавад.(195)

е) Самтгирӣ ба таҷрибаи пешқадами байналмилалӣ; Ҳамоҳангсозии кӯмаки байналмилалӣ ва ҳамкориҳои техникӣ

Даҳаи татбиқи Стратегия бо ҳамгироии минбаъдаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷомеаи ҷаҳонӣ, тақвияти самтгирӣ ба таҷрибаи пешқадами пешбурди бемориҳои паҳнгардида, ҳамкориҳои устувор бо системаҳои назорати глобалии вазъи эпидемикӣ, дастрасии боэътимод ба каналҳои байналмилалии хариди доруворӣ, вакцинаҳои хушсифат ва аз нигоҳи хароҷот судманд, инчунин тавсеаи ҳамкориҳои илмию методӣ доир ба масъалаҳои сиёсат, танзим, ташкил ва маблағгузориҳои ҳифзи саломатӣ қайд карда мешавад.(196)

Ба ҳам пайвастании амалияи табибони ватанӣ ва мутахассисони касбҳои ғайритиббии дорони таҷрибаи байналмилалӣ дар марҳилаҳои омодагии бунёди сураи мегарад. Барномаҳои таълимӣ, сохтор ва мӯҳтавои курсҳои таълимӣ, инчунин адабиёти таълимӣ ва рӯйхати адабиёти тавсеашуда муттасил ба стандартҳои байналмилалии таълимӣ ва касбию тахассусӣ самт баҳшида мешавад. Сарчашмаи дониши пешқадам аз тавсияҳои ГУТ иборат буда, барои дастрасӣ ба заминаи донишҳои байналмилалӣ тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегарад. Аз ин рӯ, омӯхтани забонҳои англисӣ ва русӣ дар муассисаҳои олии тиббӣ ва коллеҷҳо тақвият хоҳад ёфт. Сатҳи нисбатан баланди таҳсил тавассути амалияи муосири тиббӣ ва усулҳои идоракунии соҳа, аз ҷумла тавассути технологияҳои иттилоотӣ дастгирӣ хоҳад ёфт. Бетанаффус баланд бардоштани сатҳи таҳсил ва талаботи аттестатсияи касбӣ воқифии муттасил аз беҳтарин таҷрибаҳои байналмилалӣ ва истифодаи амалии онҳоро дар бар мегарад.(197)

Дар даҳ соли охир соҳаи тандурустии Тоҷикистон дар доираи даҳҳо лоиҳаҳои байналмилалӣ ба саҳнаи фаъолияти гуногунҷабҳаи инноватсионӣ мубаддал гардид. Айни замон дар раванди расонидани кӯмаки беруна ба баҳши тандурустии Тоҷикистон 24 созмонҳои байналмилалии донорӣ иштирок дошта, 31 лоиҳа татбиқ мегарад. Маблағи умумии инвеститсия, ки барои соҳаи тандурустӣ дар ҷараёни солҳои 2004-2010 пешбинӣ шуда буд, ба 267.339 млн. доллари ИМА баробар буда, аз он 30.78 млн. доллари ИМА кредит ба ҳисоб меравад.(198)

Бояд тазаққур дод, ки ин воситаҳои донорҳо ба дастгирии инфрасохтори муассисаҳои тандурустӣ ва таҷҳизоти тиббӣ, омӯзиши кормандон, ислоҳоти системаи тандурустӣ, пешгирӣ ва мубориза алайҳи СПИД, мубориза алайҳи бемориҳои сил, бехбуди саломатии репродуктивӣ, саломатии модару кӯдак, пешгирии бемориҳои сироятӣ, инчунин тақвияти нерӯи инсонӣ, дастгирӣ бо доруворӣ ва ҳалли дигар масъалаҳои муҳимтарини соҳаи тандурустӣ равона карда шудаанд.(199)

Масъалаҳои мубрами идоракунии захираҳои беруна ва инвеститсияҳои хориҷӣ аз инҳо иборатанд: пешниҳоди нақшаҳои ҳамаҷониба ва ҳисоботи семоҳа чихати ташаққули маҳзани маълумот оид ба ҳама гуна кӯмаки берунае, ки ба баҳши тандурустӣ расонида мешавад; эҳтиёҷот барои таҳияи нақшаи ҳарсола барои баҳисобгирии воридоти маблағ аз ҳама гуна манбаи маблағгузорӣ зарур мебошад; мавҷуд набудани хати танзимкунандаи дақиқ байни Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва созмонҳои байналмилалӣ оид ба масъалаҳои гузаронидани семинарҳо, конференсияҳо ва дигар чорабиниҳои оммавӣ; номукаммалии механизмҳои ҳангоми банақшагирии лоиҳаҳои инвеститсионӣ, ки он дар навбати худ самарабахшии воситаҳои ҷалбгардидаро барои ҳалли масъалаҳои гузошташуда ва ноил гардидан ба мақсадҳои асосӣ коҳиш медиҳад.(200)

Бо мақсади ҳалли проблемаҳои мавҷуда бояд чорабиниҳои зайл доир гардад: таъсиси маҳзани ягонаи маълумоти шарикон оид ба рушд дар баҳши тандурустӣ вобаста ба расонидани ҳама гуна кӯмаки беруна ба баҳши тандурустӣ барои таҳлил ва ҷамъбасти иттилоот оид ба ҳамаи донорҳо, инвесторони хориҷӣ, созмонҳои байналмилалии ҳукуматӣ

ва ғайрихукуматӣ, ки дар системаи тандурустӣ фаъолият менамоянд; гузаронидани мониторинги муштараки татбиқи лоиҳаҳое, ки аз ҳисоби ҷалби захираҳои беруна татбиқи мегарданд; таҳияи пешниҳодот оид ба такмили тартиби таҳияи лоиҳаҳои инвеститсионӣ ва механизмҳои татбиқи самарабахши онҳо; ба роҳ мондани фаъолияти муштарак бо миссияи донорҳо, созмонҳои байналмилалии молиявӣ ва инвесторҳои хориҷӣ дар раванди татбиқи лоиҳаҳое, ки аз ҷониби онҳо маблағгузорӣ мегардад; доир намудани боздидҳои мунтазам бо донорҳои асосӣ ва агентҳои иҷроияи байналмилалӣ барои баррасӣ ва муҳокимаи масъалаҳои ҷорӣ ҳамоҳангсозии кӯмаки беруна ба бахши тандурустӣ, гузаронидани семинарҳои таълимӣ, конференсияҳо оид ба масъалаҳои мубрами идоракунии захираҳои беруна ва инвеститсияҳои хориҷӣ.(201)

Вазифаи аз нигоҳи стратегӣ муҳим барои даҳсолаи оянда аз тарҳрезии муносибати ташаббускоронаи Вазорати тандурустӣ ҷиҳати ташаккули афзалиятҳо ва усули иштироки байналмилалӣ оид ба таҷдиди системаи ҳифзи саломатӣ дар кишвар иборат хоҳад буд. Аз ҷумла: муайян намудани эҳтиёҷоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дастгирии байналмилалӣ ҳам вобаста ба нокифоягии маблағгузории дохилӣ, инчунин дар бозори дохилӣ мавҷуд набудани маҳсулоти зарурии табиноти тиббӣ ё таҷрибаи зарурӣ; амиқтар омӯختани тамоилу тобишҳои мандатҳои институтсионалӣ, афзалиятҳои барномавӣ ва воситаҳои ҳамкории мухталифи шарикон оид ба рушд, ба монанди бонкҳои байналмилалии рушд, ташкилотҳои системаи Созмони Милали Муттаҳид, фондҳои хайрияи байналмилалӣ бо маблағгузории гуногунҷабҳа, агентҳои донорӣи ҳукумати кишварҳои мушаххас ва ташкилотҳои хусусии ғайритиҷоратӣ; қабули қароре, ки дар онҳо эҳтиёҷоти тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо афзалиятҳо ва моделҳои оперативӣи идоракунандаи шарикони дахлдор оид ба рушд мувофиқа карда шудаанд; андешидани механизмҳои назорати истифодаи захираҳои байналмилалӣ ва баҳодихии натиҷабахшии ташаббусҳои муштарак.(202)

Ҳукумат ва дар навбати аввал - Вазорати тандурустӣ якҷоя бо Вазорати молия мавқеи самтбахшанда ва маркази ҳамоҳангсозии шарикиро ишғол хоҳанд кард. Барои ин мақсадҳо бояд нисбат ба проблемаҳо тавачҷӯҳи бештар зоҳир гардад, қарорҳои самарабахш қабул карда шуда, пай дар ҳам дар амалия татбиқ карда шавад, инчунин ҳамаи тарафҳо нисбат ба ўҳдадорӣ ба зимма гирифташон масъулият зоҳир намояд. (203)

- аз соли 2012 сар карда, банақшагирии рушд ва захираҳои тандурустӣ расман аз асосҳои солна ба асосҳои миёнамӯҳлат ва сесола мегузарад. Ин имкон медиҳад пешбинишаванда будани захираҳои дохилии молиявӣ, моддӣ ва кадрӣ соҳа баланд бардошта шуда, самти банақшагирӣ барои шарикони байналмилалӣ оид ба рушд тавсеа ёбад;(204)

- воридоти захираҳои байналмилалӣ, махсусан дар шакли мустақиман пурра намудани буҷети тандурустии кишвар фаъолияти Вазорати тандурустӣ ва Вазорати молияро ногузир мушкілтар мегардонад. Рушди нерӯи кадрӣи вазоратҳои мазкур, инчунин заминаи иттилоотӣ, методӣ ва моддию техникӣ онҳо омилҳои асосӣи банақшагирии самарабахш, тақсим, назорат ва истифодаи захираҳои иловагӣ хоҳад буд, ки тавассути дастгирии байналмилалии соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар назар дошта шудааст;(205)

- самти дуҷуми шарикӣи байналмилалӣ дар соҳаи тандурустӣ аз ҳамкориҳои техникӣ иборат хоҳад буд. Нақши Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар идоракунии консалтингӣ байналмилалӣ бемайлони афзоиш меёбад. Ташаккули донишҳои техникӣ, гузаронидани озмунҳо, баҳодихии экспертии пешниҳодоти воридшуда, интиҳоби пешакӣ ва ниҳонӣи иҷрокунандагон вобаста ба лоиҳа, бастанӣи шартномаҳо, назорати касбӣ ва молиявӣи чараёни қорҳо ва пазируфтани натиҷаҳои онҳо – тамоми ҷунин фаъолияти гуногунҷабҳа оид ба идоракунии лоиҳаҳои байналмилалӣ як қисми сарборӣи функционалӣи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил хоҳад дод. (206)

Интиқоли роҳбарии ҳамкориҳои техникӣ ба тобеияти идоравии Вазорати тандурустӣ имкон медиҳад, ки се вазифаи муҳим ҳал карда шавад: яқум, ҷалби ташкилотҳои нисбатан тахассусии консалтингӣ, сарфи назар аз марбутияти миллии онҳо ва маҳдудиятҳои, ки вобаста ба он як қатор агентҳои донорӣ муқаррар намуданд; дуюм, муттаҳидсозии воситаҳои донорҳои мухталиф, агар чунин зарурат ба миён ояд, мисол, дар доираи лоиҳаҳои махсусан муҳим ва фаврӣ; сеюм, истифодаи нисбатан фаъолонии лоиҳаҳои аз ҷониби созмонҳои байналмилалӣ маблағгузоришаванда ба манфиати эҳёи консалтингии ватанӣ. (207)

Возуоштани маркази гаронӣ ҳангоми банақшагири ва идоракунии шарикӣ байналмилалӣ ба зиммаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон - ин раванди муттасиле мебошад, ки ба фаъолияти бемайлоии идораҳои манфиатдор оид ба таҳкими дастгоҳи худӣ асос ёфтааст. Стратегияи мазкур бо Нақшаи рушди кадрӣ, заминаи методии моддию техникаи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати молия пеш аз ҳама дар самти навсозии идоракунии ҳифзи саломатӣ дар кишвар, аммо, бо дарназардошти дар оянда аз ҷониби онҳо аз худ намудани воситаҳои байналмилалӣ молиявӣ ва роҳбарии ҳамкориҳои техникӣ такмил хоҳад ёфт. Таҳти сарпарастии Вазорати тандурустӣ Шӯрои ҳамоҳангсозии ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи тандурустӣ (Шӯрои ҳамоҳангсоз дар назди Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон) таъсис дода мешавад. Ҳамзамон бо Вазорати тандурустӣ ва Вазорати молия дар он шарикони байналмилалӣ оид ба рушд, ки дар маблағгузори ва дастгирии техникаи тандурустии кишвар иштирок менамоянд, намоёндагӣ хоҳанд кард. Вазифаи стратегии Шӯрои ҳамоҳангсозии ҳамкориҳои байналмилалӣ аз татбиқи амалии консепсияи «Ҳамоҳангсозии умумисоҳавии захираҳои ҳамкориҳои байналмилалӣ» иборат хоҳад буд, ки мутобиқи ихтисороти англисӣ ҳамчун «SWAp» эътироф шудааст. (208)

Табдил додани лоиҳаҳои мухталифи байналмилалӣ дар тобеияти ташкилотҳои гуногуни донорӣ қарордошта ба шарикӣ ҳамгиришудаи байналмилалӣ таҳти сарпарастии Ҳукумати кишвар баҳодии муназзам ва амиқи омодагии Вазорати тандурустӣ ва дигар идораҳои манфиатдорро ҷиҳати ба зиммаи худ гирифтани идоракунии нақшаҳо ва захираҳои ҳамкориҳои байналмилалӣ дар назар дорад. (209)

Аммо, муҳим аст, ки аз ду таҳрифоти хилофи ҳамдигар қанорагири карда шавад – яке ба таъхир гузоштани «мустақилияти» кӯмаки байналмилалӣ, дигар шитобкори аз ҳад зиёд вобаста ба раванди мазкур. Дар робита бо ин функцияи муҳимтарини Шӯрои ҳамоҳангсоз аз баҳо додан ба омодагии иштирокчиёни миллии шарикӣ байналмилалӣ ҷиҳати ба зиммаи худ гирифтани банақшагирии стратегӣ ва идоракунии ҳамарӯза дар доираи ҳамоҳангсозии умумисоҳавӣ ҳамкори иборат хоҳад буд. (210)

ж) Такмили системаи амалиёти идоракунии соҳаи тандурустӣ

Дар даҳсолаи наздик сарбории функционалии Вазорати тандурустӣ ва мақомоти худудии тандурустӣ вобаста ба он, ки ба фаъолияти онҳо самтҳои нави корҳои идоракунии оперативӣ ворид гардида, самтҳои маъмулӣ таҷдид меёбанд, зиёд хоҳад шуд, аз ҷумла вобаста ба функцияҳои зайл: тақвияти фаъолияти идоракунии оперативӣ дар сатҳҳои марказӣ ва маҳаллӣ; банақшагирии солона ва миёнамуҳлати захираҳо ва бучети соҳа; назорати хароҷоти воситаҳо дар доираи Барномаи амалкунандаи қафолатҳои давлатӣ ва тибқи тартиби муқарраргардида ҷуброн намудани хароҷоти муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ барои корҳои муолиҷавию профилактикӣ; таҳияи стандартҳо; тарбияи кадрҳои тиббӣ ва баланд бардоштани тахассуси онҳо, иҷозатномадиҳӣ ва аккредитатсия; назорати сифат; сертификатсия; идоракунии барномаҳои афзалиятнок ва ғайра. (211)

2) Баланд бардоштани сифати кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ ва дастрас будани он

Системаи идоракунии тандурустӣ, ки дар боби қаблӣ инъикос гардидааст, инчунин системаи фаъолияти тандурустӣ, ки мавриди баррасӣ қарор мегирад, барои амалӣ намудани ду мақсади ба ҳам алоқаманд - таъмини аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кӯмаки нисбатан хушсифат ва дастраси тиббӣ ҳам барои ҳар як шаҳрванд дар алоҳидагӣ ва дар маҷмӯъ барои сокинони он нигаронида шудааст. (212)

Дар даҳсолаи наздик сифати кӯмаки тиббӣю профилактикӣ ҳамчун маҷмӯи шарт ва натиҷаи фаъолияти тандурустӣ муайян мегардад, ки инҳоро таъмин менамояд: якум, ҳифзи саломатӣ ва ҳаёти мурочиин ҳангоми бемориҳои паҳнгардида ва ҳолатҳо, ки ҷавобгӯи афзалиятҳои санитарӣю эпидемиологӣ кишвар мебошад; дуюм, системаи тандурустӣ аз хизматрасониҳои бесамар худдорӣ намуда, аз муносибатҳои аз нигоҳи эмпирий асоснокшуда нисбат ба профилактика ва муолиҷа равона месозад; сеюм, нарасонидани зиён дар раванди хизматрасонии тиббӣ ба саломатии мурочиин; чорум, муносибати дақиқу хайрхоҳона нисбат ба самтҳои арзишнок, эҳтиётот ва афзалиятҳои мурочиин; панҷум, банақшагири ва расонидани кӯмак бо дарназардошти муносибати эҳтиёткорона нисбат ба захираҳои тандурустӣ, аз ҷумла нисбат ба зоеъ накардани вақти кормандони тиб ва мурочиин; шашум, расонидани кӯмак дар шаклҳои аз нигоҳи иҷтимоӣ асоснокшуда, аз ҷумла давра ба давра таъмини баробар дастрас будани он дар тамоми ҳудуди кишвар вобаста ба синну сол, ҷинс ва мавқеи иҷтимоӣю иқтисодии мурочиин. (213)

Яке аз асосҳои концепсуалии Стратегияи мазкур аз он иборат аст, ки соҳаи тандурустии ба сифат самтгирифта таъсис дода шавад, яъне тандурустие, ки ба чунин нишонаҳои фарқкунанда ҷавобгӯ мебошад: таҳкими саломатии одамон бо ҳатталимкон ба инбат гирифтани хусусиятҳои ҳаётан муҳими инфиродӣ ва хатарҳо ба саломатӣ; давомати корҳои муолиҷавию профилактикӣ вобаста ба сатҳи кӯмак ва марҳилаҳои раванди муолиҷавию ташхисӣ; назорати мутобиқати касбии табибон; асосноксозии касбӣ ва молиявӣ; омодагӣ ва малакаи табибони амалӣ ҷиҳати идоракунии захираҳои корҳои муолиҷавию профилактикӣ; самтгирии дақиқи системаи таҳсил ва баланд бардоштани сатҳи таҳассуси кормандони тиб барои дастовардҳои илмӣ; аз нав самтбахшии банақшагирии захираҳо ва бучети тандурустӣ. (214)

а) Тақвияти нақши кӯмаки аввалияи тиббӣю санитарӣ тавассути ҷорӣ намудани системаи тибби оилавӣ

Самти ниҳоят муҳим ислоҳоти ҳифзи саломатӣ аз ҷорӣ намудани модели тибби оилавӣ ҳамчун заминаи системавии кӯмаки аввалияи тиббӣю санитарӣ дар тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат хоҳад буд. (215)

Системаи дурнамои ҳавасмандгардонии касбӣ ва молиявӣ мутобиқи Системаи давлатии ташаққули музди меҳнат, ки ба натиҷаҳо асос ёфтааст, ташкил гардида, кормандони тибби оилавино барои амалҳои бехатар ва самарабахш, натиҷаҳои клиникӣ ва профилактикӣ дар ҳар қадом марҳилаи расонидани кӯмак ва ҳар як марҳилаи давраи ҳаёти мурочиин ҳавасманд хоҳад кард. (216)

Бо дарназардошти гуногуншаклии сохтори ташкилии кӯмаки аввалияи тиббӣю санитарӣ дар замони муосир тибби оилавӣ метавонад дар шаклҳои зайл вучуд дошта бошад: амалияи инфиродӣ; гурӯҳи табибони оилавии шӯъбаҳои тибби оилавии таркиби марказҳои саломатӣ. (217)

шӯъбаҳои тибби оилавӣ дар таркиби марказҳои саломатӣ. (217)

Интихоби шакли ташкилии тибби оилавӣ тавассути мақоми касбию таҳассусии кадрҳои тиббӣ, вазъи ҷуғрофӣ, таркиби аҳолии маҳаллӣ, хусусияти таваккалҳои эпидемиологӣ ва раванди беморӣ, инчунин самти шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ муайян мегардад. (218)

Барои ҳамаи кормандони кӯмаки аввалияи тиббӣю санитарӣ дар марҳилаи тарбия ва бозомӯзии кадрҳои оилавӣ тибқи модели тибби оилавӣ дастгирии баробари давлатӣ

таъмин карда мешавад. Дар доираи Стратегияи мазкур ҳиссаи тибби оилавӣ дар кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ дар соли 2020 ба 70 фоиз хоҳад расид. (219)

б) Сертификатсия ва аттестатсияи кормандони тиб

Умедвориҳои аҳоли, мақомоти тандурустӣ ва ҷомеаи тиббӣ нисбат ба сифати кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ дар стандартҳои амалияи тиббӣ таҷассум хоҳад ёфт. Стандартҳо асоси барномаи таҳсил ва баланд бардоштани таҳассуси табибон ва кормандони миёнаи тиббиро ташкил медиҳанд. Сертификатсияи касбӣ механизме хоҳад буд, ки тавассути он - аз як тараф мутобикати байни стандартҳои расонидани кӯмак ва талаботи касбӣ таҳассусӣ муқаррар гардида, аз ҷониби дигар донишҳои воқеӣ ва малакаи табибони амалия муттасил дастгирӣ карда мешавад. (220)

Аз соли 2016 шурӯъ намуда, табибон ва ҳамшираи тиббӣ ба амалияи мустақилонаи тиббӣ танҳо ҳангоми мавҷуд будани иҷозатномаи давлатӣ рухсат дода мешаванд. Дар ҷараёни солҳои 2014-2017 иҷозатномадиҳии ҳатмӣ ҳам нисбат ба хатмкунандагони муассисаҳои таълимии тиббӣ ва ҳам нисбат ба кадрҳои тиббии дорои собиқаи корӣ татбиқ карда мешавад. (221)

Системаи сертификатсияи касбӣ оғози ташаббуси муштаракӣ мақомоти давлатии тандурустӣ ва ҷомеаи касбии кормандони тиб хоҳад буд. Асосҳои усулӣ барои чунин шарикӣ аз манфиатдории баробари тарафҳо ҷиҳати ҳифзи мурочиин ва дар маҷмӯъ соҳаи тандурустӣ аз табибони бесалоҳият иборат мебошад. (222)

Воситаи асосии сертификатсия аз имтиҳони ягонаи таҳассусӣ бо барномаҳои модуль иборат хоҳад буд. Модули ягона барои ҳамаи табибон бо фаслҳои ягона оид ба ихтисосҳои асосии муолиҷавӣ тақсим дода мешавад. Вазорати тандурустӣ меъёрҳои иҷозат доданро ба имтиҳони таҳассусӣ, қоидаҳои пешниҳоди ариза аз ҷониби доктарагон, тартиби қабули имтиҳон ва баҳодиҳии натиҷаҳо муайян менамояд. Таҷдиди стандартҳои кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ боиси давра ба давра таҷдиди назар намудани талаботи сертификатсия ва барномаҳои имтиҳони таҳассусӣ мегардад, ки он дар навбати худ ворид намудани тағйирот ба барномаҳои таҳсил ва баланд бардоштани таҳассуси кормандони тибро тақозо менамояд. (223)

Барои гузаронидани имтиҳони таҳассусӣ дар назди Вазорати тандурустӣ комиссия оид ба сертификатсияи мутахассисон созон дода мешавад. (224)

Функсияи махсусгардонидани комиссияи Вазорати тандурустӣ оид ба сертификатсияи мутахассисон тиббӣ дар ҳамкорӣ бо комиссияи аттестатсионии кормандони соҳаи тандурустӣ ин аз баҳодиҳии мутобикати стандартҳои касбӣ таҳассусӣ дар соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳо иборат хоҳад буд. (225)

Комиссияи Вазорати тандурустӣ оид ба сертификатсия барои машғул шудан ба фаъолияти тиббӣ дар бахшҳои давлатӣ, шахсӣ ё ғайририҷоратии тандурустии Тоҷикистон сертификат медиҳад. Сертификати касбӣ бояд ҳар панҷ сол, бо шарт аз ҷониби корманди мушаххаси тиббӣ иҷро намудани талаботи таҳсилоти бефосилаи тиббӣ ва мавҷуд набудани эътироз нисбат ба фаъолияти амалии ӯ дар соҳаи тандурустӣ нав карда шавад. Системаи амалкунандаи аттестатсияи кормандони тиб пайдар пай ташкил дода мешавад. (226)

Дар баробари сертификатсияи ҳатмӣ, инчунин сертификатсияи ихтиёрӣ ҳамчун воситаи аз ҷониби табибони варзидаи кишвар тасдиқ намудани сатҳи баланди таҳассуси худ инкишоф хоҳад ёфт. (227)

Самарабахшии системаи сертификатсияи касбӣ ва аттестатсия то андозаи назаррас тавассути сифати баҳисобгирии кадрҳои тиббӣ – бақайдгирии онҳо дар маҳзани маълумот ва мунтазам нав кардани маълумот дар бораи таснифоти касбӣ таҳассусӣ, болоравӣ дар мансаб, нишондиҳандаҳои кор, натиҷаҳои сертификатсия ва сертификатсияи собиқа муайян карда мешавад. Ин вазифаҳо бояд ба таври дахлдор ҳангоми таҳияи Феҳристи давлатии кадрҳои кормандони тиб дар таркиби СИТ ба инobat гирифта шавад. (228)

в) Аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва таълимӣ

Дар даҳсолаи наздик дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис ва рушди Системаи миллии аккредитатсия дар соҳаи тандурустӣ ҳамчун механизми мустақили баҳодихии берунаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ба нақша гирифта шудааст, ки солҳои охир дар аксари кишварҳо истифода мегардад ва ба сифати хизматрасониҳои тиббӣ нигаронида шудааст.

Мутобиқи истилоҳоти умумикабулгардидаи байналмилалӣ аккредитатсия дар соҳаи тандурустӣ - аз расман эътироф намудани салоҳиятнокии муассисаи тандурустӣ аз ҷониби мақоми аккредитатсия иборат мебошад, ки фаъолияти касбиро мутобиқи стандартҳои аккредитатсия анҷом медиҳад (эътироф намудани сатҳи дахлдори хизматрасониҳои тиббӣ мутобиқи стандартҳои тасдиқгардида). Аккредитатсия механизми асосии системаи идоракунии сифат мебошад, ки баҳодихии сифати хизматрасониҳои тиббӣ, беҳбудебии мутгасили онро таъмин намуда, ба ошкор намудани омилҳои, ки хангоми хизматрасонӣ боиси ба миён омадани нукс мегарданд ва тавсияҳо оид ба рафъи онҳо нигаронида шудааст. Яке аз вазифаҳои асосии аккредитатсия, ба ғайр аз баҳодихии берунаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, аз таъсиси системаи дохилидорунии идоракунии сифат ҳамчун асоси худбаҳодихӣ ва худназорати кормандони муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ дар фаъолияти касбӣ мебошад. (228)

Амали салоҳиятноки ҳар як корманди амалияи тиббӣ дар ҷойи кори худ ҳанӯз дар маҷмӯъ аз фаъолияти хушсифати муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ кафолат намедиҳад. Аз ин рӯ худбаҳодихии мутобиқати муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва воҳидҳои сохтории он ба стандартҳои аккредитатсия, ки дар кишвар қабул шудааст, қисми таркибии системаи идоракунии сифат дар дохили ташкилот мебошад. Бо дарназардошти ин аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ якҷоя бо иҷозатномадиҳии онҳо дар таъмини сифати хизматрасониҳои тиббӣ нақши асосӣ дорад. (229)

Аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, ки ба шакли моликияти давлатӣ асос ёфтааст, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ибтидо ба принсипи ҳатмӣ будан таъя карда, таҳти назорати давлат анҷом дода мешавад. Бо мурури замон, вобаста ба таҳкими мавқеи муносибатҳои бозаргонӣ дар соҳаи тандурустӣ, истиқрори системаи аккредитатсияи ташкилотҳои тандурустӣ, густариши аккредитатсия байни доираи васеи аҳоли аккредитатсияи ҳатмии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, сарфи назар аз шакли моликият, метавонад ба аккредитатсияи ихтиёрии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ иваз карда шавад. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки муносибатҳоро дар соҳаи тандурустӣ танзим менамоянд: "Дар бораи ҳифзи саломати аҳоли", инчунин Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи суғуртаи тиббӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" бо меъёрҳои танзимкунандаи муносибатҳои ҳуқуқӣ дар системаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ тақмил дода мешаванд. (230)

Фаъолияти вобаста аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ба зиммаи ташкилоти мустақил ва ғайритиҷоратӣ, ки дорои мақоми шахси ҳуқуқӣ мебошад - Маркази ҷумҳуриявии аккредитатсияи ташкилотҳои тандурустӣ гузошта мешавад. Муассиси марказ метавонад як ё якчанд шахсони ҳуқуқӣ бошанд (мақоми идоракунии тандурустӣ - Хадамоти давлатии назорати фаъолияти тиббӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон; ассотсиатсия шахсони ҳуқуқӣ; иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ оид ба ҳифзи истифодабарандагони хизматрасониҳои тиббӣ; мақомоти суғуртаи тиббӣ, кормандони иттифоқҳои касабии системаи тандурустӣ ва ғайра). Ҳамаи онҳо метавонанд дар Шӯрои муассисони марказ намояндагӣ кунанд. (231)

Усули асосии аккредитатсия аз баҳодихии мутобиқати муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ба стандартҳои аккредитатсия иборат мебошад. Стандартҳои аккредитатсия дар асоси принципҳои байналмилалӣ, бо дарназардошти меъёр ва муқаррароти қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон таъия карда мешаванд. Дар

стандартҳои аккредитатсия меъёр, қоидаҳо ва талабот барои баҳодихии мутобиқати зайл дар муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ муқаррар карда мешаванд:

- системаи менеҷмент, аз ҷумла идоракунии таваккалҳо ва сифат;
- сатҳи бехатарии кӯмаки тиббӣ барои мурочиин ва кормандон;
- сифати хизматрасониҳои тиббӣ;
- мавҷудияти захираҳои зарурӣ барои фаъолияти касбӣ. (232)

Барои таҳияи стандартҳои аккредитатсия истифода бурда мешаванд:

- санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон (қонунҳо, қарорҳои Ҳукумат, барномаҳои миллӣ ва давлатӣ, фармонҳои Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон, меъёр ва қоидаҳои тиббӣ ва ғайра);
- стандартҳои байналмилалӣ;
- стандартҳои миллии аккредитатсияи дигар кишварҳо;
- дастурҳо оид ба муолиҷа, ташҳис ва ғайра. (233)

Ба талаботи стандартҳои аккредитатсия бо дарназардошти вазъи воқеии Тоҷикистон ноил гардидан мумкин аст, яъне бо дарназардошти имконоти фарҳангӣ, техникӣ, молиявӣ ва иқтисодӣ стандартҳо, айни замон, сатҳи дахлдори бехатарӣ ва сифати хизматрасонии тиббиро таъмин менамоянд ва барои муттасил баланд бардоштани сифат кӯмак мекунанд. (234)

Дар ибтидо стандартҳои аккредитатсия барои муассисаҳои таваллудхонаҳо (таваллудхонаҳои дорои мақоми шахси ҳуқуқӣ), сипас барои шифохонаҳо, муассисаҳои амалияи оилавӣ, муассисаҳои амбулатории машваратӣ таҳия карда мешаванд. Вобаста ба рушди технологияи тиббӣ, тағйир ёфтани муносибат нисбат ба хизматрасонии тиббӣ ва заминаи меъёрии ҳуқуқӣ, инчунин рушди иқтисодии кишвар стандартҳои аккредитатсия таҷдиди назар гардида, ба воқеият наздик карда мешаванд (як маротиба дар 5 сол). (235)

Самтҳои асосии рушди системаи аккредитатсия дар соҳаи тандурустӣ дар даҳ соли наздик инҳоро дар бар мегирад:

- паҳн намудани системаи аккредитатсия дар муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, бо оғоз намудан дар таваллудхонаҳо: таҳияи стандартҳо, тест ва тасдиқи онҳо, омӯзонидани экспертҳо ва истифодабарандагон, расмиёти аккредитатсия, таҷдиди назари стандартҳо - солҳои 2010-2014; (236)
- паҳн намудани системаи аккредитатсия дар шифохонаҳо: таҳияи стандартҳо, тест ва тасдиқи онҳо, омӯзонидани экспертҳо ва истифодабарандагон, расмиёти аккредитатсия, таҷдиди назари стандартҳо - солҳои 2010-2014; (237)
- паҳн намудани системаи аккредитатсия муассисаҳои амалияи оилавӣ, муассисаҳои амбулатории машваратӣ таҳияи стандартҳо, тест ва тасдиқи онҳо, омӯзонидани экспертҳо ва истифодабарандагон, расмиёти аккредитатсия, таҷдиди назари стандартҳо - солҳои 2016-2020; (238)

Қисми дуҷуми таркибии фаъолият оид ба аккредитатсия аз баҳодихии захираҳо, равандҳо, самарабахшии барномаҳои таҳсилоти заминавӣ ва баланд бардоштани таҳассуси кадрҳои тандурустӣ, дар навбати аввал байни табибон, кормандони ҳамшираи шафқат ва дигар категорияи кормандони тиб, минбаъд байни мутахассисони соҳаи ташкил, банақшагирӣ ва идоракунии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, дар маҷмӯъ барои соҳа иборат хоҳад буд. Аксари чунин барномаҳо дар муассисаҳои таълимии тиббӣ мавҷуданд, вале як қисми онҳо – оид ба тарбияи кормандони тандурустӣ вобаста ба касб ва ихтисосҳои ғайритиббӣ метавонад дар муассисаҳои олии таълимии самти васеъ мутамарказ гарданд. Аккредитатсияи муассисаҳои таълимӣ аз ҷониби Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон яқоя бо Вазорати маориф, сарфи назар аз шакли моликият ва тобеияти идоравӣ, анҷом дода мешавад. Бо ҷорӣ намудани иҷозатномадихии муассисаҳои таълимии тиббӣ меъёри муҳими аккредитатсияи барномаҳои тарбияи кадрҳо

аз Ҷоизи хатмкунандагон иборат хоҳад буд, ки имтиҳони таҳассусиро муваффақона супоридаанд.(239)

Стандартҳои миллии аккредитатсияи муассисаҳои таҳсилоти тиббӣ муттасил бо стандартҳои байналмилалӣ аккредитатсия муносиб ё мувофиқ гардонида мешаванд. (240)

г) Системаи стандартҳои корҳои муолиҷавию профилактикӣ

Тадбирҳои пешбининамудаи Стратегияи мазкур оид ба назорат ва таъмини сифати хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ бо роҳи ҳамгирии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ таҳти сарпарастии амалияи оилавӣ, сертификатсия ва сертификатсияи кормандони тиб, аккредитатсияи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва барномаи тарбияи кадрҳо барои тандурустӣ ҳангоми самтбахшӣ ба стандартҳои муосири расонидани кӯмак ва ташкили соҳаи тандурустӣ самарабахш хоҳад буд. Дар даҳсолаи наздик рушди соҳа бо ду дигаргунии бузург тавсиф мегардад: якум, навсозии захираҳои клиникӣ, маърифатӣ ва стандартҳои ташкилӣ дар соҳаи тандурустӣ ва дуум, канорагирӣ аз тадбирҳои мучозотӣ ва бар ивази он чорӣ намудани системаи хавасмандгардонӣ барои корҳои хушсифат, супервизияи муттасил ва дастгирии механизми назорати сифат ва таъмини он.(241)

Идоракунии сифат раванди муттасил ва сиклӣ буда, аз марҳилаҳои зайл иборат аст: таҳия ва тасдиқи стандартҳо; баҳодиҳии чорӣ тадбирҳо оид ба риояи онҳо; беҳбуди ҷаҳолияти муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ба манфиати риояи стандартҳо; ба сатҳи нисбатан баландтар бардоштани стандартҳои мавҷуда. Ташаккул ва таҷдиди назари стандартҳои системаи муолиҷавию профилактикӣ ба рушди нисбатан нави сифатии он мусоидат хоҳад кард. Сертификатсия / сертификатсия ва аккредитатсия, инчунин худтакмилдиҳии бетанаффуси иштирокчиёни система, ки талаби асосии он мебошад, истифодаи давра ба давраи стандартҳоро дар ҷосилаи байни таҷдиди назар намудани онҳо таъмин мекунад.(242)

Асоси Стратегияи мазкурро модели дусатҳаи идоракунии сифат ташкил менамояд:(243)

- дар сатҳи якуми стратегӣ асосҳои системавӣ соҳавӣ сифат гузошта шудааст. Ҳамаи системаҳои тандурустӣ бо дарназардошти афзалиятнокии манфиатҳои баланд бардоштани сифати корҳои муолиҷавию профилактикӣ ба роҳ монда шудааст. Ба ҳамин маънӣ, воситаи таъмини сифат тамоми Стратегия, аз ҷумла таркиби захиравӣ он мебошад, ки дар ҷасли минбаъда пешниҳод мегардад.(244)

- дар сатҳи дуум, ки оперативӣ мебошад, идоракунии сифат ба зиммаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва табибони амалияи мушаххас гузошта шуда, нисбат ба мурочиин истифода мегардад.(245)

Дар доираи Стратегияи мазкур идоракунии оперативӣ сифат фарогирии ҳамаҷониба ва афзояндаи таъминоти сифатро муттаҳид месозад, зеро сифат бояд манбаи дастгирии ҳамагон бошад ва ҳамаи ҷабҳаҳои ташкилии ҷаҳолияти муолиҷавӣ профилактикиро дарбар гирад. Бояд ба дараҷаи стандартҳои сифати муайянгардида ноил шуд ва корҳои муолиҷавию профилактикиро дар сатҳи ноилгардида нигоҳ дошт.(246)

Нигоҳи принсипиалии идоракунии оперативӣ сифат аз он иборат аст, ки: сифат ва беҳатариӣ кӯмаки тиббӣ ба манфиати мурочиин, аъзои оилаи ӯ ва аҳли ҷомеа, кормандони тиббӣ хизматрасони он, муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, инчунин соҳаи тандурустӣ ва дар маҷмӯъ ҷомеа таъмин карда мешавад; ақида ва ташаббусҳои мурочиин, ҳешу ақраби онҳо, кормандони соҳаи иҷтимоӣ, кормандони маъмурию идоракунандаи муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва аҳли ҷомеа ҳангоми таҳия ва истифодаи механизмҳои идоракунии сифат ба инобат гирифта мешаванд; идоракунии сифат ба захираҳо, равандҳо, натиҷаҳои мустақим ва минбаъдаи хизматрасонии тиббӣ, инчунин сохтори ташкилии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва системаҳои ҳамгириишудаи тандурустӣ даҳлат мекунад, ки дар доираи он захираҳо истифода мегарданд, равандҳо дастгирӣ меёбанд ва натиҷаҳо ба даст меоянд.(247)

Ба воситаҳои идоракунии сифат Протоколҳои клиникӣ ворид карда мешаванд, ки амалияи тиббиро ҳамшабеҳ гардонидани, натиҷаҳои онро баланд мебардоранд.(248)

Ҳамзамон бо аз худ кардани протоколҳои нави клиникӣ дар кишвар оид ба арзёбии самарабахшии методикаҳои пешқадами профилактика, ташхис ва муолиҷаи беморон, барқарорсозӣ ва расонидани кӯмаки паллиативӣ тадқиқотҳо созмон дода мешаванд.(249)

Роҳбарӣ оид ба идоракунии таваккал ва бемориҳо -ин воситаи стандартизатсияи корҳои муолиҷавию профилактикӣ нисбат ба доираи васеи фаъолият мебошад.(250)

Ба масъалаҳои давомият ва ҳамоҳангсозии кӯмак (қисми таркибии дастурҳо аз тавсияҳо оид ба фиристодан ба сатҳҳои болоӣ ва поёнии кӯмак); инчунин ташаббускории мурочиин чихати робита бо кормандони соҳаи иҷтимоӣ ва муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ тавачҷӯҳи махсус зоҳир мегардад. Дастурҳо барои пешбурди таваккал ва бемориҳо ин маҷмӯи дуоми воситаҳои стандартизатсия ва идоракунии сифат мебошад, ки дастурҳои клиникиро мукамал месозад.(251)

Дар шароити соҳаи тандурустии Тоҷикистон дастурҳои идоракунии таваккал ва бемориҳо оид ба ҳолатҳои паҳнгардидаи мунзим (мисол, зикқи нафас, бемории қанд, гипертония, бемории дил ва рағҳои хунгузар), барои дастгирии муолиҷавию профилактикии гурӯҳи тахти хатари баланд (мисол, назорати маҷмӯӣ ва молиҷаи занон дар давраи ҳомила, таваллуд ва баъди таваллуд); хизматрасонии тиббию патронажии тифлони навзод ва кӯдакон; пешбурди ҳамгиرويшудаи бемориҳои синну соли кӯдакона; ташхис ва машварат барои ҷавонони мактабхон оид ба нороҳатии рӯҳӣ; барқарорсозии иҷтимоию тиббии пиронсолон бо тафриқабандӣ вобаста ба шароити шаҳру деҳот таҳия ё нав карда мешаванд.(252)

Дар даҳсолаи наздик дастурамалҳои мансабӣ вобаста ба категорияи кормандони тиб ва сарбории функционалии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, аввалан, бо дарназардошти муносибатҳои нав нисбат ба корҳои муолиҷавию профилактикӣ ва дуом, тахти таъсири бозсозии сохтори шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ мавриди таҷдиди назар қарор мегиранд. Аз ҷумла, бо тасдиқи кӯмаки аввалияи тиббию санитарии ҳамгиرويшуда дар асоси амалияи оилавӣ ваколат ва масъулияти табибон ва ҳамшираҳои тиббии қабули аввалия ҳам дар доираи кӯмаки алоҳида анҷомдодашуда, ҳам дар доираи ҳамоҳангсозии гузаштани бемор ба сатҳҳои мухталифи кӯмак, профилактикаи таваккал ва бемориҳои мурочиини мушаххас ва солимгардонии шароити зисти аҳолии тахти мурокибат дар маҷмӯъ моҳиятан афзоиш хоҳад ёфт. Бо дарназардошти ин Дастур оид ба идоракунии муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ, ки соли 2003 қабул гардидааст, нав карда мешавад. Бо чунин усул ҳамгиرويи мунтазираи кӯмаки махсусгардонидашудаи статсионарӣ ба шифохонаҳои самти умумӣ ва рушди кӯмакҳои ивазкунандаи статсионар таҷдиди назар кардани дастурҳои мансабӣ ва сарбории функционалиро дар бахши бистарикунонӣ тақозо менамояд. Таснифоти нави муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, инчунин ҷудо кардани функсияи онҳо то соли 2012 таҳия мегардад. Дар солҳои 2012-2015 стандарт ва функсияҳои амалияи тиббӣ вобаста ба категорияҳои кормандони тиб, шаклҳои муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, протоколҳои клиникӣ ва дастур оид ба пешбурди беморӣ ва таваккалҳо ба ҳам алоқаманд карда мешаванд. Фаъолияти дахлдор ба зиммаи Шӯрои ҳамоҳангсоз оид ба тақмили корҳои муолиҷавию профилактикӣ воғузур карда мешавад.(253)

Воситаҳои пешниҳодгардидаи стандартизатсияи фаъолияти муолиҷавию профилактикӣ бо ҷорӣ намудани назорати бечунучарои истифодаи он дар амалияи ҳамарӯзаи тиббӣ мукамал мегардад. Самти якуми чунин назорат аз муайян намудани дониш ва малакаи табибони амалӣ дар доираи иҷозатномадиҳии касбӣ ва сертификатсия иборат хоҳад буд. Самти дуоми назорат аз баҳодихии система ва нишондиҳандаҳои фаъолияти муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ дар доираи аккредитатсия; инчунин нишондиҳандаҳои саломатии аҳоли дар доираи таҳқиқоти тиббию демографии хонаводаҳо иборат мебошад. Иловатан ба системаҳои қаблан баррасигардидаи идоракунии сифат самти сеюми назорат аз аудити клиникӣ ва пурсиши мурочиин иборат хоҳад буд.(254)

Аудити клиникӣ шакли санчиши мунтазами интихобии корҳои муолиҷавию профилактикӣ мебошад, ки аз як тараф мутобиқати амали табибонро вобаста ба ташхиси бемор, ва аз тарафи дигар мутобиқат ба протоколҳои клиникӣ ва дастурҳо оид ба пешбурди беморихоро муайян менамояд. Дигар вазифаи муҳими аудити клиникӣ аз таҳлили хусусияти ҷараёни беморихоӣ паҳнгардида ва давомнокии таъиноти тиббӣ дар раванди муолиҷаи ҳамин бемор иборат мебошад. Чунин намуди иттилоот барои мутобиқгардонии минбаъдаи нақшаи стандартии муолиҷа, инчунин ҳангоми банақшагирии таъминоти захиравӣ ва маблағгузори тандурустӣ нақши муҳиятан муҳим мебозад.(255)

Ба ғайра аз василаҳои зикргардидаи назорати сифат инчунин ҳадамоти прозектуравӣ барқарор карда шуда, функсияҳои комиссия оид ба таҳлили сабабҳои фавт ғайри мегардад, ки ба баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои тиббӣ таъсири муҳиятан муҳим мерасонад.(256)

д) Тавсеаи дастрасии хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ

Кӯмаки муолиҷавию профилактикӣ бояд на танҳо ҳаёт ва саломатии одамонро ҳифз ва беҳбуд бахшад, инчунин мувофиқи шаклҳои аз нигоҳи иҷтимоӣ асоснокгардида расонида шавад. Соҳаи тандурустии Тоҷикистон бояд ҷавобгӯи ду меъёри ба ҳам алоқаманд - самарабахшии клиникӣ ва иҷтимоӣ бошад.(257)

Дар доираи Стратегияи мазкур меъёри самарабахшии иҷтимоӣ ва ченаки аз нигоҳи иҷтимоӣ асоснок будани тандурустӣ аз он иборат аст, ки тамоми захираҳои тандурустӣ барои ҳамаи сокинони ҷумҳурӣ баробар дастрас мебошад. Он дастраси ҳуқуқӣ, миқёсӣ, иҷтимоӣ иқтисодиро дар назар дорад. Стратегияи мазкур ҳудуд ва механизми татбиқи ҳамаи се омили самарабахшии иҷтимоиро барои даҳ соли оянда муқаррар менамояд.(258).

Аз нигоҳи ҳуқуқӣ баробар дастрас будани кӯмаки тиббӣ кафолати конститусионӣ мебошад, ки ҳам нисбат ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳам нисбат ба шаҳрвандони хориҷие, ки барои зисти муваққатӣ дар ҳудуди кишвар ба қайд гирифта шудаанд, истифода бурда мешавад. Ҳуқуқи муроҷиат ҷиҳати гирифтани кӯмаки тиббӣ барои шахсоне, ки шаҳрванди ҷумҳурӣ намебошанд ва ба таври дахлдор ҳуқуқи зистро ба расмият надаровардаанд, аз нигоҳи ҳуқуқӣ маҳдуд нашудааст, вале бо кафолати давлатӣ низ ҳимоя нагардидааст. (259)

Дастрасии баробари маконии (ҷуғрофӣ) хизматрасонӣ дар чор самти зайл таъмин карда мешавад: (260)

- рушди ғайришабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ дар минтақаҳои камнуфус ва ноҳияҳои дурдаст. Воситаи асосии баланд бардоштани дастрасии ҷуғрофӣ хизматрасонии тиббӣ аз кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ иборат хоҳад буд. Дар даҳсолаи наздик он дар асоси ғоявӣ ташкилии амалияи оилавӣ таҷдид карда мешавад. Бо мурури тавсеаи самти муолиҷавию профилактикии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ дар доираи модели нав ҳама гуна маҳале, ки бо амалияи оилавӣ фаро гирифта шудааст, дастрасиро ба кӯмаки тиббӣ беҳбуд мебахшад. Натиҷаҳо нақшаи генералии барои соли 2010 таҳияшавандаро ба асос гирифта, вазифа аз он иборат аст, ки пешбурди ғайришабакаҳои саломатии деҳот дар минтақаҳои камнуфус ва ноҳияҳои дурдаст давом дода шавад.(261)

Дар доираи модели соли 2009 таҳиягардида чор намуди бунгоҳҳои саломатӣ ва се намуди марказҳои саломатии деҳот ҳамчун замина барои амалияи оилавӣ пешниҳод шудааст. Интихоби намуди ҳаҷми мушаххас барои бунгоҳҳои нуқтаҳои аҳолинишини хурд, миёна ва калон вобаста ба теъдоди аҳоли муайян карда мешавад. Барои нуқтаҳои аҳолинишини ниҳоят хурд шакли ҳаҷми амалияи оилавӣ вобаста ба масоҳати нуқтаи аҳолинишин ё ҳудуди фарогирифта, теъдоди маҷмӯии категорияҳои тахти муроқибат қарордошта муайян мегардад, агар қитъа якҷанд нуқтаҳои аҳолинишинро фаро гирифта бошад. Ҷадвали штатии амалияи оилавӣ ба таври фасеҳ ба теъдод ва зичии аҳолии маҳаллӣ мутобиқ гардонидани мешавад: бар ивази штати ягонаи қаблан тасдиқгардида муносибати

«гуногунчабха» андешада мешавад: вобаста ба шароити маҳаллӣ тибби оилавӣ духтури оилавӣ, «мутахассисон» барои қабули аввалия ва ҳамшираи тибби ро фаро мегирад ва ҳамзамон, категория ва теъдоди кормандони тиббӣ вобаста ба аҳолии баҳисобгирифта ва ҳудуди хизматрасонӣ муқаррар карда мешавад. (262)

Ҳисобҳои ниҳой оид ба «моделҳои дифференциатсияшуда» -и ҷойгир намудани табибони амалияи умумӣ мутабоқи маълумоти баҳисобгирии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2010 ва ҳулосаҳои мастер-нақшаи соли 2010 гузаронида мешавад. Аз соли 2013 сар карда, нақшагирии сармоягузорӣ, захираҳои кадрӣ, моддӣ ва молиявӣ кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ ба нақшаи дақиқи ҷойгиронии табибони оилавӣ ва ҳамшираҳои тиббӣ нигаронида мешавад; (263)

- рушди захираҳои худхизматрасонӣ дар сатҳи хонаводаҳо ва ҷамоатҳои деҳот: дастрасии хизматрасонии тиббӣ ба таври назаррас аз ҳисоби аз нав муайян намудани ҳудуди фарогирии тандурустӣ баланд бардошта мешавад: ба доираи иштирокчиёни фаъолияти муолиҷавию профилактикӣ мурочиин, аъзои оилаи ӯ ва атрофиёни аз нигоҳи иҷтимоӣ наздик дохил карда мешаванд; (264)
- муносибати оқилона нисбат ба бозсозии шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ: бастании муассисаҳои тиббӣ танҳо ба хоҳири сарборӣ надоштани онҳо мантиқи саҳлгаронаро ифода менамояд, ки дар доираи он андешаҳои серхарочотӣ ва самарабахшии иҷтимоии соҳаи тандурустӣ аксар ба ҳам бармехӯранд. Дар марҳилаи ибтидоии татбиқи Стратегияи чунин бархӯрдҳо дар асоси қарорҳои яқвақтаина ҳал карда мешаванд: муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, ки иваз кардани онҳо дар шароити соҳаи тандурустии деҳот номумкин аст, дар аксари ҳолатҳо, сарфи назар аз кам будани сарборӣ ва харочоти нисбатан баланди қиёсӣ, нигоҳ дошта мешаванд. Бар ивази барҳам додани чунин муассисаҳо, баръакс, ба баланд бардоштани таъминоти захиравӣ, аз нав самтбахшии онҳо, диверсификатсияи хизматрасонӣ ва дигар шаклҳои барқарорсозӣ афзалият дода мешавад, ки ҷолибии онҳоро байни аҳолии маҳаллӣ баланд мебардорад. Ҳамчунин барои руҳ додани ҳолатҳои фавқулодда захираи иқтисодӣ муқаррар карда мешавад. Дар солҳои 2011-2012 таҳлили системавии дастрасии кӯмак дар шабакаҳои муҳталифи муолиҷавию профилактикӣ доир мегардад. Натиҷаҳо дар сенарияҳои намунавӣ дигаргунсозии (трансформатсияи) шабакаҳои муолиҷавию профилактикии маҳаллӣ ва шӯъбаҳои муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, барои манфиатҳои, ки ҳилофи талаботи ҳамбастагии самарабахшии иҷтимоӣ ва харочотӣ намебошанд, ҷамъбаст карда мешаванд. Ба ҳамин тариқ, нақшаи генералии бозсозии сохтори соҳаи тандурустии Тоҷикистон аз шакли сатҳӣ доштани он раҳой ёфта, ба манфиати баланд бардоштани дастрасии тиббӣ барои тамоми аҳолии кишвар хизмат хоҳад кард; (265)
- баробаргардонии таъминоти захиравӣ шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ дар тамоми ҳудуди кишвар: аз нигоҳи ҷуғрофӣ баробар дастрас будани захираҳои тандурустӣ бо мавҷудияти муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ муайян мегардад, ки дар минтақаи дастрасии ҳамарӯза қарор дорад ё тавассути нақлиёт сурат мегирад, вале бо ин хотима намеёбад. (266)

Ба дастрасии хизматрасониҳои беҳбудёфтаи кӯмаки очил тавачҷӯҳи махсус зохир мегардад, то ин ки муносибати универсалии кӯмаки очил барои тамоми аҳоли таъмин карда шуда, нақши чунин хизматрасониро ҳангоми ҳолатҳои фавқулодда собит созад. (267)

Дастрасии баробари иҷтимоӣ иқтисодӣ (ҳуқуқи мурочиин) тавассути зайл ба даст меояд: (268)

- ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои мурочиин: радди ошкоро ё пинҳонии расонидани кӯмак бо вайрон кардани шартҳои дастрасӣ ва сифати муқаррарнамудаи қонун, маҳдуд гардонидани ҳуқуқи интиҳоби табиб ва муассисаи шифои ҳамчун таъйин баррасӣ мегардад. Ба ғайр аз радди расонидани кӯмак ба шумули вайрон кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои мурочиин, инчунин ифшо намудани иттилооти махфӣ, вайрон кардани қафолатҳои кӯмаки ройгон ва имтиёзнок, расонидани зарар ба саломатии мурочиин дар

натичаи хунукназарӣ ё иштибоҳ дохил карда мешаванд. Пурсишҳои давравии мурочиин метавонад вайрон кардани ҳуқуқ ба манфиатҳои мурочиинро аз ҷониби муассисаҳои дахлдори муолиҷавию профилактикӣ ва кормандони тиб ошкор намояд; (269)

- берун аз доираи системаи соҳаи тандурустӣ мурочиин ҳам барои ҳалли ғайрисудии ихтилофҳо, аз ҷумла бо кӯмаки ташкилотҳои манфиатдори истеъмолкунандагон ва ҳам бо роҳи пешниҳоди даъвои судӣ ҳуқуқ доранд. Муҳокимаи судӣ амали ниҳой буда, вале метавонад воситаи ногузири ҳифзи манфиатҳои мурочиин бошад, ки аз муносибати хунукназарона ё амали иштибоҳии табибони амалӣ зарар дидаанд. (270)

То соли 2015 нақшаи пешниҳодшудаи ҳифзи аҳоли аз амалҳои зиддихуқуқии кормандони тандурустӣ тавассути озмоишҳои маҳдуд ва дар сатҳи минтақавӣ санҷида мешаванд. Қорӣ намудани он давра ба давра (бо коркардҳои зарурӣ ва таҷдиди назар) ба нақша гирифта шудааст. То охири даҳсолаи татбиқи Стратегия заминаи меъёрии ҳуқуқӣ фароҳам гардида, амалияи истифодаи меъёрҳо санҷида мешавад, кадрҳои ҳуқуқшинос омода карда шуда, дастгоҳи назорати риояи меъёрҳои этикӣ ва ҳуқуқӣ аз ҷониби табибон таҳким меёбад, ташкилоти ҷамъиятии махсусгардонидашуда оид ба ҳифзи манфиатҳои мурочиин таъсис меёбад; воситаҳои ахбори омма омода гардида, афкори васеи ҷамъиятӣ сафарбар карда мешавад. (271)

Кафолатҳои кӯмаки ройгон ва имтиёзнок дар соҳаи тандурустӣ: монеаи ҷиддии иқтисодӣ дар раванди дастрасии баробар аз зарурати пардохти мустақими кӯмак дар ҳаҷме, ки аз имконоти молиявии мурочиин ё аъзои оилаи он бештар мебошад, инчунин ба пардохтҳои ғайрирасмие алоқаманд аст, ки кормандони тиб талаб мекунанд. Кафолатҳои давлатии ройгон ё қисман пардохтшаванда будани кӯмак (имтиёзнок) дар асоси муносибатҳои зайл ба танзим дароварда мешавад: (272)

- кӯмаки ройгон бояд пурра тавассути бучети давлатӣ маблағгузорӣ гардад ва бо захираҳои зарурӣ таъмин бошад. Дар акси ҳол ройгон будани кӯмак ҳаммаънои сифати паст гардида, барои дастрас будани он мусоидат наменамояд ва баръакс, монеа эҷод карда, аз василаи адолати иҷтимоӣ ба василаи таъйизи иҷтимоӣ иқтисодӣ табдил хоҳад ёфт. Аз ин рӯ Барномаи кафолатҳои давлатӣ қатъан дар доираи захираҳои давлатӣ ташаккул меёбад ва барои таъмини кӯмаки хушсифату ройгони муолиҷавию профилактикӣ ба онҳое, ки ба кӯмак ҳуқуқ доранд, кифоя мебошад. (273)

- баробар кардани сарбории молиявӣ вобаста ба гурӯҳҳои даромадгиранда паст кардани сатҳи пулакӣ будани кӯмакро барои оилаҳои камдаромад дар назар дорад. Самтгирии Барномаи кафолатҳои давлатӣ барои оилаҳои нодор (камдаромад) дар даҳсолаи оянда бояд дар доираи сиёсати ҳампардохт дар бахши тандурустӣ баланд бардошта шавад. (274)

- баҳисобгирии мунтазами харочот барои кӯмаки тиббӣ ва таъминот бо доруворӣ аз ҷониби ҳар як мурочиин ва аъзои оилаи ӯ. (275)

- кафолати давлатии кӯмаки ройгон ҳамаи сокинони кишварро вобаста ба сатҳи дастрасии тиббӣ баробар менамояд, ки ба афзалиятҳои тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад. Дар давраи татбиқи Стратегия кафолати ройгон будани кӯмаки тиббӣ муолиҷавӣ ба занони ҳомиладор, таваллудкарда, тифлони навзод, модарони онҳо ва кӯдакон тасдиқ карда мешавад. Кӯмаки тиббии ройгон вобаста ба синну соли кӯдакон дар чараёни давраи даҳсола марҳила ба марҳила баланд бардошта мешавад. Аз соли 2015 сар карда, ба доираи кӯмаки умумии ройгон ташхиси диспансерии аҳолии дахлдор, бо мунтазамии як маротиба дар се сол, дохил карда мешавад. (276)

- ҳамаи самтҳои дар боло зикргардидаи такмили Барномаи кафолатҳои давлатӣ ба самарабахшии харочотӣ, яъне кӯмаки судманд созмонёфтаи муолиҷавию профилактикӣ нигаронида мешавад. (277)

Дигар омили муҳими дастрасии баробари иҷтимоӣ иқтисодӣ аз масъалаҳои муҳочирати меҳнатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад. Саломатии муҳочирин дар доираи ҳамкориҳои Кумитаи ҳамгирой оид ба тандурустии ЕвроАзЭС ва Шӯрои тандурустии Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил мунтазам мавриди муҳокима қарор дорад. Яке

аз унсурҳои муҳими ин ҳамкорӣ аз таҳияи механизми мутақобилан эътироф намудани сертификати тиббии муҳоҷирини меҳнатӣ аз ҷониби ҳамаи кишварҳои мебошад, ки ба ҷомеаҳои байналмилалӣ зикргардида шомиланд ва ин, бечунучаро, дастрасии муҳоҷирини меҳнатиро ба хизматрасониҳои тиббӣ беҳбуд мебахшад. (278)

Андешаҳои дар боло зикргардидаро ҷамъбаст намуда, бояд зикр кард, ки Стратегияи мазкур барномаи васеи ҷорабиниҳоро оид ба таъмини баробар дастрас будани захираҳои тандурустӣ барои ҳамаи сокинони кишвар фаро мегирад. (279)

Дар даҳсолаи наздик фарқияти мазкур тавассути қорҳои фаъолона бо аҳоли вобаста ба тавзеҳи муҳимии мурочиати саривактӣ барои гирифтани кӯмак, иҷрои бечунучаро таъиноти тиббӣ ва солимгардонии тарзи ҳаёт аз байн бурда мешавад. Бо вучуди ин, зухуроти «гуногунсамара» будани дастрасии баробар ба кӯмак боқӣ хоҳад монд. Маҳз бо ҳамин сабаб вазифаи баланд бардоштани самарабахшии иҷтимоӣ айнӣ замон танҳо дар сатҳи таъмини баробар дастрас будани захираҳои тандурустӣ барои ҳамаи сокинони Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал карда мешавад. (280)

3. Рушди заминаи захиравӣ ва молиявӣ соҳаи тандурустӣ

Фасли мазкур афзалиятҳои захиравиро дар доираи фарогирии сегона - «Натиҷаҳо – системаҳо – захираҳо», ки асоси Стратегияро ташкил медиҳад, инъикос менамояд. Тақриби захиравии Стратегия ба робитаи ногуставӣ байни ҳаҷми захираҳо аз як тараф ва аз ҷониби дигар ба нишондиҳандаҳои сифати он, таносуби сохторӣ ва истифодаи самарабахш асос ёфтааст. Дар даҳсолаи наздик захираҳои соҳа вобаста ба ҳаҷм афзоиш ёфта, вобаста ба вақту замон нисбатан устувор мегарданд, таҳти мутаносибгардонии сохторӣ қарор гирифта, самарабахш истифода бурда мешаванд. Ин нуқта ба таъминоти кадрӣ, моддию техникаӣ ва молиявӣ қорҳои муолиҷавию профилактикӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дахл дорад. (281)

1) Рушди захираҳои инсонӣ ва илми тиббӣ

Айён аст, ки дурнамои рушди системаи тандурустӣ ва беҳбудии сифати кӯмаки тиббиро фармасевтӣ аз бисёр ҷиҳат ба ҳолати сатҳи касбӣ ва сифати омодагии кадрҳои тиббиро фармасевтӣ ҳамчун захираи асосии тандурустӣ алоқаманд мебошад. Вазъи муосири соҳаи тандурустӣ дигаргуниҳои амиқро дар соҳаи идоракунии нерӯи кадрӣ дар назар дорад. (282)

Мақсади сиёсати кадрӣ соҳаи тандурустӣ аз тарбия ва бозомӯзии мутахассисони дорои донишҳои муосир ва малака дар соҳаи тиб ва тандурустӣ, ки кодиранд самарабахшии иқтисодию клиникӣ технологияҳои нави тиббӣ ва усулҳои нави профилактика, ташхис ва муолиҷаро таъмин намоянд, ноил гардидан ба таносуби дахлдори теъдоди табибон, кормандони миёнаи тиббӣ, инчунин аз байн бурдани нобаробарӣ дар таъминоти кадрӣ ҳамаи сатҳҳои системаи тандурустӣ иборат мебошад. Созмон додани сиёсати кадрӣ бояд бо сиёсати таҳсилот дар системаи таҳсилоти бефосилаи касбӣ мувофиқа гардида, инчунин ба ҳавасмандгардонии асосноксозии кормандони тиб ҷиҳати баланд бардоштани таҳассуси касбӣ нигаронида шавад. Меъёрҳои асосии самарабахшии сиёсати кадрӣ, таҳсилоти тиббӣ ва системаи ҳавасмандгардонии кадрҳои тиббӣ аз сифати хизматрасонии кӯмаки тиббӣ ва қонеъгардонии эҳтиёҷоти мурочиин иборат мебошад. (283)

Бо мақсади беҳбудии омодагисозии нерӯи кадрӣ системаи тандурустӣ солҳои охир дар Тоҷикистон як қатор санадҳои меъерӣ ҳуқуқӣ қабул гардид, аз ҷумла «Концепсияи ислоҳоти таҳсилоти тиббӣ ва фармасевтӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Барномаи рушди донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯали ибни Сино дар солҳои 2006-2015», «Барномаи тайёр намудани кадрҳои тиббӣ барои солҳои 2010-2020». (284)

Теъдоди умумии табибон ва кормандон миёнаи тиббӣ мутаносибан ба 13909 нафар ва 30445 нафар баробар аст. Таъминот бо табибон ба ҳар 10.000 нафар аҳоли дар ҷумҳурӣ ба 18.6 ва бо кормандони миёнаи тиббӣ ба 41.1 баробар аст. Ин нишондиҳандаҳо дар кишварҳои Осиёи Марказӣ ба ҳисоби миёна мувофиқан ба 28.2 ва 75.5 баробар мебошад. Нишондиҳандаҳои мазкур барои табибон ва кормандони миёнаи тиббӣ, инчунин дар муқоиса бо нишондиҳандаҳои Минтақаи Европоии ТҶТ (мувофиқан 33.9 ва 72.7) ва Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (37.7 ва 79.4) низ пасттар аст. (285)

Таъминоти нисбатан бештар бо табибон дар шаҳри Душанбе (67.2) ва дар вилояти Суғд (20.4), таъминоти нисбатан камтар дар вилояти Хатлон (9.1) ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ (11.0) ба мушоҳида мерасад. (286)

Яке аз проблемаҳои муҳиме, ки ба паст гардидани сатҳи нерӯи кадрӣ бахши тандурустӣ таъсир мерасонад, аз муҳочирати меҳнати иборат аст, ки ба сатҳи пасти музди меҳнат алоқаманд мебошад. Сарфи назар аз мавҷуд набудани маълумоти дақиқ оид ба ҶОИ аз кор рафтани кадрҳо, маълум аст, ки аксари кормандони тиб, махсусан кадрҳои ҷавон, кишварро барои ба даст овардани музди меҳнати бештар тарк менамоянд. Аксари табибон ва ҳамшираҳои тиббӣ кишварро барои ҷанд моҳ дар як сол ҷиҳати ба даст овардани маблағ тарк намуда, сипас бармегарданд ё аз нав дар бахши тандурустӣ ба кор меоянд ё умуман аз ҳаёти кормандони соҳаи тандурустӣ хориҷ мешаванд. (287)

Яке аз омилҳои нисбатан муҳиме, ки ба дастрасии нерӯи кадрӣ тандурустӣ ва натиҷаҳои он таъсир мерасонад, ба мавҷудияти воситаҳои молиявӣ алоқаманд мебошад ва айни замон баланд бардоштани музди меҳнат ягона роҳи ҳалосӣ ба ҳисоб меравад. Аммо, танҳо баланд бардоштани сатҳи музди меҳнат ва фароҳам овардани воситаҳои ҳавасмандгардонӣ барои ҷалб ва дар ноҳияҳои дурдаст нигоҳ доштани кормандони тиб ҳанӯз нокифоя аст. Беҳбуди шароити зист дар деҳот, инвестицияҳои дахлдор дар самти нерӯи кадрӣ, инчунин риояи принципҳои идоракунии самарабахш имкон медиҳад, ки қувваи корӣ нисбатан баробар тақсим карда шавад. (288)

Ҳамин тавр, дар системаи банақшагирӣ ва тарбияи кадрҳо проблемаҳои номутаносибии ҷуғрофӣ вобаста ба ихтисос, шугъл, инчунин номутаносибии ташкилӣ (дар доираи як шаҳр ё ноҳия) ва нокифоягии он дар дигар муассисаҳои шаҳру ноҳияҳо ба мушоҳида мерасад. (289)

Омодасозии кадрҳои тиббӣ ва фармасевтӣ дар 26 муассисаҳои таҳсилотию илмӣ ҷумҳурӣ анҷом дода мешавад. Мутобиқи таҳлилҳо дар минтақаҳои, ки сатҳи таъминоташон бо табибон камтар аст, теъдоди доктарагон ба муассисаҳои таълимию тиббӣ дохилгардида ва донишҷӯён дар муқоиса ба минтақаҳои, ки нисбатан бештар бо табибон таъминанд, паст мебошад. Чунин вазъ минбаъд барои аз байн бурдани номутаносибии ҷуғрофӣ бо табибон таъмин будани аҳоли монеа пеш меорад ва аз ин рӯ Ҳукумати мамлакат дар хусуси фароҳам овардани имтиёзҳои дахлдор барои доктарагон аз чунин гурӯҳи ноҳияҳо қарор қабул кард. Омодасозии мутахассисони дорои таҳсилоти олии тиббӣ ва фармасевтӣ дар Донишгоҳи давлатии тиббии ба номи Абӯали ибни Сино, Донишқадаи тақмили ихтисоси баъдидипломи кормандони тиббӣ Тоҷикистон ва тарбияи мутахассисони дорои таҳсилоти миёнаи тиббӣ ва фармасевтӣ дар 4 коллеҷи тиббӣ ва 10 омӯзишгоҳи тиббӣ сурат мегирад. Дар Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон айни замон 5886 нафар ва дар коллеҷу омӯзишгоҳҳои тиббӣ 18514 нафар донишҷӯён таълим мегиранд. Теъдоди хатмкунандагони Донишгоҳи давлатии тиббӣ 852 нафар ва донишҷӯёни коллеҷу омӯзишгоҳҳои тиббӣ 3632 нафар мебошад. (290)

Теъдоди кадрҳои, ки ҳамасола хатм мекунанд, бо дарназардошти ислоҳоти бахши тандурустӣ ва афзоиши аҳоли наметавонад эҳтиёҷоти кишварро қонеъ гардонад ва ҳамасола зиёд намудани нақшаи қабули доктарагонро дар муассисаҳои таълимии тиббӣ тақозо менамояд. (291)

Сифати омодасозии кадрҳои тиббӣ барои мақсадҳои татбиқи ислоҳоти системаи тандурустӣ беҳбудии вазъро тақозо менамояд ва вобаста ба ҳамин Донишгоҳи тиббӣ омӯзиш ва таҳияи стандартҳои таҳсилоти олии тиббиро ба нақша гирифтааст. Омилӣ

дигаре, ки мустақиман ба сифати оmodасозии кадрҳо таъсир мерасонад, ба вазъи муассисаҳои таълимӣ, мавҷудияти маводи таълимӣ ва сатҳи дониши ҳайати омӯзгорон алоқаманд аст. (292)

Мутобиқи «Стратегияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи илм ва технология барои солҳои 2007-2015» самти афзалиятноки таҳқиқотҳои илмӣ дар соҳаи тандурустии ҷумҳурӣ аз инҳо иборат аст: бемориҳои сироятӣ, дилу рағҳои хунгузар, саратон, бемориҳои узвҳои ҳозима, саломатии модарону кӯдакон, бемориҳои эндокринӣ, чашм, бемориҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолшаванда, сил, ВИЧ/СПИД, тандурустии рӯҳӣ ва таҳияи воситаҳои нави доруворӣ. (293)

Дар соҳаи тандурустӣ норасогии кадрҳои илмӣ аз рӯи ихтисосҳои зайл ба мушоҳида мерасад: бемориҳои дил, психиатрия, осебшиносӣ, наркологиya, нефрология, офтомология, трансплантология ва узвҳои сунъӣ, ҷарроҳии дилу рағҳои хунгузар, ташхиси клиникаи лабораторӣ, экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ ва барқарорсозии тиббӣ иҷтимоӣ, анатомияи патологӣ, физиологияи патологӣ, токсикология, тибби судӣ, вирусология ва иммунология. Мавҷудияти чунин норасоӣ фаъол сохтани ҳамкориҳо бо муассисаҳои пешрафтаи илмӣ ва таълимии кишварҳои хориҷӣ тақозо менамояд. (294)

Бо мақсади таъмини ҳамоҳангсозии фаъолияти муассисаҳои илмӣ системаи тандурустӣ, ҷорӣ намудани дастовардҳои муоссири илмӣ ва усулҳои ташхису муолиҷа дар амалияи тиббӣ Муассисаи давлатии «Академияи илмҳои тибби назди Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон» таъсис дода шуд. Пажӯҳишгоҳи гастроэнтерологии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сохтори Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид карда шуд. Дар марҳилаи кунунӣ аксари муассисаҳои илмӣ аз аккредитатсияи давлатӣ нагузаштаанд, ки он ҳам барои тарбияи кадрҳои хушсифати илмӣ монеа мебошад. (295)

Ба ҳамин маънӣ, таҳлили вазъи нерӯи кадрӣ тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор норасоӣҳоро дар самти банақшагирӣ, оmodасозӣ ва идоракунии захираҳои кадрӣ, ба монанди нобаробарӣ дар тақсими кадрҳои тиббӣ, мавҷуд набудани усулҳои банақшагирӣ мутобиқи эҳтиётот, номукаммалии системаи таҳсилоти тиббӣ, сатҳи пасти музди меҳнат, мавҷуд набудани асосноксозӣ барои баланд бардоштани сифати кор, инчунин механизмҳои ҳавасмандгардонии он, нишондиҳандаҳои пасти ба маҳали таъинот кор рафтани мутахассисон, мавҷуд набудани нақшаи дақиқи штатӣ, ки меъёрҳои институтсионалӣ ва сарбории воқеиро ба инобат мегирад, аз ҷониби роҳбарони муассисаҳои тиббӣ надоштани малакаи идоракунӣ, мавҷуд намудани маълумоти дақиқ оид ба миқёси муҳочирати кормандони тиб барои кор ба хориҷи кишвар ошкор намуд. (296)

Проблемаҳои мазкур боиси ғайрисамарабахш истифода бурдани захираҳои кадрӣ гардида, дар натиҷа ба сифати кӯмаки тиббӣ ба аҳоли таъсир мерасонад. Проблемаҳои ошкоргардидаро ба асос гирифта, бо дарназардошти омилҳои асосӣ, аз ҷумла банақшагирӣ, оmodасозӣ ва идоракунии захираҳои кадрӣ зарурати муносибати ҳамгиرويшуда ҷиҳати рафъи он ба миён меояд. Чунин муносибат имкон медиҳад, ки норасоӣҳои мазкур камтар ё комилан аз байн бурда шуда, тавозуни муносиби равандҳои нигоҳ доштани таркиби сифатӣ ва теъдодии кормандони тиб, рушди захираҳои кадрӣ мутобиқи эҳтиётоти тандурустии амалӣ ва вазъи бозори меҳнат таъмин гардад. (297)

Таҳкими заминаи кадрӣ тандурустӣ мутобиқи самтҳои асосии зайл идома меёбад: аз нав самтбахшии дониш ва малакаи касбии кормандони тандурустӣ; мутаносибгардонии тақсими захираҳои меҳнатии соҳа вобаста ба гурӯҳҳои касбӣ тахассусӣ, сатҳи кӯмак, намуди муассисаҳо ва ҳудуди кишвар; тақвияти омилҳои ҳавасмандгардонии молиявӣ касбӣ; беҳбуди шароити меҳнат ва тақвияти дастгирии манфиатҳои кормандони тандурустӣ; баланд бардоштани сифати оmodасозии кадрҳои тиббӣ фармасевтӣ ва рушди илми тиббӣ. (298)

Аз нав самтбахшии кормандони тандурустӣ ба моделҳои нисбатан самарабахши кӯмак: таъя ба тақвияти хизматрасониҳои ҳамгиرويшудаи профилактикӣ, аз ҷумла минбаъд гузаронидани кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ба тибби оилавӣ ва ҳамгиروي

давра ба давраи системаҳои амудии кӯмак тағйироти ҷиддиро дар тафаккури касбӣ, дониш ва малакаи кормандони тиб тақозо менамояд. Он аз сатҳи таҷрибавӣ ба сатҳи миллӣ чорӣ намудани модели ягонаи тибби оилавино тақозо хоҳад кард. (299)

Аз нигоҳи сохтори мутаносибгардони нерӯи кадрӣ тандурустӣ дар асоси муносибат ва ҷорабиниҳои зайл доир мегардад: (300)

Такмили соҳаи тандурустии деҳот бо кормандони тибби оилавӣ: дар ҳалли масъалаҳои мазкур тадбирҳои маъмурӣ бояд ба ҳавасмандгардони иқтисодӣ иваз карда шуда, самти ҳавасмандгардонӣ дар навбати худ бо асосноксозии захиравӣ дар сатҳи иҷтимоӣ маишӣ тақвият ёбад. Азбаски занон аксар меҳоханд на он қадар дуртар аз хона, дар ихтосаи оила ва ҳешу ақрабо қор қунанд, муваффақияти тибби оилавӣ аз бисёр ҷиҳат ба он вобаста хоҳад буд, ки то ҷӣ андоза тақсимои ҷуғрофии донишҷӯёни донишқадаҳои тиббӣ ва коллеҷҳо ба ҷойгиршавии сокинони Тоҷикистон мутобиқат менамояд. Барои манфиатҳои таъмини чунин мутобиқат дар даҳсолаи оянда интиҳоби фаъолона ва қабули докталабон аз деҳот, аз ҷумла ноҳияҳои дурдаст тавсеа меёбад. (301)

Сохтори касбию таҳассусӣ дар як чанд самт тағйир хоҳад ёфт. Афзоиши пайвастаи кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ дар натиҷаи рушди тибби оилавӣ боиси аз нав тақсим намудани шуғл дар тандурустии аввалия, қабл аз ҳама дар бунгоҳҳои тиббии деҳот ва марказҳои саломатӣ мегардад. Мутаносибан, ҳиссаи табибони қабули аввалия дар теъдоди умумии табибон афзоиш хоҳад ёфт. Агар таносуби табибон ва кормандони миёнаи тиббӣ афзоиш ёбад ҳам, на ба хоҳири расмиёт (барои наздик сохтани он ба «меъри байналмилалӣ»), балки бо дарназардошти вазифаҳои мушаххаси баланд бардоштани сифати кӯмаки муолиҷавию профилатикӣ ва ҳосилнокии меҳнати кормандони тиб дар шароити соҳаи тандурустии Тоҷикистон сурат мегирад. Агар Табибон омода буда, вале сарбории нокифоя дошта бошанд ва функцияи кормандони миёнаи тиб танҳо аз иҷрои дастурҳои духтур иборат бошад, пас афзоиши теъдоди кормандони миёнаи тиб нисбат ба духтур мазмун надорад ва бештар аз ин метавонад боиси минбаъд паст гардидани сифати кӯмаки тиббӣ гардад. Афзоиши босуръати кормандони ҳамшираи тиббӣ дар он ҷое асоснок ба мушоҳида мерасад, ки дар он ўҳдадорҳои функционалӣ ва сарбории қорӣ байни табибон ва кормандони миёнаи тиб дақиқ муайян гардида, ҳамзамон ба зиммаи кормандони сатҳи миёна вазифаҳои муҳиме гузошта шудааст, ки функцияи табибро иваз мекунад ё тақмил медиҳад. Дар даҳсолаи наздик чунин шароит дар се самти соҳаи тандурустӣ фароҳам мегардад: дар доираи тибби оилавӣ: бо дарназардошти тақмили як қисми бунгоҳҳои саломатии деҳот бо кормандони миёнаи амалияи тиббӣ (ҳангоми набудани духтур) таносуби Табибон ва ҳамшираҳои тиббӣ 1 ба 2.5-2.8 баробар хоҳад буд, ки метавонад аз таносуби мавҷудаи тандурустии 1 ба 2.5 бештар бошад; дар доираи кӯмаки статсионарӣ, ки дар он нақши мустақили корманди миёнаи тиббӣ вобаста ба нигоҳубин ва барқарорсозии беморон дар муқоиса бо имрӯз ба таври назаррас меафзояд; дар рушди ҳадамоти нави иҷтимоӣ тиббӣ, аз ҷумла хонаҳои (ҳамшираи шафқат) нигоҳубини пиронсолон, ҳадамоти патронажи иҷтимоӣ тиббии маъюбон ва беморон дар марҳилаи терминалӣ. Омилҳои ҳавасмандгардонӣ ҷиҳати баланд бардоштани самаранокии меҳнат дар ҳамбастагӣ бо мухторияти оперативию хоҷагидорӣ муассисаҳои муолиҷавию профилатикӣ имкон медиҳад манфиатнокии Табибон ҷиҳати интиқол додани як қисми сарбории фаъолияти худ ба зиммаи кормандони миёнаи тиббӣ, барои манфиатҳои афзоиши самарабахшӣ ва боздиҳии молиявии меҳнати муштарақ баланд бардошта шавад. (302)

Ҳаёти касбию таҳассусии кормандони тандурустӣ аз ҳисоби афзоиши суръатнокии теъдоди табибони- стоматологҳо, лаборантҳои тиббӣ, инженерон ва техникҳо оид ба истифодаи техникаи тиббӣ, инчунин аз ҳисоби кормандони дорои ихтисосҳои ғайритиббӣ, қабл аз ҳама мутахассисони соҳаи таҳлил ва банақшагирии системавӣ, менечмент, ҳуқуқ, технологияи иттилоотӣ, таҳқиқотҳои иҷтимоӣ клиникӣ ва ғайра гуногунҷабҳа хоҳад буд. (303)

Тақвияти омилҳои ҳавасмандгардонии молиявӣ касбӣ ҷиҳати баланд бардоштани самаранокии меҳнат, расонидани кӯмаки хушсифати тиббӣ ва муносибати дақиқ нисбат ба бемор (304).

Тақвияти ҳавасмандгардонии молиявӣ кормандони соҳаи тандурустӣ вобаста ба меҳнати софдилона дар самтҳои зерин сурат мегирад: (305)

Музди меҳнат дар соҳаи тандурустӣ дар соли 2011-2020 ба ҳисоби миёна 7.1 маротиба афзоиш хоҳад ёфт (бо нархҳои тағйирнаёфта). Ба ҳамин маънӣ, музди менати кормандони тиб ба сатҳе мерасад, ки худашон онро боадолатона эътироф хоҳанд кард. Ба шарофати ин аз соҳаи тандурустӣ рафтани кадрҳо, махсусан дар шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ деҳот, ба таври назаррас камтар мегардад. Соҳаи тандурустӣ ҳамчун самти машғулияти касбӣ ҷолиб хоҳад буд; озмун ва талабот ҷиҳати қабул ба муассисаҳои таълимӣ тиббӣ вобаста ба ихтисоси тиббӣ ва дигар ихтисосҳои тандурустӣ афзоиш меёбад. (306)

Функсияи ҳавасмандсозандаи пардохти музди меҳнат тақвият хоҳад ёфт. Дар таркиби он баланд бардоштани вазни қиёсии қисми ивазшавандаю мукофотонии кормандон имкон медиҳад, ки даромади кормандони амалии тиббӣ ба самаранокии меҳнат ва натиҷабахшии фаъолият зич алоқаманд карда шавад. (307)

Баланд бардоштани нақши омилҳои ғайримолиявӣ асосноксозии касбӣ: ҳамзамон бо афзоиши музди меҳнат кормандони тандурустӣ, инчунин «фоидаи» ғайримолиявиро вобаста ба фаъолияти мушкӣ ва самарабахши худ эҳсос хоҳанд кард. Дар даҳсолаи наздик дар соҳаи тандурустӣ тағйироти зайли мусоид ба миён меояд. (308)

Талаботи беҳатарии меҳнати кормандон қисми таркибии стандартҳои нави расонидани кӯмаки тиббӣ мегардад. Риояи стандартҳои мазкур ва тақвияти назорати иҷрои онҳо имкон медиҳад, ки сифати муҳити корӣ беҳбуд ёфта, таҳдиди хатари беморӣҳои касбӣ барои кормандони тандурустӣ коҳиш дода шавад. (309)

Ҷадвали мансабҳо бисёрзина гардида, ба кормандони тиб имкон медиҳад нисбатан бештар ба мартабаҳои хизматӣ комёб бошанд. (310)

Таъмини мутахассисони тиббӣ оилавӣ ва дигар муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ бо техникаи компютерӣ ва воситаҳои насб ба Интернет ба фарогирии баланди иттилоотӣ фаъолияти касбӣ дар соҳаи тандурустӣ, баланд бардошта имконият ҷиҳати таҳсили муттасили кормандон имконият фароҳам меорад. (311)

Давра ба давра гузаронидани муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ба мустақилияти оперативӣ хоҷагидорӣ дар доираи муносибатҳои шартномавӣ бо мақомоти тандурустӣ, инчунин рушди шабакаҳои хусусӣ муолиҷавию профилактикӣ доираи ташаббусҳои касбӣ ва кориро ҳамчун омили муҳими асосноксозӣ барои як қисми касбҳои тиббӣ нисбатан салоҳиятноку ботадбир ба таври назаррас тавсеа мебахшад. (312)

Моделҳои ҳамгиришудаи кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ дар асоси тиббӣ оилавӣ боиси баланд гардидани нақши кормандони тиб дар худидоракунии маҳаллӣ ва таҳкими шаъну эътибори ҷамъиятии онҳо мегардад. Мавқеи сиёсӣ ва граждании роҳбарони соҳаи тандурустӣ дар натиҷаи нақши пешбарандаи онҳо дар ҳамкорӣҳои байниидоравӣ оид ба масъалаҳои солимгардонии зиндагӣ дар Тоҷикистон афзоиш хоҳад ёфт. (313)

Беҳбуди шароити меҳнат ва тақвияти дастгирии манфиати кормандони тандурустӣ дар асоси мутаносибгардонии сиёсати давлатӣ тандурустӣ, бо асосноксозии касбӣ ва маишӣ (314)

Дар соҳаи тандурустӣ самарабахш истифода бурдани қувваи кории нисбатан гуногунҷабҳа, тахассусӣ ва асоснокгардида таҷдиди сиёсати кадрӣ ва технологияҳои идоракунии кормандонро тақозо менамояд. Кафолати шуғли доимӣ бетанаффуси мутахассисони дорои диплом де-факто, яқум, бо ҷорӣ намудани сектификатсияи касбӣ; дуюм, вобаста ба зарурати қисман ё пурра озод намудани кормандони муассисаҳои тиббӣ, ки дар раванди мутаносибгардонии сохтори шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ баста мешаванд, бекор карда мешавад. (315)

Ҳамзамон бо бекор кардани кафолати шуғли бетанафус Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон усулҳои муосири идоракунии кадрҳоро дар шароити зудҳаракатии баланди меҳнатӣ мавриди омӯзиш қарор хоҳад дод. Аз ҷумла ташкили баҳисобгирии мутгасил ва маҷмӯи кормандони соҳа вобаста ба тавсифоти шахсӣ ва касбӣ ҳам дар баҳши давлатӣ ва ҳам дар баҳши хусусӣ; бақайдгирии оперативии ҷойҳои кории собиқаи барҳамдодашуда ва ташкили ҷойҳои нави корӣ; ҳавасмандгардонии сафарбарии касбию таҳассусӣ ва ҳудудӣ (кӯмак барои гирифтани таҳассуси нав ва кор дар системаи тандурустӣ ё берун аз доираи он); мусоидат чихати рафтан ба ҷойи нави кор; ҳавасмандгардонии пеш аз мӯҳлат баромадан ба нафақа (дар баъзе ҳолатҳо) анҷом дода мешавад. (316)

Ташаккули ҷомеаи кормандони тиббӣ дорои ақидаҳои тараққипарварона, мавқеи ғаёли граждони ва малакаи сарвари инкишофёфтаи касбию ҷамъиятӣ. (317)

Ба зиммаи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаи таҳияи дурномаи миёнамӯҳлат ва дарозмӯҳлати талабот ва пешниҳоди қувваи корӣ вобаста ба касб ва ихтисосҳои тандурустӣ, инчунин ташаккули фармоиш барои омодаسازی кадрҳои нав, бозомӯзии кормандони дорои собиқаи корӣ дар системаи таҳсилоти олӣ, миёнаи касбӣ ва баъдидипломӣ вогузошта мешавад. Вобаста ба ҷорӣ намудани моделҳои нави кӯмак, аз ҷумла гузариш ба кӯмаки аввалияи тиббию санитарии дар асоси тиббӣ оилавӣ ҳамгиرويшуда ӯҳдадорҳои мансабии табибон ва кормандони ҳамшираи тиббӣ бо мақсади инъикоси функцияҳои нисбатан гуногунҷабҳаи онҳо ва шаклҳои нисбатан фасеҳи ташкили истифодаи меҳнат таҷдиди назар хоҳад шуд. Аксари функцияҳои идоракунии кадрҳо тавассути ҳамкориҳои мақомоти тандурустӣ бо ассотсиатсияҳои касбии табибон ва кормандони миёнаи тиб анҷом дода мешавад, ки муносибатҳои ба ҳам мувофиқашуда ва қобили қабулро чихати ташаккул, истифода ва озод намудани нерӯи кадрӣ дар тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин менамоянд. (318)

Баланд бардоштани сифати тарбияи кадрҳои тиббӣ ва фармасевтӣ силсилаи асосии ислоҳоти системаи тандурустӣ ба ҳисоб рафта, ба чунин усул ба даст меояд: (319)

- а) гузаронидани ислоҳоти таҳсилоти миёна, олӣ, баъдидипломӣ ва бефосилаи тиббӣ; (320)
- б) тақмили стандартҳои давлатии таҳсилоти тиббӣ ва фармасевтӣ, таҳияи нақша ва барномаҳои нави таълимӣ мутобиқи талаботи Федератсияи умумичаҳонии таҳсилоти тиббӣ; (321)
- в) тақмили мӯҳтавои таҳсилоти олии заминавии тиббӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки омодаسازی табибони самти васеъро пешбинӣ менамояд; (322)
- г) тақмили марҳилаи баъдидипломии омодаسازی табибон тавассути додани ихтисос ба табибон вобаста ба ихтисосҳои заминавӣ ва маҳдуд, бо супоридани имтиҳонҳои таҳассусӣ, ки барои ғаёлияти мустақилонаи тиббӣ ҳуқуқ медиҳад; (323)
- д) таҳияи механизми иҷозат додани хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти тиббӣ ва фармасевтӣ ба ғаёлияти мустақилонаи касбӣ, ки номгӯи малака ва таҷрибаи амалиро оид ба ҳар як ихтисос, мутобиқи диплом ва мутобиқати он ба мансабҳои муассисаҳои тандурустиро дар бар мегирад; (324)
- е) тақмили расмиёти аттестатсия ва аккредитатсияи муассисаҳои илмӣ, ҷорӣ намудани аккредитатсияи муассисаҳои таҳсилоти тиббӣ, бо ҷалби экспертҳои байналмилалӣ; (325)
- ж) баланд бардоштани рақобатпазирии хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти тиббӣ дар бозори меҳнати Европа ва ҷаҳон; (326)
- и) тақмили шакли мақсадноки омодаسازی кадрҳо, ки бастанӣ шартномаи сечонибаро байни муҳассил, муассисаи таҳсилотӣ ва фармоишгар пешбинӣ менамояд; (327)
- к) таъсиси маҷмааҳои таълимию илмӣ ва клиникӣ, ки муассисаҳои таҳсилотӣ, институтҳои самтӣ илмию таҳқиқотӣ ва заминаҳои клиникиро муттаҳид месозад; (327)
- л) муносибгардонии муносибатҳои мутақобилаи ҳуқуқию иқтисодӣ байни муассисаҳои илмию таълимию тиббӣ ва ташкилотҳои муолиҷавию профилактикӣ дар доираи таъсиси заминаи ягонаи клиникӣ; (328)

- м) таъсиси китобхонаҳои электронӣ ва маҳзани маълумотдиҳии иттилоотӣ, бо ҷорӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ ва системаи менеҷменти сифат дар раванди таълим; (329)
- н) таҳияи меъёрҳои ягонаи ташаккули ассотсиатсияҳои касбӣ оид ба ихтисосҳои тиббӣ (гурӯҳҳои мутахассисон), рушди механизми иштироқи онҳо дар таҳияи стандартҳои расонидани кӯмаки тиббӣ, протоколҳои клиникӣ, сертификатсия барои фаъолияти тиббӣ ва сертификатсияи мутахассисон; (330)
- о) баланд бардоштани сатҳи касбии кормандони соҳаи тандурустӣ дар асоси рушди минбаъдаи системаи таҳсилоти бетанафуси тиббии мутахассисони тандурустӣ, аз ҷумла мутахассисони тибби оилавӣ; (331)
- п) бо дарназардошти рушди модели нави тандурустӣ вобаста ба эҳтиёҷоти аҳоли бояд ихтисосҳои нав ҷорӣ карда шаванд; (332)
- р) омодагии кадрҳо оид ба ихтисосҳои нав ва камчини соҳаи тандурустӣ, таҳияи барномаҳои таълимӣ барои ҷунин ихтисосҳо; (333)
- с) рушди ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи таҳсилоти тиббӣ, мубодилаи омӯзгорон ва донишҷӯён, аккредитатсияи байналмилалӣ ва эътирофи дипломҳо. (334)

Рушди минбаъдаи илми тиб: (335)

Рушди минбаъдаи илми тиб барои мақсади беҳбуди сифати хизматрасониҳои тиббӣ ҳалли масъалаҳои мубрами тандурустӣ, ҷорӣ намудани усулҳои нави муолиҷа ва технологияҳои инноватсионии самарабахшро пешбинӣ менамояд: (336)

- банақшагирӣ ва доир намудани таҳқиқотҳои илмӣ мутобики барномаҳои соҳавии рушди тандурустӣ ва самтҳои афзалиятноки он; (337)
- таҳияи барномаҳои илмӣ мақсадноке, ки барои ноил шудан ба натиҷаҳои мушаххаси фармоишҳои илмӣ давлатӣ нигаронида шудаанд; (338)
- таҳияи системаи ҳавасмандгардонӣ, дастгирии рушд ва ҷорӣ намудани наwgониҳои (инноватсияҳо) дар тандурустӣ; (339)
- таҳия ва ташаккули нақшаи ҷорӣ намудани натиҷаҳои фаъолияти илмӣ дар амалияи тиббӣ; (340)
- муттамарказгардонии воситаҳои молиявӣ ва захираҳои кадрӣ ба самтҳои афзалиятнок ва инноватсионии рушди илми тиббӣ; (341)
- кор карда баромадани воситаҳои нави самарабахш ва хушсифати доруворӣ; (342)
- ташаккули бозори хизматрасониҳои тиббии илмӣ дар асоси рақобати ташкилотҳои илмӣ ҳама гуна шакли моликият; (343)
- таҳлил ва назорати иҷрои барномаҳои мақсаднок ва байнидоравии илмӣ; (344)
- ташкили ихтисосҳои илмӣ ниҳоят камчин, бо роҳи тарбияи мутахассисон дар заминаи муассисаҳои таҳсилотии пешрафтаи кишварҳои хориҷӣ; (345)
- ҳамгирии илм, таҳсилот ва амалияи клиникӣ тиббӣ; баҳодиҳии илмӣ ва асосноксозии самарабахшии иқтисодию иҷтимоии тадбирҳои нақшавӣ ва пешбинишаванда дар соҳаи ҳифзи саломатии шаҳрвандон; (346)

2) Такмили фаъолияти фармасевтӣ ва таъминот бо доруворӣ

Дар солҳои охир, баъди қабули Консепсияи ислоҳоти соҳаи тандурустӣ ва сиёсати давлатии доруворӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо мақсади беҳбуди равандҳои танзими фаъолияти фармасевтӣ ва сифати маводи доруворӣ, дастрасии иқтисодии онҳо дар кишвар ҷиҳати такмили сохтори мақомоти назоратӣ иҷозатдиҳанда, таҳияи заминаи қонунгузори бахши фармасевтӣ ва истифодаи самарабахши маводҳои доруворӣ қорҳои азим анҷом дода шуд. (347)

Бо мақсади мубориза бо муомилоти маводҳои доруворӣ қалбақӣ (фалсификатсияшуда) соли 2008 ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи маводи доруворӣ ва фаъолияти фармасевтӣ" тағйиру иловаҳои дахлдор ворид карда шуд. Барои муомилоти воситаҳои доруворӣ қалбақӣ Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии

Тоҷикистон тадбирҳои муҷозотро пешбинӣ менамояд. Бо дарназардошти он, ки мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотопӣ ва прекурсорҳо" фаъолият дар соҳаи муомилоти воситаҳои дорувории нашъадор монополияи давлатӣ ба ҳисоб меравад, ба Қонуни мазкур тағйиру иловаҳои дахлдор ворид карда шуд, ки боиси афзоиши дастрасии воқеи (ё физикӣ) будани маводҳои дорувории зикршуда гардид. (348)

Таҳлили афзоиши воридоти маводи доруворӣ дар панҷ соли охир нишон медиҳад, ки баъди озод намудан доруворӣ аз андоз аз арзиши иловашуда ва бочҳои гумрукӣ хангоми воридот ҳаҷми воридоти доруворӣ 4 маротиба афзоиш ёфта, аз кам гардидани миқдори маводи дорувории қочоқӣ ба кишвар ва қонунигардонии бозори фармасевтӣ гувоҳӣ медиҳад. Миқдори маводиҳои дорувории ба қайд гирифташуда дар панҷ соли охир 4.7 маротиба афзуд. Сарфи назар аз пешрафтҳои мусбӣ дар раванди бақайдгирии маводиҳои доруворӣ ҳанӯз ҳам проблемаҳои мавҷудияти дорувории ба қайд гирифтанишуда дар бозори дорувории маҳаллӣ ниҳоят мубрам боқӣ мемонад. (349)

Дар солҳои охир тақмили раванди сертификатсияи маводи доруворӣ ба мушоҳида мерасад. Ҷиҳати тақмили системаи сертификатсия ва таҳкими заминаи моддию техникаи лабораторияи ҷумҳуриявии назорати сифати дорувории назди Хадамоти давлатии назорати фаъолияти фармасевтӣ тадбирҳои дахлдор андешида шуданд. Сол то сол фоизи доруворие, ки ба стандартҳои давлатӣ мувофиқ намебошад, камтар мегардад. Бо вучуди ин, вазъи мазкур тағйиротро тақозо намуда, бояд масъалаи ҷӣ тарз ва вобаста ба кадом параметрҳои сифат гузаронидани чунин таҳлилҳо омӯхта шавад. Зарур аст, ки масъалаи сертификатсияи доруворӣ (сифати онҳо) хангоми воридот ва бақайдгирӣ ҳал карда шавад. Айни замон заминаи моддию техникаи лабораторияи назорати сифати дорувории марказҳои минтақавӣ ва вилоятӣ ҷавобгӯи талаботи муосири ташкили таъмини сифат намебошанд. Барои гузаронидани таҳқиқотҳои замонавии иммунобиологӣ ва радиологӣ лаборатория вучуд надорад. (350)

Таҳлили амалияи таъини доруворӣ нишон медиҳад, ки то ҳанӯз мушкilotи бе асос таъин намудани доруворӣ (полипрагмазия) мубрам боқӣ мемонад. Проблемаи мазкур дар табибоне, ки дар марказҳои шахрӣ кор мекунанд, нисбат ба табибоне, ки дар муассисаҳои тиббии деҳот фаъолият мекунанд, бештар ба мушоҳида мерасад. Проблемаи дигари соҳаи истифодаи самарабахши доруворӣ аз он иборат аст, ки баъзе табибон ва фармасевтҳо оид ба доруворӣ дониш ва манбаъи объективии иттилоотӣ надоранд. (351)

Харочоти давлатӣ (ба ҳар нафар аҳоли) барои маводи доруворӣ дар соли 2009 (0.53 доллари ИМА) 1.83 маротиба афзуд. Сарфи назар аз ин нишондиҳандаҳои мазкур дар Тоҷикистон ниҳоят паст мебошад. Нархи баъзе маводи дорувории дар Вилояти Хатлон, Вилояти Суғд ва Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон мутаносибан дар муқоиса дар шаҳри Душанбе 15-18 фоиз ва 20-25 фоиз, дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон 26-30 фоиз зиёд аст. Бо мақсади паст кардани нарх ва мутаносибгардонии раванди хариди доруворӣ бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2005 № 516 дар назди Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Маркази ҷумҳуриявии хариди доруворӣ ва молҳои тиббӣ таъсис дода шуд. Ҳоло филиалҳои Маркази мазкур дар Вилояти Хатлон, Вилояти Суғд ва Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон фаъолият доранд. (352)

Айни замон нархҳо барои доруворие, ки Марказ харидорӣ менамояд, нисбат ба нархи фурӯши яклухт (20-25 фоиз) ва нархи дорухонаҳои фурӯши чакана (35-50 фоиз) камтар мебошад. Аммо на ҳамаи беморхонаҳо дорувориро аз Маркази мазкур харидорӣ менамоянд, ки ба мавҷудияти ками намунаҳои доруворӣ, инчунин хариди ғайрисамарабахши он аз ҷониби роҳбарони муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ алоқаманд мебошад. Вазифаи муҳими Маркази ҷумҳуриявии хариди доруворӣ аз мусоидат ба муассисаҳои табобатӣ дар хариди воситаҳои генерикӣ ба Воситаҳои доруворӣ (воситаҳои доруворӣ) асосёфта иборат аст. Таҳлили ҳаҷми хариди дорувории генерикӣ ва тичоратӣ дар се беморхонаи калони ҷумҳуриявӣ нишон дод, ки дар давраи солҳои 2005 то 2008 ҳиссаи дорухои генерикӣ харидашуда 16 фоиз афзоиш ёфта, ҳиссаи дорувории асосӣ

дар ҳамин давра 15 фоиз зиёд гардидааст. Дар таркиби хариди доруворӣ муайян кардани воситаҳои доруворӣ харидашуда бо сифати исботгардида ниҳоят душвор аст. (353)

Бехбуди дастрасии иқтисодии маводҳои доруворӣ андешидани тадбирҳои иловагиро тақозо намуда, ба тақвияти фаъолияти Маркази ҷумҳуриявии хариди доруворӣ ва молҳои тиббӣ, рушди саноати фармасевтии ватанӣ бо дастгирии Ҳукумат ва шарикон эҳтиёҷ дорад. (354)

Мутобиқи арзёбии Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон хароҷоти доруворӣ барои як нафар мурочиин аз арзиши умумии муолиҷа тақрибан 60 фоизро ташкил медиҳад. Вобаста ба қорӣ намудани Барномаи кафолатҳои давлатӣ оид ба таъмини аҳолии бо кӯмаки тиббию санитарӣ ва, диabetи қанд, бемории ишимикии дил, вараҷа ва ғайра), инчунин татбиқи Қонун барномаҳои миллии мубориза алайҳи бемориҳои аз нигоҳи иҷтимоӣ муҳим (сил, ВНМБ/БПНМ «Дар бораи суғуртаи тиббӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» муҳим аст, ки хариди матлуби ва истифодаи самарабахши доруворӣ асосии хушсифати арзон таъмин карда шавад. (355)

Дастрасии маводи доруворӣ инчунин ба мавҷудияти миқдори дахлдори дорухонаҳо ва дуруст ҷойгир намудани онҳо вобаста мебошад. Айни замон дар Тоҷикистон 1328 дорухона фаъолият менамояд, ки аз онҳо 20 фоиз дар деҳот ҷойгиранд, ҳол он, ки то санаи 1 январи соли 2009 теъдоди умумии аҳолии шаҳрҳо 26.3 фоиз ва деҳот 73,7 фоизро ташкил меод. Ба ҳамин маънӣ, ҳамаи дорухонаҳо асосан дар маркази шаҳрҳо ҷойгир буда, танҳо миқдори ками онҳо дар деҳот мавҷуданд. Чунин раванд ба ғайра набудани дорухонаҳои деҳот, мавҷуд набудани сиёсате, ки дастрасии дорухонаҳоро дар деҳот ва маҳалҳои мушкилдастраси кишвар дастгирӣ менамояд, алоқаманд мебошад. Таҳлили муқоисавии дастрасии воқеӣ ва нархи доруворӣ байни дорухонаҳои шаҳру деҳот дар баъзе ноҳияҳои кишвар собит месозад, ки дар дорухонаҳои деҳот дастрасии воқеӣ кам ва нархи доруҳо зиёд мебошанд. Проблемаи дигари вобаста ба рушди дорухонаҳо дар деҳот ба мавҷуд набудани мутахассисони фармасевт алоқаманд аст. Имрӯзҳо ба дорухонаҳои деҳот ҷалб намудани кормандон ниҳоят душвор буда, минбаъд бояд механизми дастгирии фаъолияти дорухонаҳои деҳот таҳия карда шавад. (356)

Ба ҳамин маънӣ, проблемаҳои мавҷудаи вобаста ба таъмини сифат, истифодаи самарабахш ва дастрас будани маводҳои доруворӣ барои рушди минбаъдаи вазъи фармасевтии кишвар ҷиҳати бехбуди сифати кӯмаки тиббӣ андешидани тадбирҳои дахлдорро тақозо менамояд. (357)

Барои бехбуди сифати хизматрасонии тиббӣ ва паст кардани арзиши он тавассути тақмили идоракунии бахши фармасевтӣ ва таъмини дастрасӣ ба маводҳои доруворӣ арзону хушсифат то соли 2020 чунин афзалиятҳо интихоб гардидаанд: бехбуди системаи таъмини сифати воситаҳои доруворӣ; андешидани чораҳо оид ба истифодаи самарабахши маводҳои доруворӣ; таъмини дастрасии доруҳои хушсифати арзон. (358)

Барои ноил шудан ба мақсад ва афзалиятҳои зикргардида бояд амалӣ намудани фаъолият вобаста ба самтҳои зерин пешбинӣ карда шавад: (359)

барои мақсадҳои бехбуди системаи таъмини сифати воситаҳои доруворӣ зарур аст: (360)

а) баланд бардоштани самарабахшии назорати давлатӣ дар соҳаи муомилоти маводҳои доруворӣ, бо мақсади коҳиш додан ва пешгирии ба бозори фармасевтӣ ворид шудани маводҳои доруворӣ қалбақӣ ва ба қайд гирифтанишуда; (361)

б) тақмили системаи мавҷудаи бақайдгирии воситаҳои доруворӣ ҷиҳати шаффофияти раванди бақайдгирӣ ва тағйир додани талабот нисбат ба ҳуҷҷатҳои бақайдгирӣ; ҳангоми бақайдгирӣ ва аз нав бақайдгирии воситаҳои доруворӣ бояд ба маводҳои доруворӣ аз РДА афзалият дода шавад; (362)

в) шурӯъ намудани татбиқи стандартҳои байналмилалӣ (GLR GCP, GMP) дар соҳаи тандурустии ватанӣ ва фармасевтӣ; (363)

г) бехбуди заминаи моддию техникаи лабораторияҳои ҷумҳуриявӣ ва вилоятӣ назорати сифати маводҳои доруворӣ ва молҳои тиббӣ Хадамоти давлатии назорати фаъолияти

фармасевтӣ, инчунин дар заминаи он таъсис додани лабораторияҳои иммунобиологӣ, токсикологӣ ва радиологӣ; (364)

д) ташкили таълими мутахассисоне, ки барои таъмини сифати доруворӣ оид ба стандартҳои байналмилалӣ дар соҳаи муомилоти доруворӣ масъуланд; (365)

Барои андешидани тадбирҳо оид ба истифодаи самарабахши доруворӣ инҳо заруранд: (366)

- аз байн бурдани полипрагмазияи табибон, бо роҳи гузаронидани чорабиниҳои ҳатмӣ ва ҷорӣ намудани унсурҳои истифодаи самарабахши доруворӣ дар барномаҳои таълимии тодипломӣ ва баъдидипломӣ, инчунин такмили заминаи қонунгузорӣ; (367)

- таҷдиди назар ва татбиқи Дастури мавҷуда оид ба амалияи клиникӣ ва Формуляри дорувории асосӣ; (368)

- баланд бардоштани сатҳи дастрасӣ ба иттилооти саривақтӣ ва саҳеҳ дар бораи доруворӣ; (369)

- барқарорсозии додани доруворӣ тибқи доруҳат (ретсепт) ва баланд бардоштани нақши фармасевтҳои беморхонагӣ ҳамчун ёрдамчии табиб дар муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ; (370)

- тақвияти самарабахшии назорати рекламаи доруворӣ ва андешидани чораҳои танзим дар самти пешравии воситаҳои доруворӣ; (371)

- гузаронидани мониторинги оқибатҳои зиёновари дорувории истифодашаванда ва таҳияи усули иттилоотони аҳоли оид ба масъалаҳои беҳатарӣ ва самарабахшии маводҳои доруворӣ; (372)

- гузаронидани намудани таҳқиқотҳои илмӣ оид ба истифодаи воситаҳои доруворӣ ва танзими фаъолияти фармасевтӣ. (373)

Барои таъмини дастрасӣ ба маводҳои дорувории арзон зарур аст: (374)

- таъмини дастрасии баробари воқеӣ ва иқтисодии аҳоли ба маводҳои дорувории асосӣ; (375)

- баланд бардоштани самарабахшии хариди давлатии маводҳои доруворӣ бо роҳи такмили заминаи дахлдори қонунгузорӣ ва андешидани тадбирҳо чихати паст кардани нархҳои маводҳои доруворӣ; (376)

- гузаронидани мониторинг ва таҳлили нархи доруворӣ, паст кардани арзиши он ва кам кардани хароҷоти аҳоли барои муолиҷа; (377)

- таҳияи механизми нархгузорӣ, ки фурӯши дорувории хушсифат ва арзонро ҳавасманд мегардонад; (378)

- таҳияи рӯйхати маводи доруворӣ барои ворид намудан ба маҷмӯи кафолатҳои давлатии хизматрасонӣ ва барномаҳои миллӣ оид ба бемориҳои нисбатан паҳнгардида дар асоси таҳлили самарабахшии клиникӣ ва иқтисодӣ, ки ба тибби собитгардида (далел) асос ёфтааст ва таҷдид додани амалияи мавҷудаи имтиёзноки доруворӣ; (379)

- танзими пешравии доруворӣ ба бозор аз ҷониби ширкатҳои фармасевтӣ; (380)

- тақвияти фаъолияти Маркази ҷумҳуриявии хариди доруворӣ ва молҳои тиббӣ дуруст ба роҳ мондани хариди дорувориҳои хушсифати генерикӣ ва пешравии дорувории асосӣ бо нархи арзон аз таъминкунандаҳо боэътимод; (381)

- ҷалби дорухонаҳои хусусӣ чихати ҳалли мушкилотҳои таъминоти доруворӣ. (382)

3) Таҷдиди заминаи истеҳсолию технологӣ

Дар асоси нақшаи генералии таҷдиди муассисаҳои бахши тандурустӣ дар даҳсолаи наздик тарҳи шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ вобаста ба сатҳи кӯмак ва шакли объекти тандурустӣ тағйир хоҳад ёфт. Шакли зоҳирӣ, ороиши дохилии муассисаҳои тиббӣ намуди муосирро хоҳанд гирифт. Таъминоти онҳо бо шабакаҳои инженерияю коммуналӣ ва технологияҳои замонавӣ баланд бардошта мешавад. Ҳамаи ин тағйирот дар доираи татбиқи Стратегияи мазкур ба нақша гирифта шуда, амалӣ мегардад. Унсурҳои муҳими стратегӣ дар ҳамин зерфасл пешниҳод шудаанд; (383)

Инвентаризатсияи шабакаҳои муолиҷавию профилактикӣ: дар соли 2010 дар доираи ҳамкориҳо бо лоиҳаи Бонки Умумичаҳонӣ дар микёси кишвар оид ба таҳияи Нақшаи генералии таҷдиди муассисаҳои тандурустӣ (мастер-нақша) таҳқиқот гузаронида мешавад. Оид ба натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур инҳо муайян карда мешаванд: микдор, намуд ва координатҳои ҷуғрофӣ муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ; иқтидор, таъминот бо кадрҳо, таъмини биноҳо бо масоҳати зарурӣ, инфрасохтори инженерии коммуналӣ ва таҷҳизот; инчунин ҳаҷми корҳои муолиҷавию профилактикӣ ва дигар маълумот. Иттилооте, ки дар чараёни таҳқиқот ба даст меояд, асоси қарорҳои сохториро инвеститсиониро барои 10 соли минбаъда ташкил медиҳад. (384)

Баҳодиҳии эҳтиёҷоти қонеънашуда ба воситаҳои асосӣ: дар соли 2012 нишондиҳандаи ҳаҷмию сохтори таъминоти тандурустӣ бо иқтидори муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ нисбат ба эҳтиёҷоти мавҷуда, бо дарназардошти намуд ва сарбории функционалии муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ муқоиса карда мешаванд. Бо ибораи дигар, бояд ба саволҳои заил ҷавоб гирифт: дар кучо ва дар кадом муассисаи тиббӣ чӣ намерасад? Дар кучо ва кадом муассисаи мушаххаси муолиҷавию профилактикӣ талаботи маҳалро бо хизматрасонии худ қонеъ гардонида наметавонад ва бо кадом сабаб? (385)

Баҳодиҳии иқтидорҳои барзиёдтӣ: муассисаҳои табобатӣю профилактикӣ, ки бе сарбории зиёд қор мекунанд, объектҳои таҳти таҳлили иловагии техникую иқтисодӣ қарор мегиранд. Агар истифодаи нопурраи иқтидорҳои муолиҷавӣ дар ҳақиқат ҳам ба зиёдтӣ будани онҳо алоқаманд бошад, тавсия дода мешавад, ки ин муассисаҳо аз истифода бароварда ё минбаъд баста шаванд, аз тавозуни соҳаи тандурустӣ хориҷ ё самти фаъолияти онҳо тағйир дода шаванд. Муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ, ки пурра фаъолият намекунанд, вале ивазнашаванда (зарур) мебошанд, дар доираи нақшаҳои дурнамои сармоягузорию асосӣ барқарор карда мешаванд. (386)

Ташаккули рӯйхати объектҳои инвеститсионии маҳаллӣ, минтақавӣ ва таҷаммӯӣ: бо дарназардошти он, ки сабабҳои асосии сатҳи пасти сифат ва ғайриқаноатбахш будани фаъолияти объект дар самти кӯмаки тиббӣ ба заминаи заифи истеҳсолию техникӣ алоқаманд аст (мавҷуд набудан, нокифоягӣ ё фарсуда будани воситаҳои асосӣ, яъне бино, иншоот ва таҷҳизоти асосӣ (капиталӣ)), вобаста ба ҳар кадом ноҳияи Ҷумҳурии Тоҷикистон номгӯи объектҳои инвеститсионӣ барои аз нав эъмор намудан, тавсеа, таҷдид, азнавтҷҳизонии техникӣ ва таъмири асосӣ таҳия карда мешавад. Номгӯӣҳои объектҳои инвеститсионии ноҳияҳо нисбат ба минтақаҳо ва кишвар муқоиса гардида, тавассути тавсияҳои мастер-нақша барои соли 2010 ва даҳсолаи минбаъда асоси барномаи инвеститсиониро ташкил медиҳад. Аз номгӯи миллӣ ва маҳаллии объектҳои инвеститсионӣ рӯйхатҳои титулии сесола ташаккул меёбад (нигар, банди «е»). (387)

Таҳияи ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ оид ба намудҳои асосии лоиҳаҳои инвеститсионӣ: вобаста ба ҳар як муассисаи табобатӣю профилактикӣ қарорҳои меъмурию банақшаگیرӣ бо дарназардошти сарбории функционалии таҷдиди назаршудаи ҳамин муассисаҳои муолиҷавию профилактикӣ ва стандартҳои нави расонидани кӯмак мутобиқ гардонида мешаванд. Дар асоси қарорҳои мазкур лоиҳаҳои намунавӣ таҳия ё дақиқ гардида, арзиши онҳо вобаста ба шароити сохтмони наф, тавсеа, таҷдид, азнавтҷҳизонии техникӣ ва таъмири асосӣ ҳисоб карда мешавад. Сметаи лоиҳаҳо бо дарназардошти нархе, ки дар Тоҷикистон барои корҳои сохтмону васл ва сохтмону таъмир муқаррар гардидааст, инчунин арзиши барои лоиҳаи намунавӣ баинобатгирифтаи маҳсулоти таъиноти капиталӣ (масолех ва таҷҳизот), ки бояд аз хориҷ ворид карда шаванд ва бо дарназардошти қору хизматрасониҳои ҳамроҳикунанда ташаккул меёбад. (388)

Банақшагирии рӯйхатҳои титулии сесола ва солана вобаста ба ҳар соли давраи сесола: Бучети сармоягузорию асосии тандурустӣ на танҳо ба таври назаррас афзоиш меёбад, инчунин ҳар сол аз ҳисоби гузаронидани банақшагирии инвеститсионӣ (рӯйхати титулӣ ва маблағгузорию объектҳои инвеститсионӣ) ба нақшаи сесола устувортар мегардад. Ин иқдом вобаста ба як қатор омилҳо ниҳоят муҳим мебошад: яқум, давомнокии

муътадили лоихаи инвеститсионӣ аз як сол зиёд аст. Агар маблағгузорӣ вобаста ба хама солҳои сикли сохтмону васл қаблан кафолат дода нашаванд, «нотамом» боқӣ мондани объект ногузир мебошад. Дуюм, бо сабабҳои зиёд будани талаботи ба таъхир гузошташуда оид ба таҷдиди заминаи истеҳсолию технологияи тандурустии кишвар рақобат байни минтақаҳо ва ноҳияҳо барои захираҳои сармоягузорию асосӣ аз бучет, махсусан дар солҳои аввал, ниҳоят тезу тунд хоҳад шуд. Ташаккули рӯйхати титулӣ барои се сол имкон медиҳад, ки ба он объектҳои калон дохил карда шаванд ва тавассути он асосҳо барои созиш густариш ёбад. Сеюм, бо дарназардошти миқёс ва арзиши баланди барномаҳои инвеститсионӣ он ба дастгирии шарикони байналмилалӣ оид ба рушд эҳтиёҷ хоҳад дошт. Азбаски баъзе аз шарикон бо майлу рағбат воситаҳои худро барои маблағгузорию ҳиссаӣ бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон равона мекунанд, мавҷуд будани нақшаи миёнамӯҳлат ва маблағгузорӣ таваккалҳои инвеститсиониро барои ҳамаи иштирокчиёни лоихаҳои муштарак камтар мегардонад. (389)

Банақшагирии бучети сармоягузорию асосӣ: хароҷоти бучети сесола ва солона барои сармоягузорию асосӣ бо дарназардошти арзиши лоихаҳои инвеститсионӣ (нигар банди «д») ва мавҷудияти воситаҳо барои маблағгузорию онҳо ташаккул меёбад. Нисбат ба объектҳои, ки ба рӯйхати титулии ноҳия ва минтақаҳо дохил карда шудаанд, манбаи асосии маблағгузорӣ бучетҳои ноҳия ва минтақаҳо боқӣ мемонад. Объектҳои маҳаллӣ (минтақавӣ), ки ҷавобгӯи афзалиятҳои давлатии сиёсати сохторию инвеститсионӣ мебошанд (нигар ба зер), аз ҳисоби маблағҳои бучети ҷумҳуриявӣ субсидия мегиранд. Воситаҳои шарикони байналмилалӣ оид ба рушд дар навбати аввал барои дастгирии лоихаҳои инвеститсионие равона карда мешаванд, ки ҷавобгӯи афзалиятҳои давлатии сиёсати сохторию инвеститсионӣ мебошанд. (390)

Дохил намудани объектҳои тандурустӣ ба рӯйхати титулӣ (нигар ба банди «г») бо дарназардошти зайли вобаста ба нақшаи генералии соли 2010 асоснок карда мешавад: (391)

Мутобиқати лоихаи инвеститсионӣ ба афзалиятҳои сохторию сиёсати давлатии ҳифзи саломатӣ ва моделҳои дурнамои фаъолияти муолиҷавию профилактикӣ дар соҳаи тандурустии ҷумҳурӣ: ҳангоми мавҷуд будани дигар шароитҳои баробар - сохтмонҳои нав, таҷдид ва таъмири асосии объектҳои тандурустии ибтидоии деҳот, ки дар заминаи онҳо қисми асосии Табибони тибби оилавӣ фаъолият мекунанд, аз афзалият бархурдор хоҳанд буд. Эҳтиёҷоти тахминии кишвар ба хонаҳои тиббӣ ва марказҳои саломатии деҳот ба 2000 муассиса баробар аст, ки аз чор як ҳиссаи он барқарор карда шуда, боқимонда аз нав сохта мешаванд ё таҳти таҷдиди маҷмӯӣ қарор мегиранд. Ба шумули афзалиятҳои сохторию инвеститсионӣ, инчунин объектҳои зайл дохил карда мешаванд: шабакаҳои муолиҷавию профилактикии сатҳи ноҳия, ки ба таҷдид эҳтиёҷдоранд, аз ҷумла 50 марказҳои ноҳиявӣ тандурустӣ ва 40 шифохонаи марказии ноҳиявӣ; муассисаҳои табобатиию профилактикие, ки аз нигоҳи сохторӣ ғайриперспективӣ мебошанд: хароҷоти асосӣ барои омода сохтани онҳо ҷиҳати барҳамдиҳӣ ва фурӯш ё аз нав самтбахшии онҳо. Дар даҳсолаи наздик ба ихтисори интиҳобӣ ва аз нав самтбахшии фонди кати статсионарҳо тавачҷӯҳои махсус зоҳир мегардад. Шифохонаҳои қитъавӣ деҳот, ки камтар истифода мегарданд, барҳам меҳӯранд ё ба хонҳои тандурустӣ ва марказҳои тандурустӣ табдил дода мешаванд. Як қисми сармоягузорию асосӣ барои барҳамдиҳии диспансерҳо ё табдил додани онҳо ба муассисаҳои самти иҷтимоию тиббӣ, аз ҷумла хонаҳои нигоҳубини ҳамшираҳои шафқат барои пиронсолон ва беморони мунзим масраф карда мешавад. (392).

Мутобиқати лоихаҳои инвеститсионӣ ва стандартҳои расонидани кӯмаки табобатиию профилактикӣ. Дар соҳаи кӯмаки аввалияи тиббии санитарӣ арзиши сметаии ҳар қадам хонаи тиббӣ ва маркази саломатии деҳот тавассути лоихаи намунавӣ, ки ба якчанд намуду ҳаҷм тафриқабандӣ шудааст, муайян карда мешавад. Лоихаҳои намунавӣ бояд бо дарназардошти меъёрҳои умумӣ ва масоҳати ғойданок, талабот нисбат ба таъминоти инженерии коммуналии биноҳои тиббӣ ва табели таҷҳизонии техникӣ дақиқ карда

шаванд, ки самти функционалӣ, нақшаҳои стандартҳои муолиҷа ва контингенти тибби оилавии вобасташударо инъикос менамояд. (393)

Ба барномаи 10-солаи фаъолияти инвеститсионӣ дар соҳаи тандурустӣ танҳо он объектҳои тандурустии ибтидоии дехот дохил карда мешаванд, ки аз лаҳзаи ба истифода додани онҳо метавонанд ҷавобгӯи шартҳои зайл бошанд: яқум, таъминот бо кадрҳои тахассусии тиббӣ; дуҷум, бо маблағгузориҳои ҷорӣ таъмингардида; сеюм, дорои нақшаи оперативию хоҷагидорӣ, бо ҳисоби дақиқи нишондиҳандаҳои ҳаҷми клиникӣ ва сарбории иқтидорҳои истеҳсолӣ, инчунин манбаъҳои дақиқ муайянгардидаи расонидани доруворӣ, маводи хароҷотӣ ва дигар маҳсулоти таъиноти тиббӣ; қор ва хизматрасонӣ оид ба истифодаи бино ва техника; дастгирии нақшавию таҳлили ва иттилоотӣ, дигар дастгирии касбӣ. Санҷиш ҷиҳати мутобиқат ба ин шартҳо қисми ҷудонопазири асосноксозии техникую иқтисодии ҳар як лоиҳаи нави инвеститсионӣ хоҳад буд. (394)

Тартиби пешниҳодшудаи банақшагирии умумисоҳавии сармоягузориҳои асосӣ тавассути ба он ворид намудани ташаббус ва пешниҳодоти шарикони байналмилалӣ оид ба рушд тақвият меёбад. Бо қувваи муштарак осебпазирии заминаи истеҳсолию технологӣ нисбат ба офату садамаҳо баҳогузориҳои карда мешавад. (395)

Бо тавсеаи ҳаҷми фаъолияти инвеститсионӣ ба соҳаи тандурустии кишвар проблемаи сари вақт иваз намудани биною иншооти кӯҳнаю фарсуда ва таҷҳизоти асосӣ баръало зоҳир мегардад. Аз ин рӯ, ҳалли муҳими иқтисодӣ аз он иборат аст, ки дар соли 2012 амортизатсияи воситаҳои асосӣ ҳамчун хароҷоти маблағгузоришаванда ҷорӣ карда шавад. (396)

Аз соли 2016 сар карда, Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳодихии техникую иқтисодии лоиҳаҳои хусусии инвеститсиониро на танҳо ба хоҳири риояи тартиби умумикабулгардидаи ворид намудани онҳо ба номгӯи давлатии соҳтмон ва объектҳо, инчунин бо азми қисман фароҳам овардани кафолатҳои давлатӣ нисбат ба ӯҳдадорҳои кредитии инвесторони хусусӣ ба роҳ мемонад. (397)

Инчунин ҷорӣ намудани механизми хусусигардонии объектҳои тандурустие, ки ғайрисамарабахш фаъолият менамоянд, дар назар дошта шудааст ва дар ин самт метавон муассисаҳои самти стоматологиро ба сифати мисол ёдовар шуд. (398)

Ҳамзамон бо таҷдиди объектҳои тандурустӣ яке аз самтҳои афзалиятнок аз давра ба давра ҷиҳозонии муассисаҳо бо таҷҳизоти муосир иборат аст, ки имкон медиҳад бо истифода аз технологияҳои муосир усулҳои нави ташҳис ва муолиҷа ҷорӣ карда шавад. (399)

Дар марҳилаи яқум бояд заминаи моддию техникий муассисаҳои пойтахт (сатҳи ҷумҳуриявӣ ва шаҳрӣ) беҳбуд бахшида шавад, зеро дар онҳо ҳолатҳо ва бемориҳои ташҳис ва муолиҷаашон душвор муттамарказ гардидаанд. (400)

Дар марҳилаи дуҷум бояд таҷдиди заминаи моддию техникий муассисаҳои тандурустии сатҳи вилоятӣ анҷом дода шуда, дастрасии аҳоли ба ташҳиси томографияи компютерӣ (магнитию резонансӣ), офталмодиагностикаи компютерӣ, истифодаи воситаҳои системаи фосилавии озмоишии ташҳис ва машваратӣ (телетиб), маҷмӯи дастгоҳҳои реаниматсионӣ барои тифлони навзод, литотрипсия, иммунотибқунии хун ва дигар технологияи муосир таъмин карда шавад. (401)

Дар марҳилаи сеюм Беморхонаи марказии ноҳиявӣ / Беморхонаи марказии шаҳрӣ бояд бо таҷҳизоте, ки барои татбиқи амалии дастурҳо оид ба амалияи клиникӣ заруранд, мучаҳҳаз гардонида шавад. (402)

4) Маблағгузориҳои соҳаи тандурустӣ

Ислоҳоти тандурустӣ то кунун ба ҳалли ду проблемаи асосӣ нигаронида шуда буд: (403)

- а) ҳиссаи ками маблағгузорӣ аз ҳисоби бучаи умумӣ ба сатҳи ниҳоят баланди харачоти аҳоли, ки дастрасиро ба хизматрасониҳои тиббӣ, аз ҷумла барои табақаҳои осебпазири аҳоли маҳдуд менамояд; (404)
- б) раванди кӯҳнашудаи ташаккул ва тақсими захираҳо якҷоякунии хавфҳоро барои таъмини баробарӣ маҳдуд сохта, вобаста бо сабабҳои нигоҳ доштани инфрасохтори нодаркор боиси таназзули самарабахшӣ мегардад ва барои гузаштан ба кӯмаки аз нигоҳи хароҷот судманди кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ мусоидат наменамояд. (405)

Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон моҳи июни соли 2003 бо мақсади гузаронидани ислоҳоти системаи маблағгузори тандурустӣ гурӯҳи кории байнисоҳавӣ таъсис дода буд. Гурӯҳи корӣ алтернативаҳои имконпазири гузаронидани ислоҳотро баррасӣ намуда, барои татбиқи он тавсияҳо манзур дошт. Гурӯҳи корӣ ҳуҷҷати стратегиро таҳия кард, ки принсипҳои асосии ислоҳоти молиявиро барои солҳои 2005-2015 тавсиф менамояд. Стратегияи маблағгузорӣ барои солҳои 2005-2015 моҳи майи соли 2005 аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардида, вазифаҳои зайлро дар бар мегирад: пай дар пай зиёд намудани маблағҳои давлатӣ барои маблағгузори тандурустӣ; якҷоякунии маблағҳо бучетӣ барои системаи тандурустӣ; таъсиси сохтори институтсионалӣ тибқи системаи пардохткунандаи ягона дар соҳаи тандурустӣ; таҳия ва татбиқи системаи нави пардохти фароҳамоварандагони хизматрасонии соҳаи тандурустӣ; баланд бардоштани музди меҳнати кормандони тиб; (435) Таҳлили проблемаҳои пардохтҳои ғайрирасмӣ дар системаи тандурустӣ ва ҷорӣ намудани ҳампардохти расмӣ барои фароҳам овардани хизматрасонӣ; (436) Беҳбуди системаи идоракунии тандурустӣ; рушди бахши хусусии таъминкунандагони хизматрасонии тиббӣ; (406)

Барои татбиқи стратегияи солҳои 2005-2015 Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон се зергурӯҳи кориро таъсис дод:

- оид ба ҷорӣ намудани системаи маблағгузори сарикасии кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ;
- ҷорӣ намудани системаи пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа дар ҳадамоти бистарикунонӣ;
- таҳия ва ҷорӣ намудани барномаи кафолатҳои давлатӣ.

Дар солҳои охир гурӯҳҳои корӣ бомуваффақона заминаи қонунгузориро таҳия ва таҷдиди назар намуда, ба татбиқи як қатор ислоҳот шурӯъ намуданд. (407)

Раванди ислоҳоти бахши тандурустиро Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳбарӣ менамояд. Донорҳо ва шарикон оид ба рушд, аз ҷумла Иттиҳоди Аврупо, Бонки Умумичаҳонӣ, ЮСАИД, Агенти Швейтсария оид ба рушд ва ҳамкорӣ, ТУТ ва Фонди Оғохон дар раванди ислоҳот фаъолона иштирок менамоянд. (408)

Системаи маблағгузори тандурустӣ аз се функцияи асосӣ иборат аст: чамъоварии даромад, якҷоякунии маблағҳо ва хариди хизматрасонӣ. Ин се функцияҳои асосӣ тавассути сиёсат оид ба кафолатҳо ва ҳампардохти расмии мурочиин дастгирӣ карда мешавад. (409)

Фасли мазкури Стратегия барои солҳои 2010-2020 мақсади пешбурди стратегияи маблағгузориро барои тандурустӣ барои солҳои 2005-2015 тасдиқ намуда, доираи ислоҳоти маблағгузори тандурустиро дар Тоҷикистон тавсеа ва беҳбуд мебахшад. Фасли мазкур аз ҷонибдории Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон гувоҳӣ медиҳад ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи суғуртаи ҳатмии тиббӣ" соли 2008 мисоли он мебошад. (410)

Мақсади ислоҳоти маблағгузори соҳаи тандурустӣ аз таҳияи системаи устувор ва ҳамгиرويшудаи маблағгузори тандурустӣ дар асоси ҳаҷми афзоиандаи маблағгузорӣ, бо тақсимоли баробари захираҳо ва афзоиши самарабахшии системаи тандурустӣ чихати таъмини дастрасии универсалӣ дар доираи барномаи кафолатҳои давлатӣ, беҳбуди ҳимояи аҳоли, махсусан гурӯҳҳои камбизоати аҳоли аз хавфҳои молиявӣ, беҳбуди дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ, истифодаи судманд ва оқилонаи захираҳои бахши тандурустӣ ва

таъмини омилҳои ҳавасмандгардонӣ барои беҳбуди сифати хизматрасониҳои тиббӣ иборат мебошад. (411)

Вазифаҳои асосии Стратегия аз инҳо иборатанд: (412)

- афзоиши ҳиссаи маблағгузори давлатӣ барои соҳаи тандурустӣ; (413)
- таъмини дастрасии баробари аҳоли ба хизматрасониҳои тиббӣ; (414)
- давра ба давра баробар маблағгузорӣ намудани соҳаи тандурустӣ байни минтақаҳо (415)
- беҳбуди раванди ташаккули буҷет ва механизмҳои хариди хизматрасониҳои тиббӣ, аз ҷумла системаи нави вобаста ба натиҷаҳо дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ; (416)
- баланд бардоштани музди меҳнати кормандони тибб ва таъмини маблағгузорӣ барои ноил гардидан ба дастрасии воситаҳои доруворӣ ва маводи тиббӣ дар муассисаҳои тандурустӣ (417)
- беҳбуди шаффофияти ҳампардохти аҳоли дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ (418)
- беҳбуди сифати хизматрасониҳои тиббӣ, самарабахшии корҳо ва мустақилияти фароҳамоварандагони хизматрасониҳои тиббӣ (419)
- дақиқ муайян ва инъикос кардани функция, нақш ва муносибатҳои мутақобилаи ҳамаи субъектҳои / муассисаҳои соҳаи тандурустӣ. (420)

а) Функцияи чамъоварии маблағҳо: зиёд намудани маблағгузори тандурустӣ

Соли 1996 маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба соли 1991 34 фоизро ташкил дод. Аз соли 1998 афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ба мушоҳида расида, аз соли 2000 инҷониб ба ҳар нафар аз 8 то 10 фоизро ташкил медиҳад. Бо вуҷуди ин Тоҷикистон дар байни дигар кишварҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ нодортарин ба ҳисоб рафта, дар соли 2007 ба ҳар нафар аҳоли 518 доллари ИМА аз маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ рост омад. Ин омилҳо қобилияти давлатро чиҳати гузоштани саҳми дахлдор барои хароҷот чиҳати беҳбуди системаи тандурустӣ маҳдуд мегардонад. (421)

Дар солҳои охир хароҷоти умумӣ барои соҳаи тандурустӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври назаррас афзоиш ёфт. Соли 2003 хароҷоти бахши тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба 75 миллион доллари ИМА ё 12 доллари ИМА ба ҳар як нафар баробар буд. Дар соли 2007 хароҷоти умумии тандурустӣ то 245 млн. доллари ИМА ё 34 доллари ИМА ба ҳар нафар афзоиш ёфт. Аз соли 2003 то соли 2007 хароҷот барои соҳаи тандурустӣ нисбат ба маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ аз 1.3 фоиз то 1.9 фоиз афзуд. Сарфи назар аз ин дар Тоҷикистон фоизи хароҷот нисбат ба маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ барои соҳаи тандурустӣ дар ҳақон яке аз пасттарин натиҷа ба ҳисоб меравад. (422)

Маблағгузори тандурустӣ аз буҷети давлатӣ (буҷетҳои ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ) дар муқоиса бо маблағгузори дигар соҳаҳои иҷтимоӣ мутаносибан камтар аст (дар соли 2008 ҳамагӣ 5.7 фоиз аз буҷети давлатӣ). (423)

Дар натиҷа буҷети давлатие, ки барои маблағгузори соҳаи тандурустӣ чудо мегардад, танҳо 16 фоизи хароҷоти соҳаи тандурустиро мепӯшонад. Саҳми донорҳо дар маблағгузори умумии соҳаи тандурустӣ ба 14 фоиз баробар буда, ҳиссаи хонаводаҳо (аҳоли), бо дарназардошти хароҷот барои доруворӣ 70 фоизро ташкил медиҳад. Сарфи назар аз он, ки ҳампардохти аҳоли барои хизматрасониҳои тиббӣ дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ ташаккул ёфтааст (нигаред ба фасли Барномаи кафолатҳои давлатӣ), мунтазам афзоиш меёбад, то ин ки норасогиҳои молиявиро дар соҳаи тандурустӣ пурра намояд. Аксари чунин ҳампардохт бо тартиби ғайрирасмӣ, мустақиман аз ҷониби кормандони соҳаи тандурустӣ ҳамчун пардохт барои хизматрасонӣ ё фароҳам овардани маводи доруворӣ анҷом дода мешавад. (424)

Қорӣ намудани суғуртаи ҳатмии тиббӣ, ки дар аксари кишварҳои собиқ Шӯравӣ баррасӣ ва мавриди омӯзиш қарор гирифта буд, барои соҳаи тандурустии Тоҷикистон интиҳоби мураккаб ба ҳисоб меравад, махсусан бо назардошти он, ки соҳаи мазкур дар

кишвар он қадар фарогир намебошад. Аммо, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи суғуртаи ҳатмии тиббӣ" аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2008 қабул карда шуд. Қонун мебоист аз моҳи январи соли 2010 дар амал татбиқ гардад, вале бо сабабҳои конъюктураи иҷтимоӣ иқтисодӣ ва сохторӣ татбиқи Қонун то соли 2015 ба таъхир гузошта шудааст. Ниҳоят муҳим аст, ки суғуртаи ҳатмии тиббӣ оҳиста-оҳиста ва оқилона, бо дарназардошти вазъ ва ҳамзамон бо ислоҳоти системаи маблағгузори тандурустӣ татбиқ карда шавад. Чорабиниҳои афзалиятнок оид ба суғуртаи ҳатмии тиббӣ нисбат ба ҳар кадом функсияи маблағгузори соҳаи тандурустӣ дохил карда шудааст. (425)

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон раванди татбиқи Барномаи миёнамӯҳлати хароҷоти давлатӣ оғоз гардид, ки дар соҳаи тандурустӣ аз соли 2008 инҷониб ба таври таҷрибавӣ татбиқ мегардад. Барномаи миёнамӯҳлати хароҷоти давлатӣ унсури асосии ислоҳоти идоракунии захираҳои молиявӣ чамъиятӣ ба ҳисоб меравад, зеро он беҳбуди интизоми ба ҳам пайвасти (агрегатсияшудаи) молиявӣ ва босуботи тақсими самарабахши захираҳои молиявӣ, самарабахши амалиёт ва шаффофиятро дастгирӣ менамояд. Имрӯзҳо аллақай дастовардҳои назаррас ба мушоҳида мегардад, ки он ташаккули сохтори барномаи бучетӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳияи вариантҳои пешакии барномаҳои вобаста ба индикаторҳои самарабахшӣ, беҳбуди раванди банақшагирии умумии бучетро, ки дар сатҳи Ҳукумат оғоз гардида, минбаъд дар вазоратҳои дахлдор идома меёбад, фаро мегирад. Вазифаи аввалиндараҷаи барномаи миёнамӯҳлати хароҷот аз тағйир додани системаи банақшагирии бучетии аз собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ боқимонда иборат аст, ки ба хароҷот ва зиёд намудани бучет барои системаи банақшагирии бучет, самарабахшӣ ва натиҷа нигаронида шуда буд. Барномаи миёнамӯҳлати хароҷоти давлатӣ тавассути беҳбуди ояндабинӣ, ташаккул, пешбинишаванда будани он ва идоракунии бучети тандурустӣ ба бахши тандурустӣ таъсири мусбӣ мерасонад; инчунин алоқаи мутақобила байни Стратегияи миллии тандурустӣ ва афзалиятҳои тандурустиро бо бучети тандурустӣ ва воридоти воситаҳои пулӣ имконпазир мегардонад. (426)

Чорабиниҳои афзалиятнок:

- афзоиши муттасили бучети тандурустӣ мутаносибан ба афзоиши ғоизҳои хароҷоти умумии давлатӣ. Таҳияи нақшаи мушаххас бо рақамҳои қаблан муайянгардида. Афзоиши хароҷот ба соҳаи тандурустӣ барои шарикон оид ба рушд шарт ё индикатори сармоягузори Стратегияи тандурустӣ хоҳад буд. (427)
- Гузаронидани таҳлили ҳисобномаҳои миллии тандурустӣ дар асоси ҳамкориҳои солҳои 2009-2010 байни Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон (раёсати маблағгузорӣ ва ШТСТ), Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кумитаи давлатии омили Ҷумҳурии Тоҷикистон оғоз гардида барои мақсадҳои нишон додани манбаъ ва истифодаи воситаҳои молиявӣ дар соҳаи тандурустӣ ва гузаронидани дигар таҳқиқот барои қабули қарорҳои иттилоотӣ дар сиёсати тандурустӣ. (428)
- Тақвияти Барномаи банақшагирии миёнамӯҳлати хароҷоти давлатӣ ҳамчун восита барои банақшагирии бучети тандурустӣ (429)
- Гузаронидани мониторинги иҷрои бучет ҷиҳати таъмини ҳаракати пешбинишаванда ва муттасили маблағҳо ба таъминкунандаҳо (430)
- Таҳлили синарияи чамъоварии эҳтимолии маблағҳо ҳамчун як қисми таъсиси нақшаи суғуртаи ҳатмии тиббӣ (431)
- Барои маблағгузори хусусӣ тавассути суғуртаи ихтиёрии тиббӣ, ҳамзамон бо рушди он бояд қолиби танзимкунанда таҳия гардад, зеро дар даҳсолаи наздик саҳмҳои хусусӣ ба соҳаи тандурустӣ ҳамчун манбаи асосии маблағгузорӣ боқӣ мемонад (432)
- Муайян намудани нақш ва ҳамкориҳои муштараки тарафҳои манфиатдор дар соҳаи тандурустӣ ҷиҳати беҳбуди ояндабинӣ, чамъоварӣ ва иҷрои бучети соҳаи тандурустӣ аз манбаъҳои мухталиф (433)
- Барои иҷрои муваффақонаи Стратегия зарурати таҳияи модели дастгирии шарикон оид ба рушд дар соҳаи тандурустӣ, бо мақсади ҷорӣ намудани муносибати бисёрсоҳавӣ дар Тоҷикистон ба миён меояд. Донорҳо асосан дар самти лоиҳавию самтбахшӣ фаъолият

карда, метавонистанд оҳиста - оҳиста ба модели ба ҳам пайвастаи кӯмаки қисман аз нигоҳи лоихавӣ асоснокшуда ва воридоти мустақими маблағ ба бучети давлатӣ, бо таъинот ба соҳаи тандурустӣ ва системаи чудо намудани маблағ вобаста ба натиҷа гузаранд. (434)

б) Функсияи якҷоякунии маблағ: беҳбудии якҷоякунии захираҳо

Якҷоякунии захираҳо барои якҷоя намудани бучетҳои тандурустӣ шароит фароҳам меорад (дар сатҳҳои ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ, шаҳрӣ ва маҳаллӣ). Якҷоякунии захираҳо барои таъмини дастрасӣ, баробарӣ ва ҳимоя аз хавфҳои молиявӣ зарур мебошад; он имкон медиҳад захираҳо байни тамоми аҳолии кишвар боадолатона тақсим карда шавад. Якҷоякунии маблағҳо барои ҷорӣ намудани системаи нави пардохт заминаи асосӣ ба ҳисоб меравад, ки он дар навбати худ таҷдиди сохтори системаи тандурустӣ, афзоиши самарабахшӣ ва ба аҳоли фароҳам овардани шароити интихобро дастгирӣ менамояд, то андозае муҳити рақобатро ба миён орад. (435)

Айни замон, фарқияти назарраси маблағгузорӣ дар дохили вилоят (байни ноҳияҳо) ва байни вилоятҳо ба мушоҳида мерасад. Мисол, дар вилояти Хатлон дар соли 2009 фарқияти маблағгузори тандурустӣ барои як нафар ба 12-51 сомонӣ баробар буд. Ба ғайр аз ин системаи кунунии маблағгузори тандурустӣ дар Тоҷикистон фрагментатсия шудааст, яъне системаи тандурустӣ тибқи сатҳҳои мухталиф: ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ ва ноҳиявӣ маблағгузорӣ ва идора карда мешавад. (436)

Мутобиқи Стратегияи маблағгузори тандурустӣ барои солҳои 2005-2015 якҷоякунии бучети маҳаллӣ барои маблағгузори тандурустӣ бояд на камтар аз сатҳи вилоят сурат гирад. Стратегияи миллӣ маҳз ҳамин мақсадҳоро оид ба якҷоякунии маблағҳо ба роҳбарӣ мегирад. (437)

Дар панҷ соли охир муҳокимаи васеи сиёсӣ оид ба масъалаи ҷӣ тавр дар сатҳи вилоят муттамарказ гардонидани захираҳо сурат мегирифт. Аммо, ин муҳокимарониҳо камсамар буда, ҳоло низ якҷоякунӣ ва муттаҳидгардонии захираҳо дар сатҳи вилоят анҷом дода намешавад. Маблағгузори сарикасии кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ тавассути якҷоякунии маблағҳо дар сатҳи ноҳиявӣ ҷорӣ мегардад. Ин иқдоми нахустин ва муваффақонаи кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ ба ҳисоб меравад. Ҳангоме, ки якҷоякунии маблағҳо дар сатҳи ноҳия бо механизмҳои тақсими баробар байни ноҳияҳо барои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ варианти ҳаётан муҳим ба ҳисоб меравад, якҷоякунии маблағҳо дар сатҳи вилоят барои ворид намудани тағйирот дар бахши бистарикунонӣ шартӣ зарурӣ мебошад. (438)

Дар раванди таҳияи Стратегияи мазкур гурӯҳи корӣ якчанд варианти махсусгардонидашудаи якҷоякунии маблағҳо ё муттаҳидгардонии онро дар сатҳи вилоят таҳия намуд. Модели мазкур аз инҳо иборат аст: (439)

- сохтори ғайримуттамаркази даромадҳо (бучетӣ) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз сатҳҳои ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ ва ноҳиявӣ иборат буда, бояд дар қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйиротҳо дараварда шаванд; (440)
- раёсати тандурустии вилоят барои таҳия ва иҷрои бучети вилоят масъулиятро ба зимма дорад (вобаста ба ҳамаи ноҳияҳо). Рақамҳои назоратии дар сатҳи вилоят тасдиқгардида метавонад барои ҳисоби меъёри ягонаи пардохти хизмати таъминкунандаҳо барои ҳамаи ноҳияҳо истифода бурда шавад. Дар амал меъёри ягонаи пардохти хизмати таъминкунандаҳо аз якҷоякунии вертуалии воситаҳо иборат буда, метавонад аз ҷониби раёсати тандурустии вилоят, ки ҳамчун харидори хизматрасонӣ баромад мекунад, муайян ва маъмури гардонида шавад; (441)
- кӯмакҳои молиявии бебозгашт аз сатҳи бучети ҷумҳуриявӣ метавонад ба бучетҳои сатҳи вилоятӣ чудо карда шаванд. Ин маблағҳо тибқи меъёрҳои муқарраргардидаи маблағгузори сарикасӣ дар байни ноҳияҳои вилоят истифода бурда шаванд. (442)

Бо мурури замон афзоиши ҳиссаи маблағгузори давлатии тандурустӣ ва якҷоякунии маблағҳо дар сатҳи вилоятӣ дар маҷмӯъ боиси коҳиш додани нобаробарӣ ва ҳимоя аз хавфи молиявӣ барои аҳоли мегардад. Бо вучуди ин, бо дарназардошти он, ки ҳоло 70 фоизи маблағгузори тандурустӣ ба пардохтҳои хусусии аҳоли рост меояд, ҷиҳати ҳифзи назарраси аҳоли аз хавфи молиявӣ бояд роҳи тӯлониро тай намуд. Дар дурнамои кӯтоҳмӯҳлат маблағгузори ҷомеавӣ ё якҷоякунӣ дар сатҳи ҷамоат метавонад дар бехбуди муҳофизат аз хавфи молиявӣ саҳм гузорад, махсусан агар дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ таҳия шуда бошад. Ҷорӣ намудани маблағгузори ҷомеавӣ берун аз доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ хатари онро, ки ҷомеаҳои осебпазир аз ислоҳоти маблағгузори тандурустӣ ғайри нафебинанд ва бо мурури замон боз ҳам осебпазир мегарданд, зиёд менамояд. Маблағгузори ҷомеавӣ, ки ба кам кардани хатари инфиродии молиявӣ хангоми ҳампардохти расмӣ дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ ё дигар хизматрасониҳои пулакӣ мусоидат менамояд, метавонад хавфи молиявиро дар дурнамои кӯтоҳмӯҳлат камтар кунад, инчунин ба ҷамоат имкон медиҳад аз бехбуди маблағгузори тандурустӣ дар дурнамои дарозмӯҳлат ғайри нафебинанд ва даст орад, зеро бучети тандурустӣ афзоиш меёбад ва андозаи ҳампардохт камтар мегардад. (443)

Стратегияи мавҷуда бо ғайри нафебинанди Стратегияи маблағгузори тандурустӣ дар давраҳои солҳои 2005-2015 ва Қонун «Дар бораи суғурати ҳатмии тиббӣ» (соли 2008) ҳамроҳанг мебошад, зеро онҳо таъсиси системаи ягонаи пардохтро дар Тоҷикистон пешбинӣ менамоянд. (444)

Ворид намудани бучетикунони барномаҳо ба ҷорӣ намудани Барномаи миёнамӯҳлати хароҷот робитаи муштарақ байни сиёсати соҳаи тандурустӣ, нақша ва барномаҳо, аз ҷумла Стратегияи миллии тандурустиро бо таҳияи бучет ва тақсими воситаҳо имконпазир мегардонад. Мутобиқи дастурҳо нисбат ба бучети соли 2010 вазоратҳои қаторӣ низ бояд натиҷаҳои асосии барномаҳои бучетии худро муайян намоянд. (445)

Ҷорӣ намудани афзалиятнок:

- якҷоякунии маблағҳо ё муттаҳидсозии бучети тандурустӣ дар сатҳи вилоят; (446)
- бехбуди ташаккули бучет, аз ҷумла пешбурди бучетикунони барномавӣ барои тандурустӣ; (447)
- гузаронидани таҳқиқоти расмиёти амалиётӣ оид ба мавзӯҳои мухталиф, аз ҷумла мониторинги баробаркунонии ҷуғрофӣ тақсими маблағҳо; (448)
- омӯзиши ҷорӣ намудани пешомадҳои маблағгузори ҷомеавӣ дар доираи ислоҳоти умумии маблағгузорӣ ва Барномаи кафолатҳои давлатӣ; (449)
- таҳлили сенарияҳои рушди нақшаи суғуртаи ҳатмии давлатӣ, ки ба якҷоякунии маблағҳо дар сатҳи вилоят асос ёфтааст; (450)
- агар якҷоякунии маблағ дар сатҳи вилоятӣ ва субвенсия дар сатҳи милли тақсими баробари захираҳои бучети тандурустиро барои тамоми аҳоли таъмин нанамояд (мутобиқи формулаи пардохт), бояд масъалаи якҷоякунии дар сатҳи милли мавриди баррасӣ қарор гирад. (451)

г) Функсияи хариди хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ: ҷорӣ намудани харидкунандаи ягона дар сатҳи вилоят

Харидории хизматрасонӣ якҷоякунии маблағҳо маҷмӯъ мегардонад (бучети муттаҳидқардашудаи тандурустӣ) ва механизми хариди хизматрасониҳои тиббиро ҷорӣ менамояд. Стратегияи маблағгузорӣ барои солҳои 2005-2015 Раёсати иқтисод ва банақшагирии молияи Идораи вилоятӣ тандурустӣ ё шӯъбаи молиявии Идораи вилоятӣ тандурустиро ба сифати харидкунандаи хизматрасонӣ муайян мекунад. Стратегияи милли низ фарзияи муҳими мазкур ё қарори стратегиро барои соҳаи тандурустӣ нигоҳ медорад. (452)

Дар панҷ соли охир механизми хариди хизматрасонии тиббӣ, аз ҷумла системаи нави пардохт барои натиҷаҳо ва ҷорӣ намудани Барномаи кафолатҳои давлатӣ дар сатҳи таҷриба дар ноҳияҳои интиҳобгардида муваффақона инкишоф ёфт. Аммо ин навоарӣ тавассути институтҳои мавҷуда, бидуни дақиқ муайян намудани нақш, бо дастгирии васеи донорҳо ва лоиҳаҳо таҳия ва татбиқ мегардад. Муваффақияти мазкурро наметавон бе таъсиси институтҳои нав ё муайян намудани харидорӣ хизматрасонӣ аз ҳисоби институтҳои мавҷуда, бо таъмини онҳо бо системаҳои иттилоотӣ ва нерӯи инсонӣ тақозошаванда босубот арзёбӣ намуд. (453)

Дар доираи самте, ки бо рушди минбаъдаи суғуртаи ҳатмии тиббӣ ҳамгирой мешавад, харидкунандаи хизматрасонии тандурустӣ дар сатҳи вилоят маблағҳоро аз манбаъҳои гуногун муттамарказ гардонид, хизматрасони аккредитатсияшудаи давлатӣ ё хусусиро кироя мегирад. (454)

Дар тӯли соли охир, Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таъсиси шӯъба/бахшҳои ноҳиявии тандурустӣ муколама доир намуд. Нақши шӯъба/бахшҳои ноҳиявии тандурустӣ аз назорати сифат ва ҳаҷми хизматрасонӣ иборат аст. Шӯъба/бахшҳои ноҳиявӣ дорандаи фондҳо намебошад ва функсияи якҷоякунии маблағ ё харидро анҷом намедихад. Дар ҷараёни муколама Вазорати тандурустӣ ва шарикон оид ба рушд ба мувофиқа расиданд: шӯъбаҳои ноҳиявии тандурустӣ таъсис ёфтанд, онҳо функсияи харидкунандаи хизматрасониро иҷро намекунанд, ба сохтори калонҳаҷм табдил намеёбанд, то ин ки моддаҳои маъмулии бучетро зиёд накунанд ё воситаҳои хароҷоти барои муолиҷаи беморон ё пешбурди барномаҳои тандурустӣ мустақиман пешбинишударо ихтисор нанамоянд. (455)

Ҷорабиниҳои афзалиятнок:

- таъсис додани хариди хизматрасонӣ дар Шӯъбаи молия ва дурнамои иқтисодии Раёсати вилоятии тандурустӣ (456)
- таҳия ва татбиқи нақша барои таъсиси системаҳои умумӣ ва нерӯи инсонӣ дар Шӯъбаи молия ва дурнамои иқтисодии Раёсати вилоятии тандурустӣ (457)
- таҳияи механизм ва нерӯ дар Раёсати молия ва банақшагирии иқтисодӣ барои функсияҳои хоси харидори хизматрасонӣ, аз ҷумла таҳияи бучет, ҳисоби тарифи ягонаи системаи пардохти фароҳамоварандаи хизматрасонӣ, коркард ва тасдиқи ҳисоботи таъминкунандаҳо. Дар назар дошта шудааст, ки маблағҳои бучети тандурустӣ тавассути системаи хазинадорӣ сурат гирифта, вале Шӯъбаи молия ва дурнамои иқтисодии Раёсати вилоятии тандурустӣ ҳамчун харидкунандаи хизматрасонӣ бояд дар маблағгузорӣ ва маъмуригардонии барномаҳои тандурустӣ нақши муҳим дошта бошад, то ин ки мутобиқати афзалиятҳои тандурустиро бо маблағгузори тандурустӣ таъмин намояд (458)
- муайян намудани нақш ва таҳияи самти ҳамкориҳои мутақобила байни ҳамаи шахсони манфиатдор ва ташкилотҳо дар соҳаи маблағгузори тандурустӣ, аз ҷумла вазоратҳои тандурустӣ, молия, мақомотҳои иҷроияи маҳаллии ҳокимиятӣ давлатӣ, Раёсатҳои тандурустии вилоятӣ, Шӯъба/бахшҳои тандурустии ноҳиявӣ, системаи хазинадорӣ ва фароҳамоварандагони хизматрасонии тиббӣ. (459)

Функсияи хариди хизматрасонии тандурустӣ: беҳбуди тақсими захираҳо

Иловатан ба сатҳи пасти маблағгузорӣ раванди ҷорӣ таҳияи бучети тандурустӣ ва тақсими захираҳо ба беҳбуди баробарӣ, дастрасӣ, самарабахшӣ ва сифати бахши тандурустӣ монеа эҷод мекунад. Азбаски дар дурнамои наздик афзоиши назарраси маблағгузори соҳаи тандурустӣ ба мушоҳида намерасад, ислоҳоти раванди таҳияи бучет ва тақсими захираҳо барои беҳбуди фаъолияти системаи маблағгузорӣ интиҳоби ҳаётан муҳим ба ҳисоб меравад. Дар асл, ҳадалимкон судманд истифода бурдани бучети маҳдуди тандурустӣ ниҳоят муҳим мебошад. (460)

Тақсими захираҳо ба тақсимкунандагони хизматрасониҳои тиббӣ тибқи принципҳои маъмулии бучетӣ (бучети модда ба модда) сураат мегирад, яъне бучет байни муассисаҳо на бо дарназардошти ҳаҷми хизматрасониҳо ё миқдори аҳолии фарогирифта, балки вобаста ба инфрасохтор ё нишондиҳандаҳои муайян, бо дарназардошти теъдоди кат ё шумораи штатӣ чудо карда мешавад. Бучет бояд танҳо модда ба модда истифода бурда шавад. (461)

Вазифаи бехбудии дар системаи хариди хизматрасонии тиббӣ чоришаванда аз он иборат аст, ки гузариш аз раванди меъёрии таҳияи бучет ба системаи пардохти таъминкунандаҳо барои натиҷаҳо таъмин гардад, аз ҷумла системаи пардохти сарикасӣ барои кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ва системаи пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа барои бахши бистарикунонӣ бо мақсади бехбудии баробарӣ ва самарабахшии системаи тандурустӣ. (462)

Механизмҳои мазкури харид барои таҷдиди сохтор, муносибгардонӣ ва бехбудии самарабахшии шабакаҳои таъминкунандагони хизматрасонӣ омилҳои ҳавасмандгардонии молиявиро муҳайё месозад (ин ҷо динамикаи мастер-нақшаи таҳияшаванда оид ба таҷдиди сохтор таъкид карда мешавад). Механизмҳои мазкур барои зиёд намудани музди меҳнат дар доираи стратегияи захираҳои инсонӣ кӯмак намуда, имкон медиҳанд ислоҳоти умумии музди меҳнат дар иқтисодиёт анҷом дода шавад. (463)

Аз соли 2005 системаи маблағгузории сарикасии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ дар Тоҷикистон ба таври таҷрибавӣ ҷорӣ гардид. Дар марҳилаи аввал системаи маблағгузории сарикасии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ танҳо харочоти тағйирёбандаро фаро гирифта, чунин татбиқ гардид: (464)

- татбиқи таҷрибавии аввалин дар ноҳияҳои Данғара ва Варзоб; (465)
- дар соли 2007 системаи такмилёфтаи маблағгузории сарикасии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ бо фармони Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардида, дар 15 ноҳия татбиқ карда шуд; (466)
- системаи маблағгузории сарикасӣ, ки соли 2008 дар 15 ноҳия густариш ёфт, яққоякунии маблағҳоро дар сатҳи ноҳиявӣ, бо ҷудо намудани тақрибан 40 фоизи бучети ноҳиявии тандурустӣ барои кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ дар бар гирифт. Таъсиси мавқеи нави Менечери шабакаи кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ, таҳияи сметаи алоҳидаи харочот барои кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ, ташаккули бучет барои харочоти тағйирёбанда дар асоси сарикасӣ, тибқи формулае, ки аз се параметр бармеояд: бучети тандурустии ноҳия, теъдоди аҳолии ноҳия ва коэффисиенти чинсӣ синну солӣ; (467)
- соли 2009 вазоратҳои тандурустӣ ва молия оид ба системаи пардохти сарикасӣ барои кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ фармони нав бароварданд. Ин фармон муҳосибаи КАТС, захираҳои инсонӣ ва воситаҳои асосиро аз ҳам ҷудо намуд; (468)
- соли 2009 системаи маблағгузории сарикасии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ тавсеа ёфта, ҳамаи 44 ноҳияи Вилояти Хатлон ва Вилояти Суғд, 3 ноҳияи тобеи ҷумҳурӣ ва як ноҳияи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшонро фаро гирифт. Он аз 1 апрели соли 2009 ҷорӣ гардид; (469)
- минбаъд сатҳи пардохти сарикасӣ дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ аз ҷониби Раёсати тандурустии вилоят дар сатҳи вилоят муайян карда мешавад. Маблағҳои пардохти сарикасиро Раёсати тандурустии вилоят байни хизматрасонҳои барои кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ кироя гирифташуда, бо дарназардошти теъдоди аҳолие, ки таҳти хизматрасонии таъминкунандагон дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ қарор доранд, тақсим менамояд; (470)
- аз нимсолаи дуюми соли 2010 Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсеаи ҷадвали таҷрибавии пардохти сарикасиро ба нақша гирифтааст. Иловадан дар як ноҳияи таҷрибавӣ механизмҳои маблағгузории сарикасӣ барои ҳамаи харочоти онҳо истифода бурда мешавад. (471)

Чорӣ намудани системаи пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа дар баҳши бистарикунонӣ.

Якҷоякуни маблағҳо дар сатҳи вилоятӣ ва таъсиси институти харидкунандаи хизматрасониҳои тиббӣ оғози чорӣ намудани системаи пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа мебошад. (472)

Дигар хизматрасониҳо ва вазифаҳои тандурустӣ

Ислоҳоти чорӣ хариди хизматрасониҳои тиббӣ ба хизматрасониҳои инфиродии тиббӣ асосан дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ ва баҳши бистарикунонӣ дахл дорад. Чихати беҳбудӣ хариди хизматрасониҳои тиббӣ барои дигар хизматрасониҳо ва вазифаҳои тандурустӣ, аз ҷумла тандурустии ҷамъиятӣ, системаи амудии ҳифз аз бемориҳои сироятӣ, таҳсилоти тиббӣ ва инвеститсияҳои асосӣ ҳанӯз ташаббус зоҳир нагардидааст. (473)

Ҳангоми чорӣ намудани суғуртаи ҳатмии тиббӣ ҳамаи маблағҳо оид ба якҷоякунӣ ва хариди чихати таъмини Барномаи ягонаи кафолатҳои давлатӣ барои ҳамаи шаҳрвандон бояд дорои ченаки ягона бошанд ва шаклҳои нави маблағгузорию ҳамчун натиҷаи ислоҳот барои беҳбудӣ баробарӣ ва самарабахшӣ истифода баранд. (474)

Чорабиниҳои афзалиятнок:

- мунтазам таҳия намудани стратегия ва мониторинги чорӣ намудани системаи пардохти хизматрасонҳо ва дигар механизми харид мутобиқи сохтор ва кафолатҳои барномаи кафолатҳои давлатӣ; (475)
- то ба охир расонидани татбиқи миллии маблағгузорию сарикасии КАТС (харочоти ивазшаванда); таҳияи дизайн, ба таври таҷрибавӣ чорӣ ва паҳн намудани системаи пардохти сарикасӣ барои КАТС (ҳамаи моддаҳо, аз ҷумла музди меҳнат), мунтазам такмил додани система; (476)
- алоқаманд намудани ҳавасмандгардонии нави молиявӣ ва беҳбудбахшӣ дар сохтори КАТС, банақшагирӣ ва идоракунии захираҳои инсонӣ, хизматрасониҳо, системаи пешниҳоди хизматрасониҳои тиббӣ ва ҳамгироӣ бо барномаҳои амудӣ дар кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ; (477)
- чорӣ намудан, тавсеа ва такмили мунтазами системаи пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа; (478)
- ошкор намудан ва ҳалли проблемаҳои ташаккули буҷет ва ҳаракати воситаҳо, ки чорӣ намудани системаи пардохти хизматрасонию вобаста ба натиҷа мушкил мегардонад; (479)
- чорӣ намудан, тавсеа ва такмили мунтазами системаҳои нави пардохт барои дигар хизматрасониҳои инфиродӣ, аз ҷумла кӯмаки бетаъхир ва кӯмаки амбулатории махсусгардонидашуда; (480)
- таҳияи механизми пардохт чихати пешбурди тарзи ҳаёти солим, ворид намудани омилҳои ҳавасмандгардонӣ чихати пешбурди тарзи ҳаёти солим ба системаи пардохти хизматрасонҳо; (481)
- таҳияи механизми пардохт барои хизматрасониҳои гаронарзиши тиббӣ дар сатҳи сеюм; (482)
- такмили системаи харид ва маблағгузорию воситаҳои доруворӣ, аз ҷумла доруворӣ барои беморони амбулаторӣ; (483)
- дар таҷриба истифода бурдан, баҳодихӣ ва паҳн намудани тағйирот оид ба пардохт барои фаъолияти самарабахш дар системаи пардохти хизматрасонҳо; (484)
- таҳияи механизмҳои меъёрӣ барои бастанӣ қарордод бо фароҳамоварандагонӣ хусусии хизматрасониҳои тиббӣ. (485)

Сихатии омма, бемориҳои сироятӣ, дигар хизматрасонӣ ва вазифаҳо:

- татбиқ, паҳн намудан ва такмили мунтазами системаҳои нави пардохт барои барномаҳои амудӣ, аз ҷумла сил ва ВИЧ. Системаҳои нави пардохт бояд омилҳои молиявӣ

ҳавасмандгардониро ҷиҳати ҳамгирии минбаъдаи барномаҳои амудӣ бо системаи умумии тандурустӣ фаро гирад; (486)

- татбиқ, паҳн намудан ва такмили мунтазами системаи нави пардохт барои хизматрасониҳо дар соҳаи тандурустии ҷамъиятӣ, аз ҷумла Хадамоти назорати давлатии санитарно-эпидемиологӣ ва таҳсилоти тиббӣ; (487)
- беҳбуди механизмҳо барои сармоягузорию асосӣ ва нигоҳдошти активҳои сармоявӣ. (488)

Чорабиниҳои маҷмӯи ва дастгирикунанда:

- таҳкими низоми системаи иттилоотии тандурустӣ, истифодаи системаи нави пардохти хизматрасониҳо; (489)
- ба ҳам пайвастании системаи пардохти хизматрасонҳо бо механизми таъмини сифат. (490)
ШТСТ дар мавзӯи он, ки чӣ тарз системаҳои алоҳидаи пардохти таъминкунандаҳо ба сифати иҷрои системаҳо таъсир мерасонад, таҳқиқот мегузаронад. (491)

д) Функсияи хариди хизматрасониҳои тандурустӣ, пешомад: мухторияти таъминкунандаҳо ва беҳбуди нерӯи идоракунӣ дар соҳаи тандурустӣ

Бо мақсади ноил гардидан ба мақсадҳои гузашташудаи вазифаи хариди хизматрасониҳои тандурустӣ ва ноил шудан ба самарабахшии системаи нави пардохти хизматрасонҳо дар асоси натиҷаҳо бояд нерӯи идоракунанда ва мустақилияти таъминкунандагони хизматрасониҳои тиббӣ афзун гардонида шавад. Мисол, системаи пардохт барои ҳар як ҳолати муолиҷа дар назар дорад, ки ба роҳбари шифохона ҷиҳати таҷдиди сохтори шифохона ва идоракунӣ бучет, аз ҷумла муттаҳидсозии бучети тандурустӣ, инчунин маблағҳои аз ҳампардохти расмӣ барои ҳамаи ҳолатҳо воридгардида мухторияти бештар фароҳам гардад, то ин ки бучети умумии шифохона таҳия карда шавад. Хусусан ба фароҳамоварандагони хизматрасонӣ ҳуқуқ дода шавад, ки воситаҳои аз як модда ба моддаи дигари бучет гузаронанд, то ин ки беҳбуди самарабахшии дохилӣ ва қонеъгардонии афзалиятҳо ҳангоми хизматрасонӣ таъмин гардад. (492)

То ҳанӯз Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо шарикон оид ба рушд ҷиҳати таҳияи бизнес-нақшаҳо барои муассисаҳои КАТС дар доираи системаи нави пардохти сарикасии кӯмаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ва таълими маҳдуди идоракунӣ тандурустӣ чорабиниҳо доир намуда истодаанд. (493)

Чорабиниҳои афзалиятнок:

- таҳияи заминаи қонунгузорию меъёрӣ барои таъмини мухторияти таъминкунандагони хизматрасонӣ ва татбиқи он; (494)
- таҳияи заминаи қонунгузорию меъёрӣ барои рушди бахши хусусӣ ва татбиқи он; (495)
- дастгирии густариши бизнес-банақшагирӣ барои таъминкунандагони хизматрасонии тиббӣ; (496)
- дастгирии беҳбуди системаи молиявӣ ва иттилоотӣ; (497)
- мунтазам беҳбуд бахшидани идоракунӣ тандурустӣ тавассути омӯзонидан, тақвияти нерӯ ва такмили системаи идоракунӣ дар сатҳи таъминкунандагони хизматрасонии тиббӣ; (498)
- таъсиси магистратура оид ба идоракунӣ тандурустӣ; (499)
- ҳамоҳангсозӣ ва муносибгардонии ислоҳоти маблағгузорию тандурустӣ бо идоракунӣ давлатии (ҷамъиятии) молия, аз ҷумла беҳбуди доимӣ дар системаи ҳазинадорӣ; (500)
- такмили нерӯи харидкунандагон ва таъминкунандагони хизматрасонии тандурустӣ дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибавӣ, системаи идоракунӣ молиявӣ ва ҳисоботдиҳӣ, баланд бардоштани нерӯи дохилӣ ва берунӣ аудит, назорати дохилӣ ва ғайра. (501)

е) Кафолатҳои мизочон: тақмили Барномаи кафолатҳои давлатӣ

Маблағгузори тандурустӣ бо роҳи ҷамъовари воситаҳо, яқҷоякунии маблағ ва харида хизматрасонӣ василае мебошад, ки онро Ҳукумат ва Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд барои таъмини кафолатҳо чиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои тиббӣ ба аҳоли дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ истифода баранд. Аммо татбиқи пурраи Барномаи кафолатҳои давлатӣ, инчунин тавзеҳи дақиқ ва воқеии Барномаи кафолатҳои давлатӣ, аз ҷумла ҳампардохти расмӣ аҳолиро тақозо менамояд. (502)

Райъпурсӣ, ки соли 2003 доир гардид, ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон чиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои ройгон (моддаи 38) тағйирот ворид намуд, ки ба муассисаҳои тандурустӣ имкон медиҳад ба аҳоли хизматрасонии пулакӣ расонанд. То инҷониб дар раванди ислоҳоти тандурустӣ дар Тоҷикистон чиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои ройгон аз ҳисоби воситаҳои мавҷуда ва қонунигардонии пардохти ғайрирасмӣ аҳоли тадбирҳои муҳим андешида шуд. (503)

Аз соли 2004 сар карда, Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Барномаи кафолати давлатиро таҳия менамояд ва беҳбуд мебахшад. Сохтори Барномаи кафолатҳои давлатӣ ҳафт категорияро ҷонибдорӣ мекунад, ки намудҳои хизматрасониҳои тиббиро муайян менамоянд: кӯмаки бетаъхир ва очили тиббӣ, кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ, хизматрасониҳои махсусгардонидашудаи амбулаторӣ, воситаҳои доруворӣ дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ, хизматрасониҳои бистарикунонӣ, хизматрасониҳои стоматологӣ, хизматрасониҳо оид ба санитария ва гигиена. Барномаи кафолатҳои давлатӣ номгӯи хизматрасонии кафолатноки тиббиро, ки ройгон фароҳам оварда мешавад, инчунин номгӯи хизматрасониҳои иловагиро, ки қисман ё пурра аз ҷониби мурочиин пардохта мешавад, муайян менамояд. Барномаи кафолатдодашуда хизматрасониҳои заминавиरो дар бар мегирад, ки дар сатҳи кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ фароҳам оварда мешавад, аз ҷумла хизматрасониҳои профилактикӣ, ки ба тамоми аҳоли ройгон расонида мешавад. То имрӯз Барномаи кафолати давлатӣ дар 8 ноҳияи таҷрибавӣ татбиқ мегардад. (504)

Дар моҳи декабри соли 2008 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарори №600-ум оид ба хизматрасонии тиббии пулакӣ дар асоси нархномаҳо қабул намуд. Нақшаи чорабиниҳо баъд аз баромадани қарор байни намояндагони Вазорати тандурустӣ ва Ҳамкорон оид ба рушд мавриди муҳокимаи васеъ қарор гирифта ба қарордоди содасозии нархнома то 12 гурӯҳ оид ба ҳампардохткунӣ ва ворид намудани нархномаи мазкур ба Барномаи кафолатҳои давлатӣ ноил шуданд. Категорияҳои ҳампардохти расмӣ аҳоли, тахминӣ мешаванд, ки теъдоди ками гурӯҳбандҳои ҳампардохткунӣ содда ва дақиқро дарбар мегирад. Муносибати умумӣ ба ҳампардохткунӣ расмӣ – тадричан маттаҳидкунӣ ҳамаи харачотҳои аҳоли ба як гурӯҳи ҳампардохти расмӣ, ки хизматрасониҳоро гурӯҳбанди менамояд ва муайян мебошад, ки шаҳрвандон донанд, ки чӣ гуна маблағро пардохт намоянд, ба кӣ ва барои чӣ? (504)

Дар сатҳи хизматрасониҳои бистарикунонӣ нақшаи тағйирёбандаи ҳампардохти расмӣ истифода бурда мешавад. Соли 2009 Барномаи кафолати давлатӣ 10 категорияи ҳампардохти расмиро дарбар мегирифт. Ба гурӯҳҳои имтиёзноки аҳоли низ барои намудҳои муайяни воситаҳои доруворӣ тахфиф кафолат дода шудааст. Барномаи кафолатҳои давлатӣ, инчунин механизмҳои баланд бардоштани самаранокиро ҳангоми тақсими захираҳо фаро мегирад. Мисол, Барномаи кафолатҳои давлатӣ мурочиати аввалинро ба муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ ҳавасманд мегардонад - мавҷудияти номаи ирсол аз духтури кӯмаки ибтидоӣ (духтури оилавӣ) барои хизматрасонии ройгони тиббӣ ба мурочиин ҳуқуқ медиҳад ё ҳангоми мавҷудияти номаи ирсол мутахассис ё шифохона пардохти ками ҳаққи хизматрасониро пешбинӣ менамояд. (505)

Дар соли 2011 Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз дорад доираи Барномаи кафолатҳои давлатиро дар ҳамаи шаҳру ноҳияҳои вилояти Суғд, иловатан ба таҷрибаи дар дигар ноҳияҳо татбиқшаванда, тавсеа бахшад. (506)

Ҳангоми қорӣ намудани суғуртаи ҳатмии тиббӣ вазифаи аввалиндараҷа бояд аз кам кардани андозаи ҳампардохт дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ иборат бошад. (507)

Чорабиниҳои афзалиятнок:

- бо мақсади ҳамгирии хизматрасониҳои профилактикӣ ва тиббӣ дар сатҳи яқум ҳамасола таҷдиди назар намудан ва тасдиқи Барномаи кафолатҳои давлатӣ, (508)
- идома додани тақмили Барномаи кафолатҳои давлатӣ ва пурра кардани нокифоягӣ байни буҷети давлатӣ барои тандурустӣ ва кафолатҳо дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ, (509)
- тавсеаи Барномаи кафолатҳои давлатӣ дар тамоми ҳудуди кишвар ва мустақиман пайвастании системаи пардохти таъминкунандагони хизматрасонии тиббӣ ба натиҷаҳо ва кафолат дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ, (510)
- давом додани тақмили сохтор ва андозаи ҳампардохт, аз ҷумла гурӯҳбандии нархномаҳо ва категорияи ҳампардохти расмӣ, (511)
- омӯхтан ва беҳбуди сохтори категорияҳои имтиёзнок дар доираи Барномаи кафолатҳои давлатӣ, (512)
- гузаронидани таҳқиқот оид ба Барномаи кафолатҳои давлатӣ, маблағҳои нокифоя ва пардохтҳои ғайрирасмӣ аз ҷониби аҳоли. (513)

4. Мониторинг ва баҳодиҳӣ

Системаи мониторинг ва баҳодиҳии Стратегия имконият медиҳад объективона баҳо дода шавад, ки айни замон бахши тандурустӣ ба қадом натиҷаҳо ноил гардидааст, чӣ тавр фаъолияти бахш ва вазъи саломатии аҳоли тағйир меёбад, чиҳати беҳбуди қор нисбат ба қадом соҳаи фаъолият бояд тавачҷӯҳи бештар зоҳир гардад ва минбаъд барои беҳбуди саломатӣ қадом қорҳо сурат гирад. (514)

Бо мақсади таъмини татбиқи самарабахш ва иҷрои муваффақонаи вазифа ва чорабиниҳои гузошташуда мунтазам мониторинг ва арзёбӣ анҷом дода мешавад. Барои таъмини ҷунин навъи фаъолият дар назди Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Шӯрои байнисоҳавии ҳамоҳангсоз таъсис меёбад, ки ба он намоёндагони вазорату идораҳои дахлдор, ташкилотҳои ғайриҳукумати, ассотсиатсияҳои касбӣ ва **ХР** шомил мегарданд. Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳам чиҳати фароҳам овардани кӯмак ва ҳам дар фаъолияти Шӯро нақши асосиро ба ҷо меорад. (515)

Принсипҳои мониторинг ва баҳодиҳӣ. Таъмини баҳодиҳии мустақим, шаффофият, самтгирӣ ба раванд ва натиҷаҳо бо ҷалби экспертҳои мустақил, бо тақя ба ҳисоботи муассир ва таҳқиқотҳои махсус гузаронидашуда. Назорат ва баҳодиҳӣ дар асоси нишондиҳандаҳои тасдиқгардида гузаронида мешавад. (516)

Раванди мониторинг ва баҳодиҳӣ. Мониторинг ва баҳодиҳии Стратегия бетанаффус, доимӣ, дар шакли ҳисоботи солона анҷом дода мешавад. Баҳодиҳӣ як маротиба дар панҷ сол, яъне баҳодиҳии фосилавӣ дар соли 2015 ва баҳодиҳии ниҳой соли 2020 гузаронида мешавад. (517)

Ҳисобот дар бораи мониторинги баҳодиҳии дастовардҳои дар доираи амали он ноилгардида ва пешниҳодот оид ба тақмили раванд дар Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шарикон оид ба рушд мавриди муҳокима қарор мегирад. (518)

Ҳисобот барои ҳамаи шахсони манфиатдор ва аҳли ҷомеа дастрас хоҳад буд. (519)

Муқаррароти хотимаӣ:

- 1) Стратегияи мазкур ҷихати банақшагирии барномавию мақсадноки тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои 10 соли оянда ҳуҷҷати ибтидоӣ мебошад. Дар ҷараёни соли 2010 оид ба иҷрои дастурҳои Стратегияи ҷихати таҷдиди системаҳо ва таҳкими захираҳои ҳифзи саломатии аҳоли 5-7 барномаҳои мақсаднок таҳия мегардад. (520)
- 2) Барномаҳо таҳти сарпарастии Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо инъикоси ҷорабиниҳо вобаста ба иҷрокунандагони асосӣ (вазорату идораҳо, ташкилотҳои ҷумҳуриявӣ ва тобеи минтақавӣ), захира ва манбаъҳои маблағгузорӣ, мӯҳлати иҷро ва нишондиҳандаҳои назоратӣ таҳия мегардад. Ҷиҳати истисноӣ тақрори корҳо мувофиқаи байнибарномавии ҷорабиниҳо ва маблағгузорӣ сураат мегирад. Марҳилаи ибтидоии таҳияи барномаҳо аз Нақшаи фаъолият оид ба татбиқи Стратегияи миллии саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад. (521)
- 3) Мӯҳлати амали барнома 10 сол аст (солҳои 2011-2020). Ҳамзамон ҷорабиниҳои пешбиниамудаи Стратегия, буҷет ва нишондиҳандаҳои назоратӣ дар панҷсолаи дуюм, вобаста ба натиҷаҳои баҳодихии ҷараёни иҷрои барнома дар солҳои 2010-2012, бояд дақиқ карда шаванд. (522)
- 4) Вобаста ба аксарияти барномаҳо ва шояд нисбат ба ҳамаи барномаҳо эҳтиётот ба мусоидати техникӣ ва дастгирии молиявӣ шарикони байналмилалӣ оид ба рушд муайян карда мешавад. Масъалаи иштироки онҳо дар доираи ҳамроҳангосозии соҳавии ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал карда мешавад. (523)
- 5) Барномаҳои даҳсола дастур ва муқаррароти стратегияҳои қаблан тасдиқшудаи рушди самтҳои алоҳидаи корҳои муолиҷавию профилактикӣ, системаҳо ва захираҳои тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегиранд, ки хилофи ҳамин Стратегия намебошад. (524)

¹ Мутобиқи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2015

¹ The Euro B sub-region comprises 16 countries of Europe and Central Asia with the total population of 160 million people. Most of the countries, included in this statistical aggregate, are ahead of Tajikistan by their levels of economic development.

¹ Prevention of Mother-to-Child Transmission of HIV: Generic Training Package – Draft Trainer Manual. WHO/CDC/U.S. DHHS: January 2008: 522 pp. Health Services Delivery for Maternal, Newborn, and Child Health and Nutrition in Tajikistan, September 2009: 27-28.

¹ Essential Antenatal, Perinatal and Postpartum Care. Training Modules. WHO: Regional Office for Europe, 2002: 392 pp.: p.21

¹ Health Services Delivery for Maternal, Newborn, and Child Health and Nutrition in Tajikistan, September 2009

¹ The Living Standards Measurement Survey, 2007: Indicators at a Glance. 2009, 83 pp.: 51.

¹ The Treatment of Diarrhea : a Manual for Physicians and Other Senior Health Workers. -- 4th rev., WHO: Geneva, 2006: 54 pp. (in Russian) Положение в мире с вакцинами и иммунизацией. 3-е изд. Краткое изложение. Женева: ВОЗ/ЮНИСЕФ/Бонки Умумичаҳонӣ: 2009: 22 с.: с.13.

¹ The 2007 Living Standards Measurement Survey, the Republic of Tajikistan: Indicators at a Glance, 2009.

¹ Таъмини эмкунии бехатар. Қоидаҳои санитарии эпидемиологӣ. СП 3.3.2342–08. Қарори ВТ Федератсияи Россия № 15 от 03.03.2008. Нашр: <http://www.chistin.ru/default.aspx?id=50>. Омӯхта шуд: 17.01.2010.

¹ Вазъи ҷаҳон вобаста ба ваксина ва эмкунӣ. Нашри 3-. Шарҳи мухтасар. Женева: ВОЗ/ЮНИСЕФ/Бонки Умумичаҳонӣ , 2009: 22 с.: с. 12-15.

¹ Ниг: Стратегияи глобалии профилактикаи СТАЦИ, ва мубориза бо он , с.2006-2015.: с70.

¹ American College of Physicians. Effective Clinical Practice – Chronic Disease Management: What Does It Take What Will It Take to Improve Care for Chronic Illness? -- On-line: http://www.acponline.org/clinical_

information/ journals_publications/ecp/augsep98/cdm.htm. Accessed on Jan. 20th, 2010.

¹ The Tallinn Charter: Health Systems for Health and Wealth. WHO European Ministerial Conference on Health Systems. Tallinn, Estonia, 25-27 June 2008: 5 pp.: 2.

¹ Health21: the Health for All Policy Framework for the WHO European Region

¹ The Tallin Charter: Health Systems for Health and Wealth. WHO European Ministerial Conference on Health Systems. Tallinn, Estonia, 25-27 June 2008: 5 pp.

Иштирок дар таҳияи Стратегияи миллии солимии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон (СМСАҶТ)

Шӯрои ҳамоҳангсоз оид ба таҳияи СМСАҶТ – Н.Ф.Салимов (раис), С. Ҷ. Мирсабурова, Ҷ. Р. Сангинов, С. Северони, А. А. Аҳмадов, Г. И.Бобоева, М.М.Бобоева, К. Дин, А.М. Зоиров, С. Курбонов, У.А.Курбонов, Б.Леверенгтон, Г. Е.Литман, С.Мамадюсупова, И. Миритеску, Р.Мирзоева, Ш. Нодирова, Н. Обидҷонова, Н. Раҳимова, М. С. Рустамова, К.Саидов, У.Салебан, Р. Улмасов, Н. Ҳасанова, А. Ҳочиев, Р.Шох, П. Шнайдер.

Гурӯҳи роҳбарӣ кунанда – М.С. Рустамова, С. Деланс, Б. Мативет, А. Телюков, Г.Чернияускас.

Котибот – З.Абдуалимова, Т.Ансорӣ, Ҷ.Дехқонов, С.Мӯминова, Г.Рачабова, Т.Розиқова, Д. Н.Содиқова.

Гурӯҳ ва зергурӯҳҳои қорӣи тахникӣ оид ба идорақунии тандурустӣ – С.Р. Сайфуддинов, С. Р.Миралиев, З. И. Назарова, К.Баёлқин, Ф. Гуро, Р. М.Маҳмудов, Л.С. Раджабова, А Сафаров, Г. Сафарова, И. Ш. Шералиева.

Гурӯҳ ва зергурӯҳҳои қорӣи тахникӣ оид ба маблағгузорӣ – С. А., Ҳафизов А.Ҷаъфаров, Г.Т.Бобокалонова, С. Абдучабборов, М.Ғоибов, О. Голошапова, А.Нуров, Ф. К. Эгамов, М. Шеридан, Ш. Д'Отирти, Н. Батони.

Гурӯҳ ва зергурӯҳҳои қорӣи тахникӣ оид ба ташаккули захираҳо – С.Ҷ.Исупов, С. Назлиоглу, Ҷ.Мальборг, Н.Саутенкова, З.Нажмудинова, С. Х. Абдулазизов, Ш.С.Ашурова, М.Давлатов, Н.Ҷамшедов, Н.Дилшодов, Х.И.Ибодов, М.А Камолова, Ҳакими Қувват, С. С. Курбонов, А.Марупов, А. М.Муродов, , Х.Разқави, Б.Холназаров.

Гурӯҳ ва зергурӯҳҳои қорӣи тахникӣ оид ба хизматрасонӣ– О.И.Бобоҳочаев, Г. Готцадзе, С. Эдвуд, Н.Тӯраева, З.Абдурахмонова, Г.Ҷ.Азимов, А.В.Воҳидов, С. Х. Давлатов, Т. С. Ҷабборова, Н.Ҷафаров, К.Н.Дубаров, К.И.Исмоилов, Ш.М.Курбонов, Д.Д.Пиоров, Р.Ш.Раҳматтулоев, У.Ҷ.Узоқова, Х.С.Хайров, Г. М.Ҳочимуродов.

Шарикон оид ба рушд – Н. П. Артиқова, З.Аҳмедова, М.Ҷамолова, Ҷ. Коста, В.Колчин, Л.Курбонмамадова, М. Маҳкамбоева, Г.Муҳаммадиева, Ф.Муҳаммадҷонова, А.Сапарбеков, Е. Тотева, Ҷ. Ҳасанов,

